

**AZƏRBAYCAN MİLLİ ELMLƏR AKADEMİYASI
FOLKLOR İNSTİTUTU**

ŞAIR NƏBİ BORÇALI

**SİĞİNDİM
MÖVLAYA**

*(kitab Şair Nəbi Borçalının anadan olmasının 140 illiyi
münasibətilə təkmilləşdirilərək yenidən nəşr olunur)*

BAKI – 2013

Azərbaycan Respublikası MEA
Folklor İnstitutunun Elmi Şurasının 29 yanvar 2013-cü il
tarixli 1 sayılı qərarı ilə nəşr olunur

*Kitab Azər Kamal oğlu Xəlilovun sponsorluğu
ilə nəşr olunur.*

TOPLAYANI:

Hüseynqulu MƏMMƏDLİ

**TƏRTİB EDƏNİ VƏ
ÇAPA HAZIRLAYANI:**

Elxan MƏMMƏDLİ
*filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Əməkdar mədəniyyət işçisi*

REDAKTOR:

Fəxrəddin SALİM (Baxşəliyev)
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

RƏYÇİLƏR:

Seyfəddin QƏNİYEV
filologiya üzrə elmlər doktoru

Arzu BAYRAMLI
Folklor İnstitutunun dissertantı

Şair Nəbi Borçalı. Sığındım Mövlaya. Bakı, “Çıraq” nəşriyyatı, 2013. 248 səh.

N $\frac{4702060200}{067}$ 2013

© “Çıraq” nəşriyyatı, 2013.

HAQQ ŞAİRİ

Azərbaycan xalq yaradıcılığı elə incilərlə, elə gizli qalmış mətləblərlə zəngindir ki, onları açma bilmək, oxuculara müəyyən qədər çatdırma bilmək artıq zamanı çatmış, çox ümdə məsələlərdən biridir. Onlardan biri də xalq dilindən gələn, xalq yaradıcılığından süzülən ürfani mətləblərdir. Xüsusilə də son zamanlar elmi və publisistik dairələrdə, belə demək mümkündürsə dəb halını almış təsəvvüf “soz-söhbətləri” bizi məcbur etdi ki, imkanımız çatana qədər bu anlayışa və onun xüsusilə də həm klassik, həm də xalq ədəbiyyatındakı yerinə qismən də olsa aydınlıq gətirək.

Bu nöqtəyi-nəzərdən haqqında söz açılan sənətkar məşhur Şair Nəbi Borçalıdır. Bu mahir söz sənəti haqqında hələ keçən əsrin ortalarından müəyyən qədər deyilib, yazılıb. Lakin, bir az əvvəl də qeyd etdiyimiz kimi, ürfani mətləblər baxımından Şair Nəbi çox az araşdırılıb və tədqiqatlardan kifayət qədər kənarda qalıb. Çünki, açıq-aydın görünür ki, Şair Nəbinin bədii yaradıcılığı təsəvvüf motivləri ilə çox zəngindir. Adətən əksər hallarda sufi dünyagörüşü dini-sxolastik ehkamlarla qarışdırılır. Bu, doğru deyil və özlüyündə incə mətləblərin üstündən keçilən, eyni zamanda çaşdırıcı bir yanaşmadır. Elə Şair Nəbinin öz şeirlərindən də görünür ki, ürfani mətləblər dini mətləblərdən ayrılır. Biz bunu ayrıca qeyd etməyi vacib bildik, ona görə ki, yuxarıda da vurğuladığımız kimi, hər kəsin dilində dırnaqarası əzbər olmuş sufizm yanlış anlaşılır və diletant tədqiqatçılar tərəfindən xalqın şüuruna yönəldilir.

Əlbəttə ki, Şair Nəbi Borçalıdakı təsəvvüfi fikirlər ənənədən gəlir. Lakin bu ənənəvilik o qədər güclü və konkret deyil ki, insan istər-istəməz şübhəyə düşür ki, bəlkə elə Borçalı çuxurunda o zamanlar sırf sufi təkyələri, ürfani zaviyələr mövcud

olmuşdur? Heç şübhəsiz ki, bu bir iddia deyil. Biz əvvəlki tədqiqatlarımızda da açıq şəkildə vurğulamışdıq ki, məsələn, aşığı yaradıcılığında ürfani dünyagörüşün demək olar ki, son nümayəndəsi olan göyçəli Aşığı Ələsgərin yaradıcılığındakı sufi trayektoriyası nə qədər geniş və heyratamiz olsa da ustad Aşığı Ələsgər özlüyündə bir mütəsəvvüf deyil. Yəni, o və ondan sonra gələn məlum mövzu və mətləblərin carçıları konkret təkyə və sektaya mənsub olmamış, hər hansı bir sufi ordeninin daşıyıcıları deyildilər. Fəqət onlarda bu dünyagörüş o qədər xüsusi və dəqiq koordinatlara malik olmuşdur ki, insan qeyri-iradi düşünməli olur ki, bəlkə də biz yaxın tariximizi dəqiq öytənməmişik, bəlkə də ən müxtəlif regionlarımızda açıq-aydın təriqətçilik, təkyəçilik yaşamışdır.

Bu baxımdan Şair Nəbinin yaradıcılığında ürfani mətləblər kifayət qədər zəngindir.

**Bu gün bir şəhərə vardım,
Dükanı var, bazar yoxdu,
Gedən görməz dərdi-qəmi,
Dahi qeyri azar yoxdu.**

**Mən görmüşəm neçəsində,
Gül çürüməz baxçasında.
Min il gəzsən küçəsində
Orda ki, bədnəzər yoxdu.**

**Nəbinin qəni Mövlası,
Artırıb zövqü səfasın.
Heç bilinməz xarabası
Nə ölüm, nə məzar yoxdu.**

Elə kitabın nəşrə hazırlanan ilk səhifələrində bulduq bu ürfani gəraylı – yəni heç uzağa getməyə, axtarıb vərəqləməyə ehtiyac qalmadı. Şair Nəbi Borçalıda ürfani dünyagörüş, təsəvvüf ənənəsi şifahi şəkildə o qədər güclü və barizdir ki, biz

onun istənilən şeirində, hətta dünyəvi məhəbbət və konkret hadisələrlə bağlı şeirlərində belə hansısa ürfani detala rast gələ bilərik. Əslində burada təəccüblü bir şey də yoxdur. Şair Nəbi kimi söz ustaları, könül insanları gecə-gündüz ruhani və mənəvi duyğularla yaşamış, ömürlərinin mənasını, özü demişkən “qəni Mövlaya” həsr etməkdə, ondan, yəni Haqq Sübhanü Təaladan murad almaqda görüblər. Məsələn, elə yuxarıdakı gəraylıda könül şəhrindən, hürüfilər demişkən, insanda bulunan kainatdan söhbət gedir. Təsəvvüf bucaqlarını yaxşı tanıyanlar bilirlər ki, Şair Nəbinin bu misraları elə-belə təsadüfi söz yığını deyil. Çox təəssüflər olsun ki, indi bizlər bu təməl bilgilərdən uzaq düşmüşük. Bir zamanlar gündəlik, sıradan bir dünyabaxışı olan müqəddəs mətləblər indi bizə qərrib görünür. Elə bu baxımdan da Şair Nəbi kimi söz sərraflarına yanaşma tərzini hər zamankından bir qədər fərqli olmalıdır.

**Oxuyuban gecə-gündüz tamam etdim qaramı,
Əlim yetmədi loğmana, kim bağlasın yaramı?**

Bu misralarda bəzi gizli məqamlar yatır. Birinci misradakı “qara” ifadəsi çoxmənalıdır. Belə ki, zahiri baxımdan iki mətləb var burada. Birincisi, “qaranı tamam etmək”, yəni Qurani-Kərimin yazılarını, mətnini oxuyub başa çıxmaqdır. “Qara” yəni yazı, qara mürəkkəb deməkdir. Bu sözün ikinci zahiri mənası ərəb dilindəki “qare” sözüdür. “Qare” oxuyan deməkdir. Zətən “Quran” sözü elə ərəbcədəki “qərəə” – “oxunan” felindəndir. Fəqət bu misranın bir də batini mənası vardır. Məşhur Əhli-Həqq təriqətindəki nəzəri əsaslara söykənən “qara və ağ yazılar” fikri dediyimiz mətləblərə işıq tutur. Həmin fəlsəfə bundan ibarətdir: deyirlər ki, Qurani-Kərimin iki yazısı, iki xətti vardır. Bunlardan birincisi qara yazılardır ki, bunu xalq, yəni hər kəs oxuya bilir. İkinci mətləb isə batinidir. Xalqın oxuya bilmədiyi ağ yazıları ariflər, eşq əhli oxuyur. Bu yazılar müqəddəs kitabın qara yazıları, görünən xətti arasındadır. Onları oxuya bilənlər Nəsimi demişkən, Xalığın sirtindən agah olanlardır.

Bu kimi mətəblər Şair Nəbi Borçalının mənzum yaradıcılığında kifayət qədərdir. Kitabı oxuyarkən hər kəs bunun şahidi olacaqdır. Allah böyük ustada rəhmət eləsin. Ümidvarıq ki, yaxın gələcəkdə ürfani mətəblərlə, təsəvvüf dünyagörüşü ilə bağlı tədqiqatlar genişlənəcək və daha düzgün məcrada inkişaf edəcəkdir.

ŞAIR NƏBİ BORÇALININ HƏYATI, ŞEİRLƏRİNİN TOPLANILMA TƏŞƏBBÜSÜ VƏ ÖYRƏNİLMƏSİ

Məhsuldar və zəngin təbiətə malik olan Borçalı mahalı Göyçə, Gənəcəbasar, Tovuz-Qazax mahallarında olduğu kimi, kamil saz-söz sənətkarlarının beşiyi sayılıb. Burada anadan olduğu və öldüyü məlum olmayan, Xəstə Həsənə bir dövrdə yaşamış Qarani (XVIII əsrin sonu, XIX əsrin əvvəli – E.M.), XIX yüzilliyin axırlarında yaşamış və istedadlı aşıqlar yetişdirmiş Dollu Abuzər, Dost Pirməmməd, Aşıq Oruc Faxralı, Şair Nəbi Misgin, Quşçu İbrahim, Şair Ağacan, Aşıq Həsən Faxralı, Sarvan Bayram, Qaraçöplü Aşıq Musa, Aşıq Alxan Qarayazılı, Xındı Məmməd, Aşıq Sadıq, Aşıq Məsim Bəyazidli, Aşıq Əmrah Gülməmmədov, Hüseyn Saraclı, Aşıq Kamandar Əfəndi, Aşıq Mərdanə Hüseyn, Aşıq Aslan Kosalı, Aşıq Əhməd Sadaxlı və s. kimi el şairləri, yaradıcı və peşəkar aşıqlar yetişmişdir.

Kifayət qədər tədqiq olunmamış bu sənətkarlar sırasında Şair Nəbi Oruc oğlu “Misgin” poetik irsinin zənginliyinə və rəngarəngliyinə görə daha tez nəzərə çarpır.

Şair Nəbi Oruc oğlu “Misgin” 1873-cü ildə Borçalı mahalının Faxralı kəndində yoxsul kəndli ailəsində anadan olmuşdur. Körpə Nəbinin anadan olduğu gündə yoxsul ailəyə unudulmaz bir kədər üz verir: Nəbinin böyük qardaşı Həsən yerli bəylərdən birinin yaxın adamını öldürdüyünə görə ömürlük sürgünə məhkum edilir.

Yeni doğulmuş uşağın gətirdiyi sevinc ailədə ayrılıq, göz yaşları və kədərə qovuşur. Böyük oğlu Həsəni əbədi olaraq itirdiyini hiss edən Oruc kişi, gələcək ümidini Nəbiyə bağlasa da, onu öz istədiyini kimi böyüdə bilmir. Qara gündə dünyaya gələn Nəbi, ehtiyac içində böyüyür.

11-12 yaşa çatandan sonra Nəbi ailədə illərdən bəri hökm sürən ehtiyacın bütün müsibətlərinə şərik olur. Ağır zəhmətə qatlaşır, ailə, ata-ana qayğısı çəkməyə başlayır.

Nəbi on beş yaşa çatanda İmir kəndində Məşədi Hüseyn adlı bir nəfər varlı şəxsə nöker verilir. Bir neçə il həmin kənddə nökerçilik etməklə yanaşı, həm də ilk qoşma-təcnis və müxəmməslərini yaradır.

Nökerlər arasında öz hazırcavablığı və təvazökarlığı ilə hamıdan fərqlənən yeniyetmə Nəbi, axşamlar İmir kəndində olan toylara gedib, aşıqların söhbətlərini həvəslə dinləyirmiş. Belə toyların birində gənc Nəbi o vaxtlar çalib-oxumaqda şöhrət qazanmış Aşıq İsmayilla deyişmiş və onu bağlamışdır. Bu deyişməni sonralar Borçalı aşığı toy və şənliklərdə böyük şövqlə danışardılar. Həmin deyişməni təfsilatı ilə kitaba daxil etdiyimizdən bu barədə mətləbi uzatmırıq.

Keçən əsrin 50-60-cı illərində Şair Nəbi haqqında gözəl xatirələr söyləyən qocalar hər şeydən əvvəl, şairin son dərəcə mehriban, alicənab və qayğıkeş bir insan olmasını qeyd edirdilər. Deyilənə görə Şair Nəbi deyişmə zamanı bir dəfə də məğlub olmamış, qalib gəldiyi rəqibinin heç vaxt sazını əlindən almamışdır. Əksinə, ona məğlub olanlara ürək-dirək vermiş, onları pərt olmağa qoymamışdır.

Şair Nəbi şeirlərinin yazılma tarixinin çoxu şairin öz şəxsi həyatı ilə bağlı olduğundan onun haqqında maraqlı rəvayətlər bu gün də yaşamaqdadır. Həmin rəvayətlər onun həyatını öyrənməyə geniş imkan verməklə yanaşı, şairin kimlərlə, harada, nə münasibətlə deyişməsi və söz qoşmasını aydınlaşdırır ki, bu da ustadın haqqında söz deməyə kifayət qədər imkan verir.

Belə rəvayətlərdən biri də şairin “Qoruqçu” şeiri ilə bağlıdır. Vaxtı ilə rəhmətlik babam Məmməd Hüseynqulu oğlu “Qoruqçu” şeirinin neydana gəlməsi ilə bağlı belə deyirdi:

– Yay fəsli idi, aranda istilər düşmüşdü. Faxralı camaatının çoxusu Qaraxaç yaylağına (Ermənistanla həmsərhəd yerləşir) köçmüşdülər. Bir gün yaylağın sərin bulaqları yadına düşən Şair Nəbi, başqasının atı ilə dağa gedərkən yolda bir balaca yorulur, dincəlmək istəyir, atı isə biçənəyə ötürür ki, yazıqdır, bir qədər otlasın. Bir qədər keçdikdən sonra biçənəyin qoruq-

çusu qışqıra-qışqıra gəlib atın yügənindən yapışib aparmaq istəyir. Şair Nəbi isə heç bir müqavimət göstərmədən “Qoruqçu” şeiri ilə canını qurtarır:

Ay qoruqçu, at özgənin atıdır,
Yiyəsi istər, əldə qoyma sən məni.
Görən deyər qurtulubmuş sözləri,
Çox qınallar, dildə qoyma sən məni.

Bu doğrudu, hər kəs olsa darılar,
Çiçəklərdən şəhd aparır arılar.
Meşə başı biyabandı bu yollar,
Duman gəlir, seldə qoyma sən məni.

Yönüm düşüb, bu tərəfdə var işim,
İncidirsən, həddən aşıb təfdişim.
Bu sinnimdə qovğa görməyib başım,
Şərə salıb çöldə qoyma sən məni.

Ağ buludlar ərş üzünə çəkili,
Çox qaralıb, məlum olur şəkili.
Göy guruldar, abi-lehsan tökülü,
Boz-bulanlıq seldə qoyma sən məni.

Həm ustadam, həm ustada tabıyam,
Sərraf olunsa, cəvahirin qabıyam.
Fəxrəli elində Şair Nəbiyəm,
Ver atımı, yolda qoyma sən məni.

Söz tamama çatdıqdan sonra Şair Nəbi adını eşidən qoruqçu ondan dönə-dönə üzr istəyib, atını qaytarır və şairi evinə dəvət edir ki, onun qonağı olsun¹.

Şair Nəbinin “Neynədin”, “Zöhrə”, “Leyli”, “Addım-addım”, “Qış gəldi”, “Dəyirman”, “Birə”, “Kərim”, “İstərəm”, “Yetişdi” və s. onlarca bu kimi şeirləri haqqında maraqlı rəvayətlər və xatirələr çoxdur.

¹ Rəvayəti bir qədər də geniş şəkildə mərhum aşıq Əhməd Sadaxlının dilindən yazıya alıb kitaba daxil etmişik.

Şair Nəbi 1890-cı ildən 1910-cu ilə kimi müxtəlif yerlərdə nökr, çoban, mülkədar malikanəsiqndə gözətçi, Tiflisdə, Allahverdi mis mədənlərində fəhlə işləmiş, deyilənə görə, biz buna inanmasaq da savad almağa, yazı-pozu öyrənməyə heç bir imkan olmamışdır. Ancaq hafizəsinin itiliyi sayəsində gürcü dilini mükəmməl öyrənmişdir.

1910-cu ildən etibarən peşəkar bir sənətkar kimi toy və yığıncaqlarda xalqa mənəvi xidmət göstərmiş, ömrünün axırına kimi anadan olduğu Faxralı kəndində yaşamışdır. İkinci Dünya müharibəsinə dörd oğul yola salan və iki oğlunun ölüm kağızını alan, el-oba ilə birlikdə ağır günlər yaşayan şair, qələbədən sonra 1945-ci ilin oktyabr ayında 72 yaşında Faxralı kəndində vəfat etmişdir.

Borçalı mahalında yaşayan başqa aşıqlar kimi, şair Nəbi yaradıcılığı da uzun zaman tədqiqatçılarımızın nəzərindən yayınmışdır. Xoşbəxtlikdən Səməd Vurğun 1955-ci ilin oktyabr ayında iki gün Faxralı kəndində qonaq qalmış, orada şair Nəbinin şeirlərini aşıqlardan eşidib, onun şəxsiyyəti və yaradıcılığı ilə maraqlanmışdır. S.Vurğun Şair Nəbinin şeirlərini toplamaq işini o vaxtlar Faxralı kənd orta məktəbində direktor və dil-ədəbiyyat müəllimi işləyən atam Hüseynqulu Məmmədova məsləhət görmüşdü. Elə o illərdən də Hüseynqulu müəllim şair Nəbinin şeirlərini toplamağa başlamışdır.

Şair Nəbi irsinin müəyyən qismi hələ S.Vurğun vəfat etməmişdən bir qədər əvvəl toplanmışdır. S.Vurğunun vəfatından sonra Hüseynqulu Məmmədov tərəfindən toplanılan bu şeirlər bir qədər Azərb. SSR EA Ədəbiyyat İnstitutunun folklor şöbəsində, bir neçə il Yazıçılar İttifaqının seyflərində, on ildən artıq “Yazıçı” nəşriyyatında qaldıqdan sonra nəhayət, 1991-ci ildə nəşr olunmuşdur. Kitabın nəşrinə qədər və ondan sonrakı illərdə dövrü mətbuatda Hüseynqulu müəllimin bir sıra məqalələri “Ədəbiyyat və incəsənət” və “Sovet Gürcüstanı” qəzetlərində dərc olunmuşdur. Daha sonra Şair Nəbinin “Bilmədi”, “Gözəl”

rədifli şeirləri 1964-cü ildə Azərbaycan Dövlət nəşriyyatı tərəfindən Əhliman Axundovun tərtib etdiyi “Telli saz ustadları” kitabına daxil edilmişdir.

Şair Nəbinin həyat və yaradıcılığı ilk dəfə olaraq 1971-ci ildə bu sətirlərin müəllifi tərəfindən ADU-nun filologiya fakültəsini bitirərkən yazmış olduğu “Diplom işi”ndə tədqiqata cəlb edilmişdir. Sonrakı illərdə zaman-zaman tədqiqatçı-alimlərdən mərhum akademik Valeh Hacılar, dosent Pənah Mahmudov, filologiya elmləri doktoru, professor Şurəddin Məmmədli, Arif Əmrahoğlu, Osman Əhmədoğlu, professor Mahmud Kamal-oğlu və Şair Nəbi haqqında tədqiqat işi yazan dissertantımız Arzu xanım Bayramlının bir sıra məqalələrində, ayrı-ayrı kitab və jurnallarda Ustadın yaradıcılığından bəhs edilmişdir (Hər bir qələm sahibinin zəhməti unudulmasın deyə kitabın sonunda ədəbiyyat siyahısını da əlavə etmişik – E.M.).

Şair Nəbinin şeirləri yenə də tərəfimizdən onun anadan olmasının 130 illiyi ilə bağlı olaraq 2003-cü ildə AMEA Folklor Mərkəzinin Elmi Şurasının qərarı ilə iş adamı Nazim Aslan oğlu Qasimovun sponsorluğu ilə “Ağrıdağ” nəşriyyatında çap olunmuşdu. Təəssüflər olsun ki, əvvəlki nəşrdən daha əhatəli şəkildə nəşr olunmağına baxmayaraq, bu nəşrdə də bir sıra diqqətsizlik ucbatından orfoqrafik, bəzən məna, bəzən məntiqi, bəzən də mexaniki qüsurlara yol verilmişdir. Hər iki kitabda mövcud olan qüsurlar yuxarıda adı çəkilən nəşriyyatların korrektura işinə laqeyd yanaşmanın nəticəsi olsa da burada özümüzdən də (şəxsən mənim – E.M.) günahı az deyildi.

Geniş oxucu kütləsinə təqdim etdiyimiz və kitabın redaktoru Fəxrəddin Salimlə birlikdə “Sığındım Mövlaya” adlandırdığımız bugünkü nəşr təbii ki, əvvəlki qüsurlardan təmizlənmiş, ciddi redaktə və korrektə olunmuş və Şairin bu il anadan olmasının 140 illiyinə layiqli bir hədiyyə ola bilər.

***

Şair Nəbi aşıq poeziyasının divanı, tənqis, gəraylı, qoşma, müxəmməs və s. formalarından bacarıqla istifadə etmişdir.

Şairin əldə olan 200-dən çox müxtəlif şeirləri içərisində qoşmalar və divanilər xüsusi yer tutur. Qoşmaların bir qismi məhəbbət mövzusunda həsr olunmuşdur. Onun qoşmalarında nəcib, təmiz, müqəddəs duyğuların tərənnümünə geniş yer verilir. Şair belə qoşmalarında lirik qəhrəmanın zahiri və daxili gözəlliyinin vəhdətdə olmasını vacib sayır. Məhəbbətdə xəyanəti, vəfasızlığı, xainliyi pisləyən sənətkar gözələ müraciətlə deyir:

**...Camaldan göyçəksən, qəlbindən xayın,
Naşı düşdüm, gəl eyləmə naz, gözəl.**

Başqa bir qoşmasında:

**Nəbim deyər nədən oldu yar ası¹,
Yaman olur yarın qəlbi qarası.
Könlümün sevdiyi, ömrüm çarası,
Sərin² gizlər gözüm qaldı bu dərdə³.**

və yaxud:

**...Naz satırsan özgülərə, bizə nə,
Məni saldı min xəyala zülflərin.**

Şair Nəbi şeirlərinin əsas xüsusiyyətlərindən biri də bu şeirlərdə insanın mənəvi aləminin, onun nəcib hisslərinin təmiz və xeyirxah arzularının sənətkarlıqla tərənnüm olunmasıdır. Belə şerlərdə sevinc də var, kədər də. Bu şeirlərdəki kədər oxucunu sarsıdır, sevinc isə onu yaşamağa, sevib-sevilməyə ruhlandırır:

**Səhərin günəşi tərən havalı,
Elə pərvaz eylər qaşda dayanmaz.
Yandırdı cismimi, döndərdi közə,
Pünhanı ağlaram, yaş da dayanqmaz.**

¹Asi – döntük, düşmən

²Sərin - başın.

³Dər - qapı

Nəbi yaradıcılığında təbiətin bütün gözəllikləri insanın mə-nəvi aləmi ilə müqayisədə canlandırılır. Şair lirik qəhrəmanın daxili dünyasını, onun əhvalını təbiətlə qarşılaşdırmağı bacarır:

**Al-yaşıl bəzənib, hənahlı dəsti,
Havalı telləri yel vurdu, əsdi.
Qabaqdan boranı səbrimi kəsdi,
Dumanlı, çiskinli qar gəldi, keçdi!**

Şair Nəbinin məhəbbəti təbiətlə, torpaqla qırılmaz tellərlə bağlıdır. Onun sevdiyi real gözəllərdir. Bulaq başında, bağlar-da, tarlalarda, toy-nişan məclislərində, bir sözlə el gözəlləri şair Nəbi lirikasının əsas qəhrəmanlarıdır. Bu şeirlərdə Zöhrə, Güllü, Leyli, Sənəm və s. kimi qızlar sadə kənd qızlarıdır. "Güllü" rədifli qoşmaya diqqət yetirək:

**Mən Nəbiyəm, eşidəsən ünümü,
Hiss edəsən, sən biləsən günümü.
Müxtəsər, nə deyim, şirin canımı,
Cəlladsız, fərmansız alıbdı Güllü.**

Şair gözəldən sədaqət, mərhəmət, eşqdə vəfalıq tələb etdiyi kimi, özü də ilqarına düz olmağa söz verir:

**Əgər dönsəm ilqarımdam, el məni qımar, gözəl,
Sən kəc olma xəyalında, xatirim sınar gözəl!**

Yaradıcılığında məhəbbət mövzusu üstünlük təşkil edən şair, tərbiyəvi-didaktik mövzulara da biganə qalmamışdır. O, "Qiyməti olmaz", "Faydası nə?", "Könül", "Olmamış", "Eləsi

var", "Dünya" rədifli ustadnamələrində insanlarda ağıl, kamal, dünya malına tamahsızlıq, doğruculuq və s. kimi keyfiyyətləri yüksək qiymətləndirir. "Faydası nə?" rədifli nəsihətnaməsində aşağıdakı keyfiyyətləri insan oğluna irad tutur:

**Mənasız, münasibsiz sözü bilmənin faydası nə?
İzinsiz, təklifsiz yerə gəlmənin faydası nə?
Uzaq dolan hərcayidən, düşmə qəm girdabına,
Əql ucundan sonra peşman olmanın faydası nə?**

Ustad şeirlərinin bir qisminə mərdlik, igidlik və dostluq şərafini tərənnüm etmişdir. Bu şeirlərdə gəncliyimizə babalardan yadigar qalan gözəl sifətləri qoruyub saxlamaq tövsiyyə olunur.

Şair Nəbi zəmanəmizin açıq gözlü sənətkarı idi. Həyatın bir sıra ziddiyyətləri, ictimai toqquşmaları ilə şəxsən üz-üzə gəlmiş şair, ictimai-siyasi məsələləri bu və ya başqa dərəcədə öz şeirlərində əks etdirmişdir.

Öz mənalı ömrünün ağırlı-acılı günlərini ağır güzəran içərisində yaşayan şair dövrün, zamanın eybəcərliklərinə göz yuma bilmir, haqsızlıq və ədalətsizlikdən, xalqa edilən ağır zülmədən şikayətlənib, kimdənsə, nədənsə imdad istəyir, bəzən "fələkdən", "pərvərdigardan" rəhm gözləyir. Bəzən:

**Fələk, gəldik biz əlindən amana,
Dil verirsən aralıqda yamana.**

– deyərək yaşadığı mühitə öz münasibətini bildirir.

Şair Nəbinin "Əlif-lamlar"ı da yüksək sənətkarlığın nümayişinə xidmət edən kamil sənət nümunələri kimi çox dəyərlidir. Bununla bağlı kitabın redaktoru Fəxrəddin Salimin fikirləri daha maraqlıdır. O deyir: "Şair Nəbinin yaradıcılığındakı ən maraqlı cəhətlərdən biri də məhz ürfani nöqteyi-nəzərdən təhlil oluna bilən "Əlif-Lam"ları və qıfılbəndləridir. Xüsusilə də "Əlif-Lam" mövzusu Azərbaycan aşiq şeirində özünəməxsus

yer tutan klassik bir şeir növüdür. Adından da göründüyü kimi, burada söhbət hürufatdan, yəni baş hərfələri “Əlif”dən “Zey”ə qədər sıralanan sözlərin misralara çevrilməsindən gedir. Bu, əlbəttə ki, çox çətin və dərin savad tələb edən bir şeydir. Yeri gəlmişkən qeyd etməyi vacib bilirəm ki, Şair Nəbi kimi el şairləri və sənətkarları haqqında “savadsız olub”, “oxuma-yazma bilməyib” kimi söyləntilər öz təsdiqini tapmır. Belə ki, savadsız insan ərəb əlifbasının düzülüşünü, özü də çox sərrast və dəqiq şəkildə tərtibini necə edə bilərdi? Üstəlik nəzərə alsaq ki, tələffüz baxımından ərəb dilindəki hərfələr bizim dilimizdən xeyli fərqlənir – məsələn, 3 növ “s” hərfi var, 4 növ “z” hərfi var – o zaman bu mətləb daha da dərinləşir. Əlbəttə ki, biz şərti olaraq o hərfələri “s”, ya da “z” adlandırırıq. Əslində isə bu hərfələr ayrı-ayrılıqda müstəqil və fərqli özəlliklərə malikdir. Şair Nəbinin bu hərfələri ayırd etməsi şifahi ənənənin nəticəsi ola bilməzdi. Nəzərə almaq lazımdır ki, Şair Nəbi “Əlif-Lam”larında öz sələflərinin ifadələrini təkrar etmir. Məsələn Aşıq Ələsgərin “s” və “z” hərfələri ilə adlandırdığı ifadələr Şair Nəbidə yoxdur. O, tamamilə başqa sözlərdən istifadə etmişdir. Bu fikirlər onu göstərir ki, Şair Nəbi Borçalı ərəb əlifbasını yazı üslubu ilə dəqiq bilmişdir. Əks təqdirdə eyni cür tələffüz olunan bir neçə müxtəlif hərfi dəqiqliklə həmin sözlərə şamil edə bilməzdi. Məsələn:

Əlif – Əvvəl yarı tərif eylərəm,
Bey – Bağı behiştə gülşənə bənzər.
Tey – Təbərrik vəfadarın bayanı,
Sey – Sirri bilinməz mədənə bənzər.

Göründüyü kimi, bu “Əlif-Lam”ın elə girişi çox şeydən xəbər verir. Bu bərədə əlbəttə ki, daha geniş şəkildə yazmaq və araşdırma aparmaq lazımdır.”

Şair Nəbi həm də gözəl dastanlar yaradan sənətkarlarımızdan biri idi. Bu günün özündə də onun deyişmələri Borçalı məclislərində dastanlaşmış rəvayətlərə çevrilərək həmişə ya-

şarlıq vəsiqəsi alıb. "Şair Nəbinin Ağstafa səfəri", "Aşıq İsmayıl deyişmə", "Molla Abbasla deyişmə", "Aşıq Şenliklə deyişmə", "Dost Pirməmməd"lə, "Aşıq Heyli ilə deyişmə"lər, "Şair Şabanla deyişmə"ləri bu gün dastanlaşmış sənət incilərimiz sırasında.

Bu məqamda yeri gəlmişkən rəhmətlik Hüseyn Saraclı ilə bir söhbətimizi xatırlamalısınız olaram. 1975-ci ilin fevral ayında Şəmkir rayonunun Qaracəmirli kəndində qonaq idik. Mən dostum Xanlar Aslanovun qardaşı Cavid Yolçu oğlunun qonağıydım. Hər iki qardaşa Allah rəhmət eləsin. Hüseyn əmi də mənəim dəvətimlə oraya təşrif gətirmişdi. Cavid kişi mənəimlə Hüseyn Saraclının şərəfinə böyük bir məclis qurmuşdu. Məclisdən sonra bir otaqda yatmalı olduq. Yuxuya getməzdən öncə xeyli "qabırğa söhbəti" elədik. Aşıqlar məclisdən sonra toy evində yatmadan qabaq mütəkkəyə söykənib eylədiyi söhbətlərə indi də "qabırğa söhbəti" deiyrlər. Şair Nəbi ilə bağlı belə bir söhbət elədi Hüseyn Saraclı:

– 30-cu illərdə mən Şair Nəbiyə saz tuturdum. 3-4 il ona saz tutmuşam, şeyirttik eləmişəm. Günlərin bir günü Borçalının aşağı kəndlərinin birində üç günlük toy aparırıdık. Birinci axşamı gecədən xeyli keçmiş məclisdən bir nəfər şəxs ayağa qalxıb xeylax nəmər verdi. Dedi:

– Şair, xahiş eləyirəm "Mehdi bəyin dastanı"nı danış. Şair Nəbi çox təmkinlə ona cavab verdi:

– Eloğlu, bu gecə bunu danışa bilmərəm, vaxtımız buna imkan vermir. Əgər inciməsən sabah arzunu yerinə yetirərəm.

Həmin şəxs şair Nəbinin sözüne razı oldu. Məclis dağıldı. Biz yataq otağına gəldik. Nəbi əmi dedi:

– Ayə, ay Söyün, a bala, sən "Mehdi bəyin" dastanını eşidifşənmi?

Dedim:

– Nəbi əmi, ömrümdə eşitməmişəm.

Şair Nəbi dedi:

– Mən də eşitməmişəm, a bala!

Beləcə "qabırğa söhbəti" eliyə-eliyə mən yuxuya getdim. Ara bir qulağıma Şair Nəbinin zümzümə səsi gəlirdi. Mən isə elə bilirdim bu yuxudu.

Səhər açıldı, gün dolandı, axşam məclis başladı. Sazı köklədim Nəbi əmi məclisi qayda-qanunna açdı. Sonra dedi:

– Dünən kim idi "Mehdi bəyin" dastanını mənən istəyən?

Dünənki kişi dedi:

– Şair, mən idim.

Şair Nəbi dedi:

– Qulaq as, qardaş, indi keçək Mehdi bəyin dastanına.

Şair Nəbi bunu deyib, məclisə ayaq verdi, heç vaxt eşitmədiyim bir dastan başladı. Məclis xoruz banı dağıldı. Mən sonra anladım ki, gecə eşitdiyim zümzümələr yuxu deyilmiş, Şair Nəbi dastan düzüb qoşurmuş.

Geniş oxucu kütləsinə, xüsusilə də şair Nəbi Borçalının pərəstişkarlarına, bu kitabın yolunu gözləyən Borçalıda yaşayan minlərcə saz-söz həvəskarlarına, bacı-qardaşlarımıza onu da çatdırmaq istərdim ki, biz şairin bütün şeirlərini toplayıb – başa çatdırdığımızı iddia etməkdən çox uzağıq. Heç şübhəsiz bundan sonra da şair Nəbinin başqa şeirləri üzə çıxacaq və biz kitabın gələcək nəşrlərində həmin şeirləri də nəzərə alacağıq. Biz bu vədimizi kitabın ikinci nəşrində də demişdik. Onu da nəzərə çatdırırıq ki, bu nəşrə də şairin on dörd şeirini mərhum toplayıcı Hüseynqulu Məmmədovun dəftərlərindən seçib əlavə etmişik. Onu da nəzərə çatdırmaq istərdik ki, AMEA Folklor İnstitutu Şair Nəbi yaradıcılığına böyük önəm verərək tədqiqatçı Arzu xanım Bayramlıya “Şair Nəbinin həyatı, mühiti və sənəti” adlı dissertasiya mövzusu vermişdir. Arzu Bayramlı mövzu ilə bağlı dəfələrlə Borçalıda, o cümlədən Faxralıda olmuş, ağsaqqallarla, ağbırçəklərlə, ziyalılarla və aşuqlarla görüşmüşdür. Artıq tədqiqat başa çatmışdır. Arzu xanımın yaxın vaxtlarda dissertasiyanı uğurla müdafiə edəcəyinə inanırıq.

Oxuculara təqdim edilən bu şeirlərin bir qismini vaxtilə şair Nəbinin sağlığında öz dəftərlərinə köçürmüş Faxralı kəndinin maarifpərvər sakini mərhum Molla Qurban Həsən oğlunun,

şairin Böyük Vətən müharibəsində həlak olmuş oğlu Nadirin, vaxtilə Faxralı kənd orta məktəbində müəllim işləmiş Qazax rayonunun Kəmərlı kənd sakini mərhum Vəli Ləzgiyevin Şair Nəbinin şeirlərini köçürüb-saxladıqları üçün ruhları qarşısında baş əyir, onlara "rəhmət olsun" deyirik.

Şair Nəbi şeirlərini illərcə hafizələrinə yaşadan rəhmətlik babam Məmməd Hüseynqulu oğlunun, kəndimizin aşığı Sarvan Bayram, Aşıq Müsəllim, Aşıq Nəsib, Borçalı aşığı məktəbinin azman ustalarından sayılan Hüseyn Saraclı kimi indi aramızda olmayan bu xeyirxahların adlarını böyük minnətdarlıqla çəkməyi lazım bilirik. Şair Nəbinin bu zəngin irsinin araya-ərsəyə gəlməsində Faxralı kəndinin el şairi mərhum İsmayıl Güllərin (İsmayılov) və şairin oğlu el şairi Rəhim Nəbi oğlunun əvəzsiz xidmətini nəzərə çatdırır və onların ruhları qarşısında baş əyirik.

Kitab haqqında irad, təklif və tövsiyələrini və şairin bizə məlum olmayan şeirlərini ünvanımıza və nəşriyyata göndərən oxucularımıza da bəri başdan minnətdar olduğumuzu bildiririk.

Kitabın III nəşrinin işıq üzü görməsində təmənnəsiz maddi yardım göstərdiyinə görə Şair Nəbinin nəsil şəcərəsinin davamçılarından biri, əzizimiz Azər Kamal oğlu Xəlilova bu xeyirxah əməlinə görə dərin minnətdarlığımızı bildirirəm.

Elxan MƏMMƏDLİ

*AMEA Folklor İnstitutunun
Aşıq yaradıcılığı şöbəsinin müdiri,
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru,
Əməkdar Mədəniyyət işçisi*

GƏRAYLILAR

GƏLDİM

Uzaq yerdən ərz eləyib,
Yar, səni görməyə gəldim.
Gizli sirrim sana deyib,
Qonağın olmağa gəldim.

Qoy baxım müştəri gözlə,
Çıx qarşıma gülər üzlə.
Çal-çağırla, şirin sözlə
Danışıb-gülməyə gəldim.

Nəbim dilədi bu vaxtı,
Qaşların qurulmuş oxdu.
İlqarından dönən çoxdu,
Fikrini bilməyə gəldim.

YOXDU

Bu gün bir şəhərə vardım,
Dükanı var, bazar yoxdu.
Gedən görməz dərdi-qəmi,
Dahı qeyri azar yoxdu.

Mən görmüşəm neçəsində,
Gül çürüməz baxçasında,
Min il gəzsən küçəsində,
Orda ki, bədnəzər yoxdu.

Nəbinin qəni-Mövlası,
Artırıb zövqü-səfasın.
Heç bulunmaz xarabası
Nə ölüm, nə məzar yoxdu.

GÖZƏL

Bu işinə dözəmmərəm,
Bircə gəl insafa, gözəl.
Bu dünyada gəzəmmərəm,
İlqara bibafa gözəl.

Qurbanam o ala gözə,
Yandı bağrım, döndü közə.
Zəhmət çəkib gəlsən bizə,
Olmaz sənə cəfa, gözəl.

Nəbim sözün deyib ağlar,
Uçuq könlüm hicran bağlar.
Üzün görsəm sinəm çağlar,
Biz də sürək səfa, gözəl.

QOŞMALAR

DÜNYA

Doğrudan-yalandan dərs verdin bizə,
Çıxmadı işlərin bir yana, dünya!
Nə mənzilin bəlli, nə də məkanın,
Cadalar düşübdü hər yana, dünya!

Xudam ziynət verib dağınan-daşa,
Nə sultan tanıdın, nə xan, nə paşa.
Çoxları cəhd etdi, çıxmadı başa,
Gəlibli əlindən amana, dünya!

Ruzidə bəllidi, fəsildə yaylar,
Gedir ömrümüzdən həftələr, aylar.
Keçir xəyalımdan əlvan saraylar,
Dönübsən qızıla, mərcana, dünya!

Dağların dayaqdı ləngəri düzə,
Kimsənin eybini vurmadın üzə.
Şərbətin şəfaət qılmadı bizə,
Axır həsrət qoydu cahana, dünya!

Əzəli görəndə eylədin rəftar,
Münasib olmadı yapığın divar.
De görüm, necoldu verdiyin ilqar,
Onlardan mənə bir nişanə, dünya?!

Gələnlər gəlincə bir səni bildi,
Çoxunda ağladı, azında güldü.
Nə gedənlər gəldi, nə gələn qaldı,
Bumu etibarın insana, dünya?!

Bir gün olar, əsər, məhşər yelləri,
Göyərdirsən, çürüdürsən gülləri.

Pünhan olub murğuların dilləri,
Sultan Süleymandan bu yana, dünya!

Murazı-mətləbdə tərtibi atdı¹,
Axırda körpülər qıldan siratdı².
Qılıncın qınsızdı, qolun qüvvatdı,
Baxmadın qocaya, cavana, dünya!

Ağır səltənətli taxtı-divanlar,
Övluya, əbiya, dini imanlar,
Turaba qarışdı neçə min canlar,
Xakə bülənd oldu, yeksana, dünya!

Şair Nəbi cəhd eylədi cəfana,
Ömür keçdi, sığınmadım səfana.
İnnən belə inanmaram vəfana,
Sidqinən sığınmam sübhana, dünya!

---

¹ Söhbət İmami-Zamanın at üstündə zühurundan gedir.

² sirat

ELƏSİ VAR

İnsan oğlu yetişəndə həddinə,
Cavanlıq bir işdi – qönçə gül olu.
Eləsi var, xoş nişanı xudadan,
Eləsi var, başı keçəl – gil olu.

Eləsi var, ondan olur bədnazar,
Eləsi var, oxur, dərslərini yazar.
Eləsi var, qohum-qardaşı bezər,
Eləsi var, xoş ixtilat – dil olu.

Eləsi var, güvənər öz qoluna,
Eləsi var, qalar qonşu halına.
Eləsi var, gedər haram yoluna,
Axır günü yurdu viran, çöl olu.

Eləsi var, getməz işin düzünə,
Eləsi var, layiq bilməz özünə,
Eləsi var, baxmaz ana sözüne,
Eləsi var, atasına qul olu.

Eləsi var, hər məclisdə anılı,
Eləsi var, sir söz ondan danılı.
Eləsi var, bilməz xatır konulu,
Hörmət qanmaz, mərifətdən kal olu.

Eləsi var, beş vaxtında əzəni¹,
Eləsi var, olmaz işin düzəni.
Eləsi var, malı-mahud bəzəni,
Var libası tamam tirmə şal olu.

---

¹əzən – azan

Eləsi var, qonşusuna dolaşı,
Eləsi var, çəkər dünya təlaşı.
Eləsi var, hər nə geysə yaraşı,
Eləsi var, tamam quru yal olu.

Eləsi var, qonuşuğu xoş olu,
Eləsi var, daim cibi boş olu.
Eləsi var, arabası qoşulu,
Dərdi-başı öküz, camış, kəl olu.

Eləsi var, at üstündə gözəllər,
Eləsi var, cüt-kotanı düzəllər.
Eləsi var, hər cəfaya dözəllər,
Sənətləri qazma, külüng, bel olu.

Eləsi var, ondan olur bəy, paşa,
Eləsi var, bənzər alıcı quşa.
Eləsi var, ləzzət verməz tay-tuşa,
İncidər yoldaşı, qalmaqal olu.

Eləsi var, çəkər tovladan atı,
Eləsi var, nura bənzər sufatı.
Eləsi var, əzəl başdan yox zatı,
Vurar baxtı, qara dövlət sel olu.

Eləsi var, yalan yerə öyünü,
Eləsi var, bəd xəbərə söyünü.
Eləsi var, uca görüb boyunu,
Pəhlivandı, qol-qolada fil olu.

Eləsi var, ibadəti, zikiri,
Eləsi var, biclikdədi fikiri.
Eləsi var, dildən qoymaz şükürü,
Yavan çörək dahanında bal olu.

Eləsi var, meyil verər sübhana,
Eləsi var, üz çevirməz divana.
Eləsi var, könlü çalxanar qana,
Qafasında fitnə-fəsad fel olu.

Eləsi var, el içində sevilər
Eləsi var, öznü eldən yad elər.
Eləsi var, baltasını bülövlər,
Gecədən də fəryad çəkən kol olu.

Eləsi var, yersiz, yurdsuz, vətənsiz,
Eləsi var, misli-Şümür – insafsız.
Eləsi var, gora gedər imansız
Məhşər günü əlif qəddi dal olu.

Eləsi var, gəzər tacilə taxtı,
Eləsi var, cəhdnən yeriməz baxtı.
Eləsi var, əxrət¹ işin buraxdı,
Murazında qoyun, quzu, mal olu.

Eləsi var, mahalından itəsi,
Eləsi var, əksik işi bitəsi.
Eləsi var, qarğışçısı atası,
Axırında son sahibi el olu.

Eləsi var, igidlikdə tacı-sər,
Eləsi var, doğulubdu kəmhünər.
Eləsi var, çəkər, yığar dağ qədər,
Bina tutmaz, bəndərgahı qıl olu.

Eləsi var, yaxşı-yamanı bilməz,
Eləsi var, qonaq üzünə gülməz.
Eləsi var, varın yeyib, yedirməz,
Xums, zəkat, fitrəsindən göl olu.

¹ əxrət – axirət
Eləsi var, yoxsul işin bitiri,
Eləsi var, bilməz könül, xətiri.
Eləsi var, söz, nəsihət götürü,
Söylədiyi tamam gövhər, ləl olu.

Eləsi var başa alar minnəti,
Eləsi var, pula satmaz qeyrəti.
Eləsi var, özü tapar sənəti,
İrəmi atar, xəyalında fal olu.

Eləsi var, sirmə yadlara deməz,
Eləsi var, kəsbi-haramı bilməz.
Eləsi var, hədər dinib söyləməz,
Məqamında tamam Rüstəm - Zal olu.

Eləsi var, xoş görünür güzarı,
Eləsi var, yaltaqlıqdı azarı.
Eləsi var, olmaz behi, bazarı,
Gözləyərsən, gün ilqarı il olu.

Eləsi var Məkkədə qurban kəsib,
Eləsi var, ya niyyətli, ya nəсіб.
Eləsi var, nə dövlətli, nə kasıb,
Bir babətədi, uruzusu bol olu.

Eləsi var, yer üzünün asdanı¹,
Eləsi var, işə getməz, pasdanı.
Şair Nəbi tamam etdi dastanı,
Görün insanlıqda necə yol olu.

---

¹ asdanı – aslanı

TISBAĞA

Seyrangah xubları seyr eylər dağı,
Gözəllər çıxıbdır döşə, tısbağa.
Gözəllər içində şair olubsan,
İnşallah çıxarsan başa, tısbağa.

Ağladarlar sən tökərsən yaşını,
Qəflətdəsən, nə bilirsən işini,
Nə olubdu bu salamat başını,
Sən çatıbsan belə işə, tısbağa.

Kimisi hürüdü, kimisi qılman,
Hər birinin xəyalında bir ilan.
Bəxti qara oldun, məclisə gələn,
Qəmroylu qotazlı şeşə tısbağa.

“Nəbi” deyər yazıx sənin canına,
Gözəllər yığılıb dörd bir yanına.
Axırında ustadılar qanına,
Sonra da vurdular daşa, tısbağa.

QOCALIQ

Cavanlıq çağından çıxıbdı əli,
Çətindən çətindi işi – qocalıq!
Aldığı, verdiyi yadından çıxar,
Dağılar başından huşu – qocalıq!

Mənzilə düşəndə murazın almaz,
Hər zaman qəlbidən şad olub gülməz.
Əlini qaldırsa yaxını görməz,
Yavaş-yavaş əsər başı – qocalıq!

Tifil kimi saxlayammaz özünü,
Doğru desə, xoşlamazlar sözünü.
Enib kiprikləri örtər gözünü,
Qabaqdan uzanar qaş qocalıq!

Əyilər qaməti, dönər belinnən,
İldə bir yol tanış olmaz elinnən.
Zənni-mərifəti çıxar əlinnən,
Olar sənətinə naşı – qocalıq!

Saxla hörmətini, dəymə pərinə,
Şövqə gəlib eşqi vurmaz sərinə.
Kərəni sayardı ağac yerinə,
Qaldırammır yüngül daşı – qocalıq.

Bağçalar bəsləyib, meyvəsin dərməz,
İxtiyardan düşüb, həm alıb-verməz.
Yediyi nemətin ləzzətin bilməz,
Tökülər dəhandan diş-qocalıq.

Ürək istər, qüvvət olmaz çalısa,

Səs gələndə qulaq verər hər işə.
Şair Nəbi istəmədi qarışa,
Sübuta yetirdi yaşı – qocalıq.

SAXLASIN¹

Gecə-gündüz dua qıllam Xudaya,
Kərəm sizi bu səfərdən saxlasın.
Səbr eliyin qürbət elin zəhminə,
Qəm-qüssədən ahu-zardan saxlasın.

İgid odu haqdan mətləb diləsin,
Gəlib görsün vətəninini, ölkəsin.
İrəhim-nəzərini hasar eyləsin,
Bu atəşdən, belə dardan saxlasın.

Bu şanlı məktubun şirin kəlamı,
Mərdanə əllərin yazan qələmi,
Məni şad eylədi iki qardaş salamı,
Adı Əli-Şahimərdan saxlasın.

Nəbinin ustası Həzrət-pir olu,
Axtarsan kəlməsi inci-dür olu.
Günəş doğar, fırtınadan nur olu,
Dumannan, borannan, qardan saxlasın.

¹ Qeyd: 1944-cü ildə deyilmiş bu şeir şairin Böyük Vətən müharibəsində iştirak edən oğlanlarına ithaf edilmişdir.

QƏRƏZ

Ellik adətinə, xəyal xanına,
Nə gərək xətdinə yazılsın qərəz.
Cəsərat canına din hasarına,
Cəhd eylə rahını¹ gedəsən irast².

Gəlincə gələrsə zəhərin sağı,
Qarışır yellərə, geşt edir dağı,
Arayar, axtarar əzəlki çağı,
Cəhd eylər çiçəklər canında hər kəs.

Şair Nəbi ilqarına inandı,
Eşqin atəşinə yandı, qalandı.
Tarixlər yetişdi, zehni talandı,
Dilər ki, ehsandı açılısın dərəst.

¹ Rah – yol

² İrast (əslində rast) – düz

SEVDİYİM GÖZƏL

Bulaq, sənin halı-əcəb suyun var,
Hanı başın üstdə gördüyüm gözəl?!
Həyası xalığın xoş nəzəridi,
Seyrənən qaş-gözün saydığım gözəl!

Könül, müştəq oldun çək cəzasını,
Şirin göftarlardan eşit səsini.
Gözəllikdə mən edərəm bəsini,
Tərifin aləmdə öydüyüm gözəl.

Yarım pünhan yaşmaq altdan söylədi,
Ciyərimə düyün basıb teylədi.
Yüz işvə-naz ilə sitəm eylədi,
Əmməmiş ləbindən doydugum gözəl.

Nəbim pünhan sözün, yar sənə açdı,
Könül yelkənindən havaya uçdu.
İlqar məkanına güzərim düşdü,
Vaqeyi-aləmdə sevdiyim gözəl!

YAR GƏLDİ KEÇDİ¹

Bir saat əyləndim yol kənarında,
Sallandı qarşımdan yar gəldi, keçdi.
Haçan ki, topladım kəndi halımı,
Gen dünya başıma dar gəldi, keçdi.

Al-yaşıl bəzənib, hənəli dəsti,
Havalı telləri yel vurdu, əsdi.
Qabaqdan boranı səbrimi kəsdi,
Dumanlı, çiskinli qar gəldi keçdi.

Şair Nəbi ağlar dərdin kanıdı,
Şirincə ləbləri əmən qanıdı.
Bütüncə bədəni can dərmanıdı,
Qıymadı qoynunda nar gəldi, keçdi.

¹ Şeir ötən əsrin 30-cu illərində səhvən H.Əlizadə tərəfindən “Aşiq və el şairləri” kitabında aşiq Məsimin adına verilmişdir.

NEYLƏDİN¹

Sevib-seçib sinən üstə bəslədin,
Qırx illik həmdəmi, dosdu neylədin?
Düz ilqarı, xoş ülfəti, söhbəti,
Çaldımı fələyin qəsdı, neylədin?

Qəza tutdu daşa çaldın sazını,
Zimistan eylədin bahar-yazını.
Gözəllərin söhbətini, sözünü,
Söyləyəm dillərin susdu, neylədin?

Haq yanında nəydi onun günahı,
Dərdi çoxdu, tapılmadı pənahı.
Dilləndikcə gah naləsi, gah ahı,
Gah ölüm yelləri əsdi, neylədin?

Fələk, gəldik biz əlindən amana,
Dil verirsen aralıqda yamana.
Sazsız-sözsüz nəyə gərək zamana,
Nə matəmdi, bu nə yasdı, neylədin?

Aşiq, könüllərin qibləgahını,
Ərşin-kürşün hilalını, mahını,
Miskin Nəbi, gözəllərin şahını,
Oynaq barmaqları, dəsdi² neylədin?

¹ Şeir 1921-ci ildə ruhanilərin təkidiylə aşılıq peşəsindən əl çəkən və sazını sındırıqdan iki gün sonra vəfat edən aşiq Həsən Faxralıya həsr olunmuşdur.

² “Dəst” fars dilində “əl” deməkdir.

BU SÖZLƏRİ DÜZƏNLƏR

Əyyamlar dolandı, köçdü dünyadan,
Dastan edib bu sözləri yazanlar.
Gəşd etdi dəryada, düşdü girdaba,
Eşq ucundan bəhr-ummanda üzənlər.

Zaloğlu Urustam igidlər sanı,
Səs saldı dünyaya, görünmür, hanı?
Savaşlarda sona yetdi dövranı,
Koroğlu tək mərd meydanda gəzənlər.

Şerti-ərkanını oxuyub qanan,
Məkanı-behiştədi, bağı-irizvan¹.
Şair Nəbi deyər, Sahib əz-zaman,
Bizə yazsın bu yazını yazanlar.

---

¹ İrizvan – cənnət bağı

BİR ZAMAN

Əbcədi-əşqindən kamala yetdim,
Talib oldum, dərs oxudum bir zaman.
Atıldım şəcərdən meyvəsin dərəm,
Üzərində çarə buldum bir zaman.

Kərəm kimi qəm evində qalandım,
Gahdan fərəhləndim, gahdan talandım.
Tərən idim, cəbəlləri dolandım,
Səyyad oldum, şikar aldım bir zaman.

Şair Nəbi, sevdan baratın oldu,
Qaynadı sinəndə təlatüm oldu.
Təbim təriqətdə Əflatun oldu,
Qəvvas oldum, bəhrə daldım bir zaman.

YATMIŞDIM QƏFLƏTDƏ

(müləmmə)

Yatmışdım, qəflətdə mən belə gördüm,
Ərəb-röya, farsı-xabı, türkü-tuş¹.
Uçur xəyalımdan gündə min dəfə,
Ərəb-təyyar, farsı-murğu, türkü-quş.

Şükür olsun belə gözəl varımış,
Həsərətindən şirin canım çürümüş.
Dəstə-dəstə dal gərdanı bürümüş,
Ərəb-zülfü, farsı-muyu, türkü-saş.

Bircə sallan, bu qarşımda gəz, gözəl,
Qəhr eləyib, qara bağrım əz, gözəl.
Mən öləndə qəbrim üstə düz, gözəl,
Ərəb-həcər, farsı-səngi, türkü-daş.

Zülfün-muyun dal gərdəndə saymışam,
Əmməmiş ləbindən necə qanmışam?!
Sən istəsən mən yolunda qoymuşam,
Ərəb-rəsti, farsı-səri, türkü-baş.

Şair Nəbi deyər, qalmaqadı arım,
Vədə xilaf oldu, bimürvət yarım.
Mən səni sevəli fəslə-baharım,
Ərəb-şita, fars-zimistan, türkü-qış.

---

¹ “Duş” – yuxu

VAR MƏNİM

İnciməsən bağban edim bağıma,
Aləm bilir dürlü gülüm var mənim.
Əgər sorsan hər birinin adını,
Cavabında imran dilim var mənim.

Söylə sifətə kim tanıdı imanı,
Aləmi yaradan sirri-sübhanı?
Necə arif agah edib ərkanı?
O əhvalda xub kamalım var mənim.

Kərəm kimi qaynayaram, daşaram,
Alışaram, eşq oduna düşərəm.
Zorun varsa imtahana qoşaram,
Bu qəlbimdə qara kalım var mənim.

Nəbiyəm, dərşimi oxudum kamil,
Kəndin ustad olsa mən ollam qayıll.
Yolun düşsə təşbehidi İstanbul,
Faxralı tək ağır elim var mənim.

BAX

Səhər günəş doğdu, ay aydın oldu,
Əcəb şölə salır bu dağa, bir bax.
Seyraqub tənəsi sərim incidir,
Çəkdiyi sinəmə bu dağa bir bax.

Göydən Tövrət endi, Musaya gəldi,
Dəryalar yol verdi, Musaya, gəldi.
Haqq vədə vermişdi, Musaya gəldi,
Nura bülənd oldu, bu dağa¹ bir bax.

Nəbiyəm, dərdimə naçaram gərək,
Sorsalar hərfini açaram gərək.
Qıfılsız xəznədi açaram gərək,
Nə gözəl əlvandı, otağa bir bax.

---

¹ Tur dağında Hz.Musaya görünən İlahi nur.

DUADAN SƏNİ

Qəbul et salamım əzizim Əli,
Əskik olmayasan obadan səni.
Etdiyin eyliklər çıxmaz yadımdan,
Hərgiz unutmaram duadan səni.

Tər lan nişanını gördüm laçında,
Bülbüllər gəşd edər gülşən köçündə.
İgid çərgəsində, sərraf içində,
Qoymaram qalasan sıradan səni.

Şair Nəbi gəlib oldu qonağın,
Hər fəsildə bar gətirsin budağın.
Şəhər tərtibində əlvən otağın,
Artırsın, ucaltsın yaradan səni.

1943

QURBANIN

Açıldı sinəmdə eşqin-rüzgarı,
Çünkü gördüm belə çağın Qurbanın¹.
Cismi lətif, yanar fənar, fərmanı,
İşıq verir ağ otağı Qurbanın.

İyit nişanlıdı, məlumdu halı,
Məclisdə söylənər cahı-cəlali.
Dolsun xəznəsinə kəsbi-halalı,
Ətirli bar versin bağı Qurbanın.

Doğru dilək etsə mətləbin bular,
Yaradan yar olsa durular sular.
Yandırsın çırağın körpə balalar,
Artıq olsun hər novrağı Qurbanın.

Nəbim meyil salıb dostlara çoxdan,
Yaradan əfv etsin bədnəzər ahdan.
Sidq diləyinən dilərəm Haxdan,
Qoy min olsun bir budağı Qurbanın.

---

¹ Qurban - Aşıq Hüseyn Saraclının repressiya illərində kəndin ortasında güllələnən atasıdır.

SARACLI ELİNƏ

Könül xoşnud oldu, dost bazarında,
Saracli elinin camaətindən.
Qulluqçu, firqəçi, məclis ölkəri,
Deyəndə bilirlər işarətindən.

Hər dəfə görəndə bir neçə şəxsi,
Cuş verir sinəmdə eşqin havası.
Qiymətli sözümün gövhər dənəsi,
Deyəndə bəllidi qiraətindən.

Məhəmməd bir güldü məclis içində,
Tamamən laçındı boyda, biçimdə.
Mərdanə hatəmdi, əli cibində,
Səxavət göstərir, mərifətindən.

Nəbiyəm, istərəm sidq ürəkdən,
Zikrimi eylərəm təkə diləkdən.
Gördüm ki, keçmədi kiçik böyükdən,
Mən necə keçərəm bu hörmətindən.

1929

MƏNİM OLAYDI

Çünki cuda düşdüm öz vətənimdən,
Gəzmək üçün ellər mənim olaydı.
Qoşmalar, qəzəllər gül camalına,
Düzmək üçün dillər mənim olaydı.

Qul lazımdı, sənin kimi xana, tək,
Şirin canım atəşinə yana, tək.
Bad əsəndə zülf pərişan şana tək,
Düzmək üçün tellər mənim olaydı.

Mən ağlaram, yaşım sellər görünür,
Çün gözümə nazik bellər görünür.
Bağçasında qazlı göllər görünür,
Üzmək üçün göllər mənim olaydı.

Başında cığası, yanağında xal,
Şəkərdən şirindi, dahanında dil.
Nəbiyəm, olaydım bu bağa bülbül,
Gəzmək üçün dallar¹ mənim olaydı.

---

¹ dallar - budaqlar

ALTI NIŞAN

Bir gözəldə altı nişan görmüşəm,
Biri qaşdı, biri gözdü, biri xal.
Səfası var, ləzzət verir damağa
Biri yanaq, biri dodaq, biri dil.

Pünhan durub, sövqi-yara əl eylər,
Yaxa açar, ləblərini bal eylər.
Vədə yetər, könüllərə yol eylər,
Biri tutu, bir bülbül, biri gül.

Tovuz kimi sallanıban gəzməyi,
Nəzakəti, ala gözün süzməyi,
Nə xəyaldı yaxasına düzməyi,
Biri inci, biri mərcan, biri ləl.

Sinəsində qönçə narı bitiri,
Əl dəyəndə əzildikcə yetiri.
Gözəl olur gözəllərin ətiri,
Biri mixək, biri güləb, biri hil.

Şair Nəbi yara verdi bir ilqar,
Dönsəm ilqarımdan el məni qınar.
Sığal verib cülvələnər hər səhər,
Biri zülfü, biri şənə, biri tel.

VAR BUNUN

Mən qəribə dönüb qiya baxanda,
Heç bilmirəm nə davası var bunun?!
Altun kəmər qucub incə belini,
Bəzənibdi – zər libası var bunun.

Can alandı, can almaqdı qəsdində,
Pərvaz edib qaş-qabağın üstündə.
Bəyan edib gözəlliğin dəstində,
Götürübdü əl hənəsi var bunun.

Mən çəkirəm o nazlının qəhrini,
Qəsid¹ yıxdı xəyalımın şəhrini.
Əcəb sevir o gülşənin sehrini,
Qatarında nər mayası var bunun.

Gözləri cəlladdı, kipriyi yağı,
Sevmədim kimsəni ondan savayı.
Mah camalı bəndə salıbdı ayı,
Heç bilmirəm nə havası var bunun?!

Nəbiyəm, gəzirəm qürbət elində,
Al-yaşıl bəzənib tirmə belində.
Layiqdir ki, can verəsən yolunda,
Əmmək üçün tər məməsi var bunun.

---

¹ qəsid - qəsdən

YAŞ DA DAYANMAZ

Səhərin günəşi tərən havalı,
Elə pərvaz eylər qaş da dayanmaz.
Yandırdın cismimi, döndərdin közə,
Pünhanı aqlaram, yaş da dayanmaz.

Gözün bir cəllatdı, yoxdu amanı,
Ləbin neylər, ay qız, əxrət-imanı?!
Ağ sinəndə bəsləyirsən məməni,
Ona qul olmağa döş də dayanmaz.

O qəddi-qamətin güldən əladı,
Kipriyin müjganı başa bələdi.
Nəbim deyər, ərzi-halım belədi,
Od salıb dağlara, daş da dayanmaz.

GÖZƏL

Kipriyin cəlladdı, gözlərin yağı,
Qaşların kim çəkib qaraya, gözəl?
Əyləşib səninlə ülfət eylərəm,
Sözlərim meylinə yaraya, gözəl.

Dərdi-qəm əlindən bezmişəm candan,
Üzöldü bədənim, olmuşam qandan.
Nə mən dönüm səndən, nə sən dön məndən,
Bir belə söz qoyaq araya, gözəl.

Qızıl bazubəndi gördüm qolunda,
Bu canı qoymuşam sən in yolunda.
Layiqdi məşşatə¹ sağ- solunda,
Səhərdən zülflərin daraya, gözəl.

Şair Nəbi deyər, sürmədim səfan,
Çox çəkdim ucundan cəbrlə cəfan.
Oduna yanalı olmadı vəfan,
Dərdimi söyləyim haraya, gözəl?

---

¹ Məşşatə – gəlin və qızları bəzəyən qadın

TUŞ OLDUM

Nagahan dolandım ov bərəsində,
Səfərimdə bir bazara tuş oldum.
Necə ki, görmüşdüm xabi-qəflətdə,
Sevdiciyim mən o yara tuş oldum.

Bu eşqin atəşi sinəmə doldu,
Səralıb irəngim gül kimi soldu.
Əvvəlki sözləri yadigar oldu,
Vədə keçdi, bilqara tuş oldum.

Şeyda bülbül dal budağı dolandı,
Fəsil gəlib şəhri, barı talandı.
Şam üstünə pərvanələr qalandı,
Daha sönməz atəş, nara tuş oldum.

Təbib gəlsə yaralarım açaram,
Qanadlansam bir diyara uçaram.
Sən dedin ki, bu dənizdən keçərəm
Gəyim sındı, dəryalara tuş oldum.

Kərəm kimi qəm içində qalandım,
Gahdan fərəhləndim, gahdan talandım.
Bir tərlandı cəbəlləri dolandım,
Cəfa çəkdim, ahu-zara tuş oldum.

Şair Nəbi bu dildarı yazarkən,
Havalanıb şeir-qəzəl düzərkən,
Qəm içində kəsbi-karım gəzərkən,
Naqafildən cafa-kara tuş oldum.

QARDAŞ¹

Gözüm yolda qaldı, can intizarda,
Gözlərəm yolları, gəlmədi qardaş.
Ah çəkmədən ruhum getdi bədəndən,
Arayıb bizləri bulmadı qardaş.

Gecə-gündüz qaldım mən yana-yana,
Dərdindən olmuşam dəli-divana.
Üzünə möhtacdı bacıynan-ana,
Nə bilək saralıb-solmadı qardaş?!

Mən Nəbiyəm, könlüm istər qardaşı,
Bizi qovuşdursun yaradan kişi.
Yadıma düşəndə çeşmimin yaşı,
Abı-leysan oldu, qalmaq, qardaş.

---

¹ Bu şeir şairin Sibirə sürgün edilmiş qardaşı Həsənə həsr olunub.

GÜL ONDAN AĞLA

Başına döndüyüm xubların şahı,
Məlul etmə könlü, gül, ondan ağla.
Yandırdın cismimi döndərdin közə,
Dərdi-əhvalımı bil, ondan ağla.

Hilal qaşın ox kamanı quralı,
Səni görən gündən günə saralı.
Həsretindən cümlə əzam yaralı,
Bağlayıb sinəmdə xal, ondan ağla.

Səhər şikarında cığalı tər lan,
Bir kəlmə danışsan, lüğəti-imran.
Şair Nəbi olub hüsnünə heyran,
Mən dalan sevdaya dal, ondan ağla.

BİRİ BİLMƏDİ

Bu gün bir cüt gözəl keçdi qarşımdan,
Biri dərdim bildi, biri bilmədi.
Ərənlük eylədim baxdım üzünə,
Biri deyib güldü, biri gülmədi.

Dedim: qonaq eylə gedək bağına,
Dedi: soluna bax, bir də sağına.
Dedim: üzük verim, tax barmağına,
Biri allam dedi, biri almadı.

Dedim: ay qız, bir qədəm bas bəridən,
Dedi: heç qədəmim üzümə yerdən.
Dedim: həmdəm olaq, yarıyaq yardan,
Biri ollam dedi, biri olmadı.

Dedim: ay qız, nədən oldun bivəfa?
Dedi: heç canına vermirsən cəfa.
Dedim mən Nəbiyəm, sən gəl insafa,
Biri gəlləm dedi, biri gəlmədi.

ƏLA ZÜLFLƏRİN

Salıbsan cismimə yar, əlamanı,
Göründü şahmardan əla züflərin.
Siyah bulud kimi kəsib qərarım,
Tökülüb gərdana – dala züflərin.

Dərdin bu canımda intizar oldu,
Daima çəkdiyim ahı-zar oldu.
Eşqin dustağyam, biqərar oldu,
Açılmır zindanı qala züflərin.

Nəbim deyər, yar libasın bəzənə,
Qurban olum lövhü qələm yazana.
Naz satırsan, özgələrə, bizə nə,
Məni saldı min xəyala züflərin.

GÖZƏL

Səhərdən bəklədim mən yollarını,
Bir gəlib qarşımdan ötəsən, gözəl!
Sən özün bilirsən öz muradını,
Mən yaxşı bilirəm butasan, gözəl!

Yetmişə yetsən də mən səni allam,
Dərgah-ilahiyə min dua qıllam.
Aylarınan xəstə düşsəm, sağallam,
Sən gəlib qolumdan tutasan, gözəl!

Mən Nəbiyəm, aşıqların zəriyəm,
Yanıram oduna, eşq əsəriyəm.
Gəlmişəm qapına, bil müştəriyəm,
Ləbiyin balından satasan, gözəl!

GƏZ, GÖZƏL

Gəl rəhm eylə, budur dərdin çarası,
Bircə sallan, bu qarşımda gəz, gözəl.
Göz yaşımdı mürəkkəbin qarası,
Al qələmi ağ sinənə yaz, gözəl.

İnci dişlər dəhanında dür oldu,
Gizlincə sevmişdim, necə sirr oldu?
Cəvahir düymələr kəm-kəsir oldu,
Ətəyindən sırğaları düz, gözəl.

Bədnəzər gələndə yolundan yayın,
Göstərmə kipriyin hesabın sayın.
Camaldan göyçəksən, qəlbindən xain,
Naşı düşdüm, gəl eyləmə naz gözəl.

Qadir Allah qələm çalsa bu baxta,
Hüsnün şölə verər əlvan otaxda.
Fəslində qızarmış alma budaxda,
Mən görmüşəm sənin kimi az gözəl.

Şair Nəbi dilər ildə bir günü,
Düşübdü aləmə sədası, ünü;
Unutmaram belə ahu gözlünü,
Əgər olsa ondan qeyri yüz gözəl.

YOLLAR

Bir sonanın g zarına tuş oldum,
Basanda q d min d z oldu yollar.
 brişim libaslı, yasəmən telli,
Çalxandı hər yana, toz oldu yollar.

 t ş r bülbüllər farağat olmaz,
Səni g r n dərdli salamat olmaz.
O cəllad g z nl  zarafat olmaz,
Töküldü qaş-qabaq, naz oldu yollar.

N bim səni gördü, sevdaya düşdü,
Q lbindən neçə min xəyallar keşdi.
Hüsnün şoxu¹ alovlandı, alışdı,
Yandırdı daşları, k z oldu yollar.

---

¹ “Şox” – alov, atəş

İSTƏRƏM

Xilqəti-aləmdə xəlq olan gündən,
Şirə¹ qulam, mən ananı istərəm.
Tanımam heç kəsi, qohum-qardaşı,
Çox ağlaram, çeşmim qanı istərəm.

Göründü gözümə dünyanın malı,
Ürüsxət mələyi² dindirdi lalı.
Talib olub mən tapanda kamalı,
Təklif oldu, həm atanı istərəm.

Vacib ata yol göstərdi aləmə,
Talib oldum, həm yetişdim elimə.
Hökm tavarixdən gəldi əlimə,
Əfsəl olan ol fərqanı³ istərəm.

Mən Nəbiyəm, cismim oda qalandı,
Qan ağladım, ahım ərşə dayandı.
Ömür kütah oldu, zəhnim talandı,
Nə neməti, nə dünyanı istərəm.

---

¹ Şir – süd

² Rüsxət mələyi – Hz. İsrafilə işarədir.

³ Fürqan – Qurani-Kərimdə surə adı

BƏLANIN İÇİNDƏ

(qifilbənd)

Bir cəbəldən¹ endim dağ damanına,
Üç şey gördüm o talanın içində.
Birin qəzəbi birin yandırır,
Yatmaq olmaz o bəlanın içində.

Çətin olur bu sözlərin açarı,
Açarın bulanlar çox edər karı.
İsmiləri birdi, donları ayrı,
Hansı cəltədi o bəlanın içində?

Şair Nəbi görüb söylər bu halı,
Zahirdə şeşpəri, açardı mili.
Nə qapısı var, nə bacası, nə yolu,
Əjdaha var o qalanın içində.

---

¹ Cəbəl – dağ

VAR SÖZÜMÜN ƏSİLİ

(qıfılbənd-üçləmə)

Bir əcaib cisim deyim, o qələmsiz yazılı,
Bir dənə nişanı var, köylü güldən üzülü.
Neçə murğu mayıl oluf, hey baxallar seyrinə,
Hikmətdə vazehdi,
İşvəli, nazlı.

O nədi ki, cəhd eliyə bildiyini biləmməz,
O nədi ki yağar olsa, dağa, daşa çilənməz.
O nədi ki, xarabatək veran olub talanmaz,
Karvana düzülü,
Qatardan üzülü.

Şair Nəbi, əzəlindən mən görmüşəm bir yükdü,
Gedişi pərvanə kimi, gəlişinnən çevikdi.
Arayıban bulammadım, safdı, yoxsa çürükdü.
Bu dünyanın misili,
Var sözümün əsili.

BU DƏRDƏ

Eşqə düşən eşq əlindən danışar,
Qətrə düşsə davam etməz bu dərdə.
Şair oldum həqiqətdən söz deyəm,
Səhih dilim ləkə tutmaz kərdə.

Ab olmadım yer üzündən axam mən,
Seyraqıbdan qurtarmadım yaxam mən.
İstədim ki, naməhrəmə baxam mən,
Qəbahətdən qarşım aldı bu pərdə.

Qatarından ayrı gəzməz gözəllər,
Ox-kamanı sinəm üstə düzəllər.
Eyyub kimi yaralarım sızıldar,
Dərman yoxdu, şəfa bulam bu dərdə.

Nəbim deyər, nədən oldu yarası,
Yaman olur yarın qəlbi qarası.
Könlümün sevgisi, ömrüm çarası,
Sərin gizlər, gözüm qaldı bu dərdə¹.

---

¹ Buradakı “dər” farsca “qapı” anlamındadır.

GÖZƏLİN

Gizlincə dərdinə tacir olmuşam,
Etmərəm sirrini bəyan gözəlin.
Canımı oxlara qoydum nişana,
Gözü cəllad, qaşı kaman gözəlin.

Qoşa xal yaraşır ağ sinəsinə,
Durnalar səs verir onun səsine.
Düşübsən, xəyalım, yar sevdasına,
Uzaqdan cəbrinə dayan gözəlin.

Qasidim dərdini tamam söyləməz,
Xəstələr dərdinə bəs nar diləməz?
Bir tutub qolumdan mehman eyləməz,
Yandım atəşinə büryan gözəlin.

Susadım ləbinə, bil, ac arıyam,
Mən də ağlamağın baxtavarıyam.
Şair Nəbim deyər, qəm xiridarıyam,
Həsret bağı, ismi-pünhan gözəlin.

GÖZƏL GÖZƏLƏ

Səhər gəşt eylədim bir səfərə mən,
Əcəb qarşı gəldi, gözəl gözələ.
Qaxdı kipriklərin işar eylədi,
Bilməm nə söylədi gözəl gözələ.

Buluddan bayazdı ağ buxaqları,
Yanır həsrətindən gizli çoxları.
Peykan müjkanları, kaman oxları,
Bənzimi döndərdi, gözəl, xəzələ.

Təqayir¹ olmuşam naleyi ahla,
Saxla nəzərində, sən məni yoxla.
Lütf eylə bir gecə qoynunda saxla
Bu sınıx könlümü, gözəl, təzələ.

Belə cəbirlərə mən çox dözmüşəm,
Gül camalın bu dəftərə yazmışam.
Miskin Nəbi deyər, dünya gəzmişəm,
Görmədim sənin tək gözəl, göz ala.

---

¹ Təqayir olmaq – dəyişilmək, başqalaşmaq.

BU YERLƏR

Yaxşı oldu, biz də gördük vətəni,
Canan səfa sürən yerdə bu yerlər.
Səhər vaxtı sığal verib telinə,
Siyah zülfün buran yerdə, bu yerlər.

Nadan sevdim, mətləbini bilmədim,
Məlul könlüm, şad oluban gülmədim.
Gözü yolda yar nişanın görmədim,
Yar bənövşə dərən yerdə bu yerlər.

Bülbül olan aşna olar güllərə,
Yaşılbaşlar məskən salar göllərə.
Şair Nəbim dərdin deyər çöllərə,
Şux tərlanım duran yerdə bu yerlər.

QAR GƏLİR

Payızın fəslində, qış möhnətində,
Bürüyüb dağları əcəb qar gəlir.
Sevən sevgisinə sitəm eyləməz,
Heç demirsən namus, qeyrət, ar gəlir.

Cəfa çəkdim, mən yar sevdim can ilə,
Bağrım başı bulanıbdı qan ilə.
Əcəl quşu həmdəm olub mən ilə,
Dərdim qatarlanıb yüz min nər gəlir.

Nəbinin ülfəti dürlü hal oldu,
Dil bülbülə döndü, axır lal oldu.
Can çıxdı, cəsəddə qalmağal oldu,
Əbrülərdən yaş yerinə mar gəlir.

DAĞLAR

Duman-çiskin ətrafını bürümüş,
Gahdan bir açılar talalı dağlar.
Əlvan çiçəklərin zənbur¹ müşəsi,
Qondarı pətəhdən bal alı dağlar.

Səhər-səhər dan yelləri əsəndə,
Şərbət bulaxların tən edər qəndə.
Yığılar gözəllər dövr edər səndə,
Çiçəkli, çəmənli gül olu dağlar.

Açılıb nəbatət hər rəngi güldü,
Ötüşü bülbüllər nə şirin dildi.
Ayaqdan başına üç mənzil yoldu,
Köhlən ayağından nal alı dağlar.

Köçüb ellər yurddan-yurda qonubdu,
Sürüb safasını heyran qalıbdı.
Pəhləvanlar səndə məskən salıbdı,
Bəllidi hasarın, qalalı dağlar.

Şair Nəbi səndə gəzdi bir zaman,
Çəkilməz sərindən çiskinli duman.
Çuxur, günavarda bənövşə, reyhan,
“Süsənli, sünbüllü lalalı dağlar”².

---

¹ Zənbur - arı

² Bu misra Aşıq Ələsgərin “Dağlar” şeirinə iqtibasdır.

DAĞLAR

Getdim gördüm bir səfəli yurd olub,
Əməli, ağbəti düz olan dağlar.
Hər şeyə bərabər gülab suları,
Qaynar bulaqları göz olan dağlar.

Sanasan bağçada sayrışır güllər,
Bir ayna qabaqlı səbbikar söylər.
Tələsmə nazənin, tez olar ruzgar,
Gün çıxar bulutdan, yaz olan dağlar.

Yaxşı bildim novrağını, işini,
Vaxt olanda yurtdan-yurda daşını.
Duman-çiskin bürüyübdü başını,
Açılmaz qabağı, naz olan dağlar.

Mən Nəbiyəm, gəlib burda yaylaram,
Səyyad olsam bina salıb oylaram.
Bu cəh-cəlalımı tərif eylərəm,
Düşərsən dillərə söz olan dağlar.

İSTƏRƏM

Xaliqi-xatəmsən kərəmin kanı,
İlahi, hökmündən fərman istərəm.
Dilərəm muştəqın Xaliqi-əzəm,
Cananın canını cavan istərəm.

Gərdişi-zamanım düşdü zülümə,
Bülbül kimi həsrət qaldım gülümə.
Didarı, damanı keçsə əlimə,
Demişəm bu canı qurban istərəm.

Nəbiyəm, çəkirəm bu ahı-zarı,
Sevdanın əsəri yandırır narı.
Hicran ovlağışam, qəm tarımarı,
Davasız dərdimə dərman istərəm.

YA BİR OLA, YA İKİ

Qərar tutmaz, çərxi-gərdiş dolanı,
Leylü nahar ya bir olar, ya iki,
Bitər, çürür, ömrümüzün gülləri,
Fəslı-bahar ya bir olar, ya iki.

Bahar olar, bağda bitər yasəmən,
Tarix yetdi, necə batım yasa mən?
“Kün”¹ kəlamnan xəlq olundu asıman,
Yeddi zəmin ya bir olar, ya iki.

Şair Nəbi, sözü yetir divana,
Zikr eyləsəm sidqim gələr gümana.
Mahı-təban şölə salır aləmə,
Şəmsü qəmər ya bir olar, ya iki.

---

¹ “Kün” – “Ol” deməkdir. Bu kəlmə ilə Allah-təala kainatı yaradıb.

GÜLƏ DÖNÜBDÜ

Sevgilim, camalın bədirli ay tək,
Yanaqlar şövqündən gülə dönübdü.
Kişvər düymələrin sərraf əlində,
Düşəndə qiyməti lələ dönübdü.

Qarlı Qaf dağından çoxdu zəralım,
Dərdindən dünyada solub, saralım.
Gecələr yuxum yox, gündüz qaralım,
Tükənməz aylarım ilə dönübdü.

Ördək kimi mən üzəydim gölündə,
Şana kimi asılaydım telində.
Mən Nəbiyəm, yarın həsrət yolunda,
Axıb çeşmim yaşı selə dönübdü.

İNDİ

Bəsdı bu sıtəmi, fələyin qəhri,
Dərdindən olmuşam divana indi.
Gözlərin cəllada münasib oldu,
Qurulub qaşların kamana indi.

Sevgi baratına çalındı qələm,
Yoxdu bir qasidim, əhvalat biləm.
Dərdinə qalıban faş oldu aləm,
Dad çəkib, gəlmişəm amana indi.

Kaman qaşlar qərarımı kəsəndə,
Cadalanıb tel bir yana əsəndə,
Nəbiyəm, vurubsan bir yara sən də,
Təbibsiz düşmüşəm cahana indi.

MEHMAN OLMADIM

Gecə-gündüz həsrətini çəkdiyim,
Bir gecə qoynunda mehman olmadım.
Ayrılıq atəşi yandırdı canım,
Nə bilirsən saralıban solmadım?

İtirdim tərlanı edirəm təşviş,
Vədə xilaf oldu, yazı beləymiş.
Ağ sinədə, dar qoynunda bəslənmiş,
Səndə qaldı əmanətim, almadım.

Sallanıb gedişin od salır cana,
Cəllatdı gözlərn susayıb qana.
Qaynağı laçındı yaşılbaş sona,
Mən Nəbiyəm, şikarımı bulmadım.

QINALLAR YENƏ

Gözəl qarıyanda çeşiddən düşər,
Yaraşar qəddinə bu allar yenə.
Eşqindən ovsanıb təqayır olsam,
Deməzlər "layiqdi" - qınallar yenə.

Heç yadımnan çıxmaz o təşvişlərin,
Qurumaz gözümnən qanlı yaşlarım.
Can alan gözlərin, çatıx qaşların,
Yaralı cismimi budallar yenə.

Şair Nəbi dərdin söylər sözüənən,
Bir de görüm, nə davan var bizimən.
Sallanıb gəlirsən yüz min nazınan,
Dolanır qəlbində xəyallar yenə.

ƏL ÇƏKƏM

Gedən gözəl, ayaq saxla bir saat,
Arzum budur ağ üzünə xal çəkəm.
Altun kəmər incə belin libası,
Zərgər olam, sırğalara ləl çəkəm.

Bülbül olam, qonmaq üçün dal gəzəm,
Məst edəsən, danışmayam, lal gəzəm.
Ləblərimlə ləblərindən gül üzəm,
Ac arı tək qonam, soram, bal çəkəm.

Sinən üstə eşq odunu qalayam,
Göz yaşını şərbət deyə yalayam.
Həsrətimi həsrətinə calayam,
Ta sübhətək zülflərinə əl çəkəm.

İstəsəydin mən olardım qonağın,
Məclisimdə dolanaydın sən sağı¹.
Qara saçlar yarı örtüb yanağı,
Əl uzadam zülflərindən tel çəkəm.

Sevən çəkər sevgisinin ahını,
Müjganların bu sinəmə toxunu.
Mən Nəbiyəm, gördüm hüsnün şoxunu,
Az qaldım ki, bu dünyadan əl çəkəm.

---

¹ Sağı – sağı, badə süzən

ÖZ BİNƏSİDİ

Bir gözəl görmüşəm uca eyvanda,
Tamam sırğaları dür dənəsidi.
Ətrafı bağcadı, zövqü səfalı,
Özünün mülküdü, öz binəsidi.

Cərgə-cərgə qızlar gəzir başında,
Fitnələr oynayır gözü-qaşında.
Bir parça qar gördüm dağın döşündə,
Dedilər qar deyil, öz sinəsidi.

Şair Nəbi tərif edir üçünü,
Yaylağa varanda aran köçünü,
Gahdan uçar gedər Alvız laçını,
Gah da düşər gölə, su sonasıdı.

YETİŞDİ

Müddətdi gözlərim yar yolundadı,
Gəldi nəzərimə çoxlar yetişdi.
Dedim ki, görəndə şad olar könül,
Dağıldı xəyalım, ahlar yetişdi.

Belə gözəl olmaz cümlə cahanda,
Müjgan oxun sinəm üstə çaxanda,
Götürüb niqabın qiya baxanda,
Bürüdü şöləsi, şoxlar yetişdi.

Nəbiyəm, sərində eşqin havası,
Sağ ikən zar etdi ayrılıq yası.
Atıldı qaşlardan cəllad cidası,
Sağalmaz yarama oxlar yetişdi.

ZÖHRƏ

Vaqeyi aləmdə sevdiyim sənsən,
Tut gedək vətənə əlimdən, Zöhrə.
Sevgi sevgisini atmaz çöllərə,
Didərgin eləmə elimdən, Zöhrə.

Göylərin naxşıdı şəmsinən ayı,
Qaşların kamandı, kipriyin yayı.
Gəl yenə seyr elə bizim bağçayı,
Bülbül ayrı gəzməz gülündən, Zöhrə.

Geyinibsən yaşılını, alını,
Həmdən olaq mən də bilim halını.
Heyran oldum, gördüm gül camalını,
Artırdın ömrümü ölümdən Zöhrə.

Eşqin atəşindən olmuşam Kərəm,
Mən çəkə bilmərəm belə qüssə, qəm.
Şair Nəbi namə yazar dəmadəm,
Biz qurtulaq belə zülümdən, Zöhrə.

QAR KİMİ

Başına döndüyüm gözəllər şahı,
Nə durubsan qarşımızda nər kimi.
Bad əsdi, niqabın qalxdı üzündən,
Göründü yanaqlar təzə qar kimi.

Günü gündən bu gözəllik kəmələr,
Baş verib qoynunda bir cüt məmələr.
Lazım budu tamarzılar əmələr,
Payızda qızarmış qönçə nar kimi.

Şair Nəbi dehin qoydu boynuna,
Kəklilər mat qalıb sənin oynuna.
Ürüsxət ver, gəlim girim qoynuna,
Otuz ildən ayrı düşmüş yar kimi.

GÖZLƏRİ DÜŞƏR

Göz yaşım göl oldu, bağlar barıncı,
Hürküşər cananın qazları düşər.
Mən gedəndən sonra qırx incə qızla,
Danışar hər yandan sözləri düşər.

Ölüm ki, var ad ayırmam adınnan,
Ləbin şirin, doymaq olmaz dadınnan.
Yüz min qorxu versə çıxmaz yadımnan,
Baxar niqab altdan, gözləri düşər.

Şair Nəbi, cismin oda qaladı,
Dost – mehriban baxdı, baxdı ağladı.
Seyraqublar bizə bir yol salğadı,
Dilədim Allahdan özləri düşər.

BU YANDADI

Bağlar öyünməsin heyva, narım var,
Əsli-ərmağanlıq nar bu yandadı.
Zənburlar¹ susamış gülün şəhdinə,
Tamınnan xub – ləziz bar bu yandadı.

Sinəmə vurmusan dağınan düyün,
Həsərətindən saldım dünyaya bir ün.
Könlüm quşu uçdu, oldu didərgin,
Dolandı dağları yar, bu yandadı.

Nəbi mayıl oldu qaşu kamana,
Nəf edən ləbindən gələr imana.
Gör necə düşmüşəm çöl-biyabana,
Göstərir köksünü qar, bu yandadı.

---

¹ Zənbur – arı

XOŞ GƏLDİN

Başına döndüyüm xublarnın şahı,
Qədəm basıb bizim köyə xoş gəldin.
Gözlərin cəllatdı, kipriyin yağı,
Qaşların qurulmuş yaya, xoş gəldin.

Bu necə kiprikdi, bu necə qaşdı?
Eynini¹ görəndə xəyalım çaşdı.
Qamətin surahi, xalın həbəşdi,
Camalın bənzəyir, aya, xoş gəldin.

Ovçu olan tapar ovlar maralı,
Heyif olsun düşdüm səndən aralı.
Nəbim deyər dünyam sənsiz dar olu,
Qatardan ayrılmış maya, xoş gəldin.

---

¹ Eyn – göz

GÖRDÜM

Ovçuyam maralı bu dağda gördüm,
Gəzmişəm, kəsmişəm ov bərəsini.
Bitən nəbatətlər dərmanım ola,
Qurtara sinəmdən yar yarasını.

Sevgi-məhəbbətin izhar eyləsə,
Müddətdi talibəm mən də o dərsə.
Qaşların eynini namə göndərə,
Görgəcin oxuram mən qarasını.

Nəbiyəm, dövrənəm düşdü yadıma,
Aşkar etsəm cismim yanar oduna.
Müşgüldəyəm, özün yetiş dadıma,
Nazənin, bilirsən sən çarasını.

DİLİMDƏN MƏNİM

Yarın bağçasından gülün dərmədim,
Ərzi-hal eyləyib əlimdən mənəm.
Baxmadı üzümə, çevirdi yana,
Nə deyib seyraqıb dilimdən mənəm.

Seyrangah eyvanlı əlvən otağı,
Tamam gül bəzənib solunan sağı.
Dedim tut əlimdən, gəl gəzək bağı,
Dedi kənar dolan yolumdan mənəm.

Nəbiyəm, əlindən gəldim amana,
Təbib yoxdu, kimə gedim dərman?
Düşdüm çöldən-çölə, döndüm Məcnuna,
Didərgin eyləyib elimdən məni.

CUDA DÜŞMƏ ELİNDƏN

Səndən ayrı mən olmam şadıman,
Sevgilim, gəl cuda düşmə elindən.
Gecə-gündüz sənnən ülfət elərəm,
Heç doymaram dəhanından, dilindən.

Sallanıb gedişin od salıb cana,
Zülfün havalanıb düşür hər yana.
Layiqdi dəstində olaydım şana,
Yapışaydım ətir-ənbər telindən.

Aramızdan kəsilibdi xoş ülfət,
Qorxuram ki, belə qala bu möhnət.
Mən Nəbiyəm, dərqli dilnən şikayət,
Kimə deyim, a beymürvət əlindən.

YAZI YAZANI

Səhər oldu, şəfəq düşdü cahana,
Çağırılmışam səni – yazı yazanı.
Zəri-zərbafdalıq sənə yaraşır,
Altun kəmər üstən inci düzəni.

Gözəldi gözlərin, sürmə çək qaşa,
Bilmirəm nə deyim bu bağı daşa!?
Dolandım dünyanı ta başdan-başa,
Görməmişəm sənə kimi nazəni.

Söz odur ki, dilək haqdan tutula,
Yar ucundan qolum daldan çatıla.
Öldürmədin intizardan qurtula,
Nəbi kimi şirin candan bezəni.

GÜLLÜ

Oxu bu naməni, sən də bil, dadaş,
Nədəndi üzümə gülüfdü Güllü?
Gizlincə yanırdım bu can içində,
Aşkarca dərdimi bilifdi Güllü.

Sallana-sallana gəlir bağınan,
Sinəmi dağlayıb çarpaz dağınan.
Ah-zarın çəkirəm qəm-fərağınan,
Mən düşən sevdaya dalıfdı Güllü.

Mən sevmişəm gözəllərin şahını,
Xüdam əfv eyləsin göz günahını.
Tuşlayıb sinəmə müjgan oxunu,
Qəhrinən, qəzəbnən çalıfdı Güllü.

Mən Nəbiyəm, eşidəsən ünümü,
Özün görüb sən biləsən günümü.
Müxtəsər, nə deyim, şirin canımı,
Cəlladsız, fərmansız alıfdı Güllü.

PƏRİ

Daldalanma məndən, duran nazənin,
Eylə hərcayidən ədəbi, Pəri.
Elə güldün, məni saldın atəşə,
Gördüm dahanında sədəfi, Pəri.

Gözəllər içində çıxıbsan başa,
Nəzakət əhlisən, görüm yüz yaşa.
Gümüş əqrəbəti çəkibsən qoşa,
Güləvatın qıyı, qaytağı, Pəri.

Nəbiyəm, bilginən ayrılmam səndən,
Dənəbir kipriyin keçirdim sandan.
Bilmirəm nə dedim, incidin məndən,
Bəllidi qaşların qəzəbi, Pəri.

GÖZƏL GÖZLƏRİN

Qiya baxdın, xəyal getdi təşvişə,
Şimşək kimi çaxdı gözəl, gözlərin .
Huşum təhərləndi, çaşırdım yolum,
Sandım ki, çıraqdı, gözəl, gözlərin.

İran, Dağıstanı, islamiyyəti,
Məğribdəm-məşriqə gəlir minnəti.
Sənə baxan neylər qeyri cənnəti,
Məni oda yaxdı gözəl, gözlərin.

Nəbini salıbsan eşq ataşına,
Rəhm eylə gözünün qanlı yaşına.
Nə doğru düşmənsən, nə də aşına,
Peykanlı bir oxdu gözəl, gözlərin.

TAP

Ahular cəbəldə sakin gəzəllər,
Ovçusansa, ovalığının izin tap.
Səhərdən səhrada seyran edərlər,
Məskənində çuxur olmaz, düzün tap.

Durnalar içində tanıdım səsin,
Camalın şövqündə mehman ol, isin.
İltimas eyləsən demərəm ismin,
İrəmçisən¹, irəminən gəzin, tap.

Şair Nəbi gözəl sevdi yaşında,
Eybi yoxdu kirpiyində, qaşında.
Bağlar arasında, bulaq başında,
Birin tapammırsan ara, yüzün tap.

---

¹ Burada “rəml atmaq” mənasındadır.

SƏN EYLƏ DİVAN

Qaşların cəllatdı, kipriyin neştər,
Oduna yanırım gizlincə – pünhan.
Varsa ədalətin hökmünü göstər,
Salma yad əlinə, sən eylə divan.

Mən səni sevmişəm cahən içində,
Yandırdım cismimi əfqan içində.
Sevibdi gözlərim al qan içində,
Qarıssa sel olu dəryayü umman.

Nəbim deyər sinəm eşqin bulağı,
Behişt timsalıdı əlvan otağı.
Səhərlər sonalar kəşd edər bağı,
Bağban olam bu bağlara bir zaman.

TALİB OLDUM

Talib oldum, mən pirimdən dərş aldım,
Cəm etdim sərimdə çəkmərəm bir “ax”.
Ustad çəkisində, doğru məsnətdə,
Kim yetər sirrimə, durmasın irax.

Sığınmışam bu təbimi verənə,
Talibəm sitqınan zikri-Qurana.
Cavab verrəm, cavabını sorana,
Oxuram dərşimi eylərəm bir “ax”.

Qul odur ki, qulluq etsin Sübhana,
Qulluq yoxsa, əxrət gedər tufana.
Mən Nəbiyəm, mərd çıxaram meydana,
Sığınmam Mövlaya¹ hazır-əl yarax.

---

¹ Söhbət silahlanıb Mövlanın (İmami-Zəmanın) zühuruna hazırlıqdan gedir.

QARŞIMA GƏLSİN¹

Sığındım Mövlamın min bir adına,
Xeyir əməllərim qarşıma gəlsin.
Xaki-xasiyyətim, dürüst cavabım,
O gözəl hallarım qarşıma gəlsin.

Mən də çox çalışdım murada yetim,
Əcəl dəf eylədi, nə çarə edim?
Halaldan qazandım, halaldan yedim,
Şükürlü dillərim qarşıma gəlsin.

Xəliləm, çəkdiyim dünya darını,
Binə qoydum, abad etdim yerimi.
Kimsədən tutmadım bağça-barımı,
O ehsan əllərim qarşıma gəlsin.

---

¹ Bu şeiri Şair Nəbi əmisi oğlu Xəlilin vəfatı münasibəti ilə onun dilindən demiş və qəbir daşına həkk edilmişdir.

KƏRİM¹

Çağır yaradanı, qoyma dilindən,
Onda var işlərin çarası, Kərim.
Tərlandımsan, uçurmuşam yuvadan,
Sevgili gözümün nurası, Kərim.

Çox olur dünyada murada yetən,
Açılır yolları, arzular vətən.
Bağçamın gülüsən, bağımda bitən,
İşıqlı evimin çırası, Kərim.

Nəbiyəm, dərdindən dəryaya daldım,
İki il müddəti intizar qaldım.
Çox şükür məktubun gəldi, şad oldum,
Sağaldı qəlbimin yarası, Kərim.

---

¹ Şeir 1945-ci ildə deyilmişdir. Kərim Şair Nəbinin 1941-45-ci ildə Böyük Vətən müharibəsində iştirak etmiş oğludur. Bir neçə il öncə Faxralıda vəfat etmişdir.

YOLLARI GÖZLƏR¹

Mərdanə oğullar, geniş könüllər,
Zamanın zəhmindən halları gözlər.
Baharda bülbüllər dolanar bağı,
Vədəsi yetincə gülləri gözlər.

Əvvəldən belədir dünyanın işi,
Qürbəti sayarmı qeyrətli kişi?!
Ata-anası olan çəkməz talaşı,
Müftə bir qazandı, dilləri gözlər.

Könlüm cəngə düşüb, nə də bac alar,
Unutmam bir saat, gündüz-gecələr.
Gedibdir cavanlar, qalıb qocalar,
Hifz edər vətəni, elləri gözlər.

Nəbiyəm, mənim də zikrimdir Sübhan,
Ümidəm dərdimə eyləsin dərman.
Uçubdur başımdan bir neçə tərhan,
Hər zaman gözlərim yolları gözlər.

---

¹ Bu şeir də Böyük Vətən müharibəsinə gedən qohumlara-cavanlara deyilmişdir.

NAMƏRD ARSIZ OLAR

Namərd arsız olar, sındırmaz – sını,
Əvvəli insanda gərəkdir bir sov.
Mərdə töhmət desən muy¹ tək incəli,
Hırsını mislindən çaxmaq alar qov.

Səyyad silahını saxlamaz, atar,
Bədnəzər kəməndi var ondan betər.
Təzədən dağları pır deyib tutar,
Yayınıb qurtarsa ovçudan bir ov.

Şair Nəbi bu fənaya inandı,
Ətrafda dövr edər əcəlin fəndi.
Kərəm Əsli sevdi, alışdı, yandı,
Ayaqdan başına tutdu bir alov.

---

¹ Muy – tük, saç

SAYRIŞIR

Nə təhərdi sizin yerin havası,
Bizim yerdə qönçə güllər sayrışır.
Şirin-şirin oxur sona kəkliklər,
Ondan betər şux bülbüllər sayrışır.

Səhər-səhər dan ulduzu doğanda,
Şeh düşübən abı-leysan yağanda.
Bulud arasından günəş çıxanda,
Cümlə quşlar, şirin dillər sayrışır.

Bir qardaş sənsən, bir qardaş Qara,
Gələndə görüşərik, onda var çara,
Açılar könüllər dönər lilpara,
Xatrimızda çox xəyallar sayrışır.

Alyaşıl geyinib allı lilpar da,
Durusundan qum seçilir sularda.
Daş yaran çeşmələr, göy buludlarda,
Bəyaz bilək, şumşad əllər sayrışır.

Hər bitkilər hasil olur aranda
Nəbim gülər, gül üzünü görəndə.
Aprel ötüşəndə, mayıs gələndə,
Ölkəmizdə ağır ellər sayrışır.

DÜNYANIN İŞİ¹

Dolanar vədələr, gələr müddəti,
Belə qalmaz, qışı yaza yetişi.
Qürbətdə olmayan hesabın bilməz,
Əzəldən belədi dünyanın işi.

Özgə bir hüsnü var yazın, yayın da,
Qayğılar az olmur payız ayında.
Qismət olsun Mustafanın toyunda,
Eşidər diləymi yaradan kişi.

Mən Nəbiyəm, haqqa gəlir gümanım,
Müşgüllər düzəldən sirri-sübhanım.
Alovlar içində bir cüt tərhanım,
Uçub gələr bizim ilə görüşü.

---

¹ Şeir şairin müharibədə iştirak edən (1941-1945) oğlanlarına həsr edilmişdir.

KÖNÜL

Gah olur üz verir intizar məndə,
Qarışır fikirim tuş olur könül.
Gah da olur bu cahanın bülbülü,
Gahdan da pərişan huş olur könül.

Gah olur kəsələt, qəmli ahü-zar,
Gah olur günəş tək açılır lilpar.
Gah olur bərədə ovlayır şıkar,
Gah olur bulanlıq coş olur könül.

Gah olur gəşd edir bəhrü ümməndə,
Gah olur xuraman safalı dəmdə.
Gah olur uğraşır xaki-zəmində,
Gah olur havada quş olur könül.

Gah olur dağlar da üşür qarından,
Gah olur Nəbinin qaynar sərindən,
Gah olur baharın fəsli barından,
Gah olur boranlı qış olur könül.

ŞENLİK

(Aşiq Şenliyin ölümü münasibətilə)

Bir çıraq yanardın Çıldır elində,
Qaranlıq eylədin cahanı, Şenlik.
İskəndər bac aldı dərin dəryadan,
Başacan varmadı bu fanı, Şenlik.

O qürbət ellərdə endi əzabın,
Dinin İslam dini, Quran - kitabın.
Dedilər zəhərdi əcəl şərabin,
Atəşə yandırdın vatani, Şenlik?!

...Gəlmədim ovlağına, binənə,
Yetişmədim dövrənə, sənənə.
Müqərrəbin kani-gövhər sinənə,
Necə qıydı saldı tufanı, Şenlik?!

Sərf oldu cisminə Kərəm sövdəsi,
Şairlik elmində çəkirdin bəhsi.
Elmin təlatümü, mühit dəryası,
Zehnin bənd eylərdi ümmanı, Şenlik.

Səni gördük Mühəmmədin dinində,
Tərif dedin ərənnərin şənində.
Nəkrail suvalı qəbir evində,
Ərəbcə danışdın lisani, Şenlik?!

Rəhmət olsun ustadına, pirinə,
Cismini büksünlər tanrı nuruna.
Səyyad kimi saldın tilsim toruna,
Əlindən ağladı İzani¹, Şenlik.

Şair Nəbi namə yazdı sərinnən,
Təbim yoxdu söz deməyə dərinnən.
Qəni Mövlam bağışlasın qəhrinnən,
Sənə qismət etsin cinanı², Şenlik.

---

¹ İzani – Ustad aşiq, Şenliyin ustadı.

² Cinan – cənnət

TUŞ

Birim doğar, birim batar, qazılar,
Onbirində gələr bir-birinə tuş.
Göydən yerə gələr murğunun səsi,
Yerdəki murğular ona verər quş¹.

Həqiqət şəhrində satıldı malım,
Sərraflar dəstində həll oldu ləlim.
Nə yerdə dövr edər fikir-xəyalım,
Nə gözə görünər, nə dolanar quş.

Şair Nəbi, sədan düşdü kanara,
Eşqiyyin şöləsi bənzər fənara.
Gahdan bar gətirər, dönər bahara,
Gahdan duman tutar, bir boranlı qış.

---

¹ Ona verər guş – Ona qulaq asar. Guş – qulaq deməkdir.

BƏNZƏTMƏ NANƏCİB GƏDAYƏ MƏNİ

Kirvə, and verirəm xudaya səni,
Bənzətmə nanəcib gədaya məni.
Duman-çiskin dörd yanımı bürümüş,
Qarşı vermə yüz min qadaya məni.

Çətin olar bu dağları aşam mən,
Qorxum budur düz yolları çaşam mən.
İnşallah ki, bir dəryaya düşəm mən,
Çalxayıb çıxarar adaya məni.

Heç bilmirəm sən də niyə beləsən,
Güman budur bir insafa gələsən.
Mən Nəbiyəm, tanıyasan, biləsən,
Fərş eylə - götürüb odaya, məni.

QIŞ GƏLDİ

Baba, bizim yerdə bahar fəslidi,
Sizin yerdə duman, çiskin, qış gəldi.
Əlim yetməz, ayrı düşdüm vətəndən,
Sən də gör başıma necə iş gəldi.

Gedənə söylədim mən ərzi-halım,
Dadıma yetmədi bimirvət, zalım.
İstədim qayıdam, çaşırdım yolum,
Sanasan göllərə qərib quş gəldi.

Sarf qayalar şair Nəbi odası,
Kövsər bulaqları eşqin badası.
Ərzurumda Xan Kərəmin sövdası,
Ondan da beş-betər mənə tuş gəldi.

ADDIM-ADDIM

Mən ilqar eylədim yara, gülşana,
Lalələr seyrinə var, addım-addım.
Könül sakin oldu gül çöhrəsində,
Bir yetir dəstini, dər, addım-addım.

Hər nə desən sözlərinə qayılam,
İşar etsən, dost bağında sayılam.
Nə müddətdi camalına mayılam,
Saxla qədəmini, dur, addım-addım.

Göstərdi camalın, niqabın açdı,
Ağıl heyran oldu, xəyalım çaşdı.
Yüz min işveyi-nazınan keçdi,
Sallandı qarşımdan yar, addım-addım.

Şair Nəbi, bu kəlamın nə qəsdən,
Sən dedin sinəmin evində bəsdən.
Keçirdin baharı, gəldi zimistan,
Bürüyüb dağları qar addım-addım.

SÖYLƏYƏK

Zülümdən səfaya yetdi halımız,
Bu qələmi tutanlardan söyləyək.
Murada yetmədi qeyri düşmanlar,
Qəm içində yatanlardan söyləyək.

Getdi "aparha-apar, gətirha-gəti",
Dağıldı dünyanın zülmü, zilləti.
Ağ günə çıxartdı bütün milləti,
Bu mətləbə yetənlərdən söyləyək.

Gündən-günə artır ellərin varı,
Tirmə-şal bəzənir gəlin-qızları.
Düz sözü-söhbəti, əhdi-ilqarı,
Murazına çatanlardan söyləyək.

BOŞ

Bir gün olar əsər məhşər yelləri,
Qalar bu dünyanın otaqları boş.
Necə ki, məhsulun gəlir vədəsi,
Talanır bostanlar, o tağları boş.

Hər gələn bir zaman səfasın sürür,
Axırda əcəlin dumanı bürür.
Solur bənövşələr, gülləri çürür,
Görünmür bülbülər, budaqları boş.

Boylanasan bir vəfadar görünməz,
Könüllər şad olub, qəlbi silinməz.
Vədələr yetişər, mətləb bulunmaz.
Qalar sinəmizdə bu dağları boş.

Özünə agahdı Mövlamın sirri,
Öləcək, dünyada kim qalar diri?
Çoxları arzular uzun ömürü,
Yazı haq yazandı, varaqları boş.

Mən Nəbiyəm, zikr elədim Sübhani,
Çox gözdüm, az gördüm bu gen dünyanı.

Axırda doğrusu fanidi, fani,
Geşd etdim, dolandım bu dağları boş.

GÜNDÜ AĞ

Adı min bir o Mövlamın eşqinə,
Bu cahana şölə salan gündü ağ.
Çox çalışıb tədarükdən düşmüşəm,
Ömür keçib, sin dolanıb döndü ağ.

Əslim Adəm, Xəlilullah millətim¹,
Bu şərtilə dürüst ola niyyətim.
Ərəsətdə ol Rəsula minnətim,
O da görsün libasımın bəndi ağ.

Şair Nəbi, baxırsanmı əyyama,
Qıl namazın, qismət eylə qiyama.
Tarix gəldi, vədə yetdi tamama,
Onda gördüm geyinmişəm mən də ağ.

---

¹ Bu misra Peyğəmbər hədisinə işarədir – “Xəlilullah” İbrahim peyğəmbərin künyəsidir.

YOLLARA DOĞRU

Hərgiz intizarın çıxmaz canımdan,
Təzədən dəvrişəm ellərə doğru,
Yornuq maral kimi gəlib keçəndə,
Yalvaram-yapışam yollara doğru.

Sevgi-sevgilisinin dəyməz pərinə,
Bir qulunam üz tutmuşam dərinə¹.
Şahmar tək sarınam kəmər yerinə,
Qurbanam, qurşanam bellərə doğru.

Nəbiyəm, doymaram eşqin bəhsindən,
Bülbül nalə çəkər gül həvəsindən.
Abı-leysan olub çeşmim yaşından,
Sellənib tökülür göllərə doğru.

---

¹ Dərinə - qapma.

TƏZƏ

Qışın qəzəbindən talandı dağlar,
Baharın fəslində al geyib-təzə.
Açılır lələlər, bəzənir bağlar,
Ötüşür bülbüllər, gəlir avaza.

Dərdin bu canımda bağladı mədən,
Sitəmkar olmağın bilmirəm nədən?
Oxladı kipriyin, sızıldar bədən,
Göz yaşım tən edər axan Araza.

Şair Nəbi, bu sevdadan gəl əl çək,
Kimsəni qoymadı bu çərxi-fələk.
Görən bu dünyada varmı mənim tək,
Eşqin zindanında əsir əl-əza.

DÜRÜSTLƏR OLSUN

Sirlər sayəisndə badə içənlər,
Açdığı qapılar dürüstlər olsun.
Şairlər mədh edər gəzdiyi şəhri,
Cəvabın eşidən hüşiyyar olsun.

Qərəzi gələndə olmasın bakı¹,
Sərraf mizanında çəkilsin yükü.
Kəndisi mülayim, xasyəti-xaki,
Ölkələr içində namudar olsun.

Naşı ovçu gəzər ovunu bulmaz,
Bərəsin bəkləyib, şikarın almaz.
Daban qaldırmaqla uca dağ olmaz,
Uca dağ başında gərək qar olsun.

Mərifət kalamın alsın əlinə,
Həqiqətdən su bağlasın gölünə.
Xəyaldan keçənlər gəlsin dilinə,
Yayılsın dünyaya, yadigar olsun.

Şair Nəbi eşqin mətahın açsın,

Aqillər arasın, durdanə seçsin.
Ya gərək Kövsərdən badələr içsin,
Ya gərək ustadı pirhünər olsun.

---

¹ “bak” – qorxu

HEÇ

Tamı bal şərbəti türkü söyləsəm,
Seyraqıb əlindən yayıların heç?!
Cahil-naqabili tərif eyləsəm,
Əhli-dil yanında sayılarmı heç?!

Anadan olanda Adəmi-tifil,
Qərəzi şeytandı, onu yəqin bil.
Ədəb-ərkanına qayıtmayan qul,
Axır-aqibətdə bay olarmı heç?!

Nəbiyəm, sərimdə eşqin havası,
Coşqun bir dəryadı, yoxdu adası.
Həzrət pir əlindən eşqin badası,
İçənlər sevdadan ayılarmı heç?!

QALAR

(dodaqdəyməz)

Ərzaqı az ikən xanədən xəcil,
Diləsən diləyin izzətdə qalar.
Yaradan qadirdi kəndi qədrinə,
Təriqət, ziyarət ləzzətdə qalar.

Şəxsi səadətdə əzən gərəkdİ,
Sədasın axçaya yazan gərəkdİ.
Sağında salehi yazan gərəkdİ,
Nəinki, əyləşə, isratda qalar.

Nəbi şəriyətin şərtini qanar,
Xəyalın ləşkərin cahatda sınar.
Cahanın çırağı haçanki yanar,
Cəhd etsə çırağı əxrətdə qalar.

BƏNZƏRSƏN¹

(vücutnamə)

Üç yaşından beş yaşına varanda,
Yenicə açılmış gülə bənzərsən.
Beş yaşından on yaşına varanda,
Pətəkdən sancılmış bala bənzərsən.

On dördündə sevda enər başına,
On beşində yaman girər tuşuna.
Çünki yetdin iyirmi dörd yaşına,
Bozbulannıx axan selə bənzərsən.

Otuzunda kəklik kimi səkərsən,
İyitlik eyləyib qanlar tökərsən.
Qırxında sən əl haramdan çəkərsən,
Sonası ovlanmış gölə bənzərsən.

Əllisində əlif qəddin çəkili,
Altmışında ön dişlərin tökülü,
Yetmişində qəd-qamətin bükülü,
Karvanı kəsilmiş yola bənzərsən.

Səksənində sinnin enər dizinə,
Doxsanında qubar qonar gözünə.
Nəbim deyər çünki yetdin yüzünə
Uca dağ başında kola bənzərsən.

---

¹ Bu şeir 30-cu illərdə toplayıcılar tərəfindən “Koroğlu” dastanına daxil edilib.

KÖLGƏSİZ

(qıfilbənd)

Bir əcayib cism gördüm, cəsətinin şahidi,
Mətlubunca muraz alar, necə faldı kölgəsiz?
Hər sevdaya müştəq olub, gecə-gündüz səy edər,
Müsafirdi öz yolunda, necə yoldu kölgəsiz?

O nədir ki: bir yol gedər, getdiyində qayıdar?
Qayıtmazsa fələk onun aqibətini budar.
Qeyli-qəla dözə bilməz, əzalarım xak edər,
Qamət verər qamətinə, necə yeldi kölgəsiz?

İki nədi bu aləmdə heç olmadı qərarı?
O nədi ki, gözdən itər, gen yolları daralı?
Doqquz bağdı, gecə-gündüz üç bağbandan bar alı,
O bağçada gül yetirir, necə güldü kölgəsiz?

Şair Nəbi bu dünyadan fani olub bax gedər,
Necə şandı, əzəlindən yaranıbdı yox gedər?
O nədir ki, bu aləmdə hər aləmdən çox gedər?

Ara, yetiş mənasına necə haldı kölgəsiz?

QIYMƏTİ OLMAZ

Özünən böyüyə qulluq buyurma,
Sözün yerə düşər, qiyməti olmaz.
Hər nə tutursansa öz əlinlə tut,
Cəfası çox olsa minnəti olmaz.

Özünən böyüyün alma ahını,
Bəd duva yetirər, sana toxunu.
Çağır Yaradanı, şahlar şahını,
İşin irast gedər, zəhməti olmaz.

Təkəbbür kəndinə layiq qıldığı,
Axrı ağlamaqdı deyib-güldüyü.
Cəhli-cəhənnəmdən şikar aldığı,
Alimi-tülüngdü, mərfəti olmaz.

Riyazət elmində bir pula dəyməz,
Kəndi məğrur olan bir qula dəyməz.
Halaldan qazanıb, halaldan yeməz,
Dəhanı şəhd olsa, ləzzəti olmaz.

Şair Nəbi pur kamalı yaxşı bil,
Zikr elə, sən gecə-gündüz, ilbəl.
Ədəb-ərkanına qayıtmayan qul,
Cəhənnəm hazırdı, cənnəti olmaz.

ÖYÜBDÜ, ÖYÜB

Cavanlıq deyilən böyük baladı,
Hər kəs öz kəndini öyübdü, öyüb.
Həddini biləndə təriqət tapan,
İlahım o qulun söyübdü¹, söyüb.

Yoldan çıxıb şər yoluna varanlar,
Haqqa, ədalətə qarşı duranlar,
Eyş-işrətlə ömrü başa vuranlar,
Axrı qəm libası geyibdi, geyib.

Bu dünya fanidi baxsan uzağa,
Nə sultan tanıyır, nə də ki, ağa.
Çoxların taxdından salıb aşağa,
Sonradan başına döyübdü, döyüb.

Şair Nəbi dilər əxrət-imanı,
Onda gördüm haq Məhəmməd deyəni.
Şəriət Mustafa, Məhəmməd kanı,
Şərtini islama deyibdi, deyib.

---

¹ Söyübdü – yerli dialektdə sevibdi deməkdə.

ŞÖLƏSİ KİMİ

Cəkibdi qaşına qüdrət qələmi,
Oxunur Quranın ayəti kimi.
Üzündən kənara düşüb şöləsi,
Züleyxa, Yusifin şöləsi kimi.

Eşqinin sövdası kəsib yanımı,
Yolunda qoymuşam şirin canımı.
Tökərəm üstünə nahaq qanımı,
Ah çəkib ağlaram bayatı kimi.

Vurulub sinəmə çal-çarpaz dağı,
Dost mehriban olar, düşmənlər yağı.
Bənd olub sinəmdə hicranın dağı,
Nəbiyəm, incəldim xəyatı kimi.

DÖRD

(qifilbænd)

Ruzi-əzəlindən təbdiri-tənha,
Yaratdı dünyanı, dörd peşəsi dörd.
366 bağın qırx səkkiz gülü,
Alayı bilinməz, dörd peşəsi dörd.

30 cüz Quranın hərfini seçmə,
Onu oxumamış, kitaba keçmə,
Cənnəti-rizvanda var neçə çeşmə?
Hax nəsib eyləsin, dörd guşəsi dörd.

Nəbinin qədəri tədbiri-Beyra¹,
Əmrlə çalındı, lövhi-məhfuzə².
Mələyik möminlər durar namaza,
Qırlarlar karvanın dörd guşəsi dörd.

---

¹ “Tədbiri-Beyra” – Allahın tədbiri

² Lövhü-məhfuz – Quranda adı çəkilən gizli lövhə

DÖRD BAZARI VAR

(qifilbənd)

Seyrə çıxdım bir bazarın yoluna,
Dolandım dövrəsin, dörd bazarı var.
Neçə min küçədə, neçə min dəllal,
Hərənin bir yolla kəsbi-karı var.

Milləti-bəşərin olub binası,
Əzzəli Adəmdi ata-anası.
Dağıldı cahana, yandı çırası,
Yüz iyirmi dörd min xoş güzarı var.

Onun sayəsində mən də dilədim,
Yetdim mətləbimə, şükür eylədim.
Qadir ilahidən kəlamı qədim,
On səkkiz min aləmin hesabdarı var.

Üç qapı açılmış, birdi otağı,
İçində bar verir doqquz budağı.
Şair Nəbi kəşd eylədi bu bağı,

On iki ox tutan kamandarı var.

BEŞA-BEŞ

(qıfilbənd)

Əzəli binadan kamalı qədim,
Nə üstündə qədəm vurdu, beşa-beş?
Xilqəti aləmdən bu yana qəder,
Fani dünya başa vardı beşa-beş.

18 min aləmin hikməti vardı,
Əhli dil vəsfini hesaba vurdu.
"Kün" dedi, kalamın dünyanı qurdu,
İbtidaərbain¹ nurudu, beşa-beş.

Dolandı gərdişi, keçdi zamana
Qəhri qəzəbindən gəldi amana.
Şair Nəbi, əlin yetir damana
Qismət olsun, əxrət dərsin beşa-beş.

---

¹ “Ərbain” – qırqlar deməkdir. Söhbət sufi fəlsəfəsindəki qırqlar cəmindən gedir.

ALTI

(qıfilbənd)

Qadir mövlam "Kün" deyəndə kəlamın,
Vurdu yernən-göyün dirəyin altı.
Birdi qərarı var, artmaz, əksiltməz,
On dördü sakindi, qırağı altı.

Hansı dağdı, yağmır yağar, əriməz,
Hansı bağdı, lələ bitər, çürüməz,
Hansı dağdı üstün düman bürüməz,
De kimlər eylədi, novrağı altı?

Nə mənzildi, yolçuları yorarlar,
Hansı karvan çox irava görərlər.
Hansı dərdsi, onu bizdən sorarlar,
Beşində mahirəm, sorağı altı?

Şair Nəbi, dünya kimə qalası,
O kimdi ki, son qılıncın çalası.

O kimlərdi, kütah olmaz balası,
Asılıb asmanda fərağı altı?

İSTƏRƏM

Xaliqim xatəmdi kərəmin kanı,
Canımı cahanda cavan istərəm.
Dilərəm muştığım xaliqi-Yəzdan,
Barı hökmündən fərman istərəm.

Gərdişi-zamana düşdü zülümə,
Bir bülbüləm, həsrət qaldım gülümə.
Didarım damanı keçsə əlimə,
Demişəm bu canı qurban istərəm.

Mən Nəbiyəm hey çəkərəm ah-zarı,
Sövdanın əsəri yandırır narı.
Hicran loğmanıyam, qəm tarımarı,
Davasız dərdimə dərman istərəm.

YATMIŞ İDİM XABI QƏFLƏT İÇİNDƏ¹

Yatmış idim xabi-qəflət içində,
Nuş eylədim mən də eşqin camını.
Gözüm açdım mail oldum bu sirrə,
Yaxşı buldum qanlı fələk canını.

Nəbim deyər sevda başa vurmasa,
Həsret qalıb gül baxçası solmasa,
Bir adam ki, sevdiyini almasa,
Məndən olsa bada versin canını.

---

¹ Şeirin yalnız iki bəndi əldə edilmişdir.

QORUQÇU

Ay qoruqçu, at özgənin atıdı,
Yəsi¹ istər, əldə qoyma sən məni.
Görən deyər qurtulubmuş sözləri,
Çox qınarlar, dildə qoyma sən məni.

Bu doğrudu hər kəs olsa darılar,
Çiçəklərdən şəhd aparır arılar.
Meşə başı biyabandı bu yerlər
Duman gəlir, seldə qoyma sən məni.

Yönüm düşüb, bu tərəfdə var işim,
İncidirsən, həddən aşıb təftüşüm.
Bu sinnimdə qovğa görməyib başım,
Şərə salıb, çöldə qoyma sən məni.

Ağ buludlar ərş üzünə çəkili,
Çox qaralıb məlum olur şəkili.
Göy guruldar, abı-leysan tökülü,
Boz-bulanlıq seldə qoyma sən məni.

Həm ustadam, həm ustada tabıyam,
Sərraf olsa cavahirin qabıyam.
Fəxrəli elində şair Nəbiyəm,
Ver atımı, yolda qoyma sən məni.

---

¹ Yəsi – sahibi, yiyəsi

BİRCƏ YOL

(qıfilbənd)

Əvvəl ibtidadan xəlqi-ələmdə,
Qəni-Mövlam nə deyibdi bircə yol?
7 qat yer, 9 qat göy qurğusu,
Qüdrətindən tən yarandı, bircə yol.

Hansı şərti, bu şərtlərə qarışdı?
Haradan atılıb, haraya düşdü?
Hansı mehman, hansı bağa yetişdi?
Əl uzadıb nəyi dərdi, bircə yol?

Şair Nəbi üzər eşqin gölündə,
Əzbəridi hax kalamı dilində.
Bu dünyanın axırəl-əvvəlində,
Hansı zəmin gün görüdü bircə yol?

LAMI-XEY

(qıfilbənd)

Adəmin züryəti neçə millətdi,
Nədən işlər oldu dal, vav, lam, hey?
Qarıxdı pırimiz, pozuldu novrax,
O zamandan düşdü ayın, rey, lami-hey.

Şəfaət kanımız ol mimü, daldı¹,
İsmi oxusan bir heyə çaldı.
Kaf nuna yetişdi, bərqərar oldu,
Sahibi-qüdrətdi, hey, lami-hey.

Şair Nəbi, kim güvəndi qalaya?
İryasından² tez düş oldu bəlaya?
Nəmrud bir ox atdı, ərşi-əlayə,
Qabağına tutdular bey, lami-xey.

---

¹ Mimü dal – Məhəmməd peyğəmbərin adının əvvəl və son hərfləridir.

² “Riya” deməkdir.

XƏRABƏ

(qıfılband)

Dolandı günlərim, il keçdi ayım
Axrətə qalmadı bir haqqı sayım.
Duran bəylər, sizdən xəbər alayım,
Bu dünyada saray çoxdu, xərabə?

Yüz iyirmi dörd min əsabə gəldi,
İblis riyasından əzabə gəldi.
Kim hesab eylədi, hesaba gəldi?
Hesabından artıq oldu xərabə.

O kimdi hasasın dəryaya çaldı?
Firon calalınnan axrı qərq oldu.
İsgəndər dəryadan bəd-xərac aldı,
Həmən yurdu veran oldu xərabə.

Şair Nəbi bu dünyadan bac aldı,

Gah pərişan sevdasına ucaldı.
Keçdi cavanlığı vardı, qocaldı,
Neçə məbədləri gördü xərabə.

MƏNƏ BAXMIR

Tay-tuş arasında hörmətli canım,
İndi qocalmışam el mənə baxmır.
Şeyda bulbul kimi fəğan edərdim,
Başını qaldırıb gül mənə baxmır.

Oyanıb yuxudan aynıyan canım,
Coşqun bulaq kimi qaynıyan canım.
Əlləri qızılınan oynuyan canım,
Var da üz döndərib, pul mənə baxmır.

Şir Nəbi deyər sözün düzünü,
Keçirdim əllini, gördüm yüzünü.
Qocalıqda itirmişəm özümü,
Nə ərlı, nə rəsiz, dul mənə baxmır.

ƏLİF-LAMLAR

BƏNZƏR

Əlif - Əvvəl yarı tərif eylərəm,
Bey – Baği-behişdə gülşənə bənzər.
Tey - Təbərrük vəfadarın bəyanı,
Sin - Sirri bilinməz mədənə bənzər.

Cim - Camalı bəd eyləmiş dünyanı,
Hey - halı həyatda mələklər sanı.
Xey - Xəyalım dalmadadır dəryanı,
Zal - Zəhmətdən solmuş gülşana bənzər.

Rey - Rəhm eyləsə dərdi-möhnətə,
Zey - Zillət çəkmərəm qəmi-firqətə.
Tey - Təriqət mətləbidir xilqətə,
Zad - Zərnişan sinən rizvana bənzər.

Ayn - Əyan olur cismim dolanı,
Qayn - Qənimətdən cismim talanı.
Fey - Fəhminən aşkar etdim mən səni,
Qaf – Qədri-camalın cahana bənzər.

Kaf - Kərəm eyləsin ərz edib halı,
Lam - Lüğət kəsb edim, öyrənim barı.
Mim - Minnətim yoxdu incidim səri,
Nun - Nurun şöləsi asmana bənzər.

Hey - Hesaba gəldi Nəbi ülfəti,
Vav – Vaxtı-məhşərdə dillər izzəti.
Laməlif - la Yeydən qıl ibadəti,
Elmi - ərkan olu imana bənzər.

ƏLİF ƏVVƏL

(qifilbənd)

Əlif - Əvvəldi, dayimi qədim,
Aləmə Xaliqsən sirlər əyandı.
Bey - Binnət etdiyın çarxı-cahandı,
Necə Qeydi, Sey-sahibi-Subhandı?

Necə Cimdi-cavabları car edər,
Necə Heydi-qəbahətdə ar edər,
Necə-Xeydi xayınləri xar edər,
Necə Daldı - Nəkrayınlər sorandı?

Necə Zaldı-çox yetişdi zəfəri,
Necə Reydi-heç sevmədi kafəri,
Necə Zeydi-Zir eyləyib zəbəri,
Necə Sindi-kələmlarda bəyandı?

Necə Şindi-Şaha yazdı baratı,
Necə Satdı-Əziz qaldı söhbəti,
Necə Zatdı-Zəbt eylədi möhnəti,

Necə Xeydi-Zey zəminə davadı?

Necə Ayndı-Silinmədi aynası,
Necə Qayndı-Özündədi mənəsi,
Necə Feydi-pak olmadı sinəsi,
Necə Kafdı-hicri kama boyandı?

Necə Qafdı-Göydən gətirdi Cəbrayıl,
Necə Lamdı-qurban kəsdi İsmayıl,
Necə Mimdi-Qulluğunda Mikayıl,
Necə Nundu-Zəmin, asman dayandı?

Şair Nəbi, hey-hidayət kalamı,
Necə Vavdı-kamil eylər islamı,
Lam-Əlif-La Yeydən aldım ənamı,
Aramışam bu ilqarı-imandı.

HEY DURUR

Yey - yəqindi, laməlifla, Xaliqim,
Vav - Varanda, qarşımızda hey-durur.
Talib oldum ismi şəni söylədim,
Bu sinəmin dəftərində Yey-durur.

Nun - Nuranı bir şəxs verdi payımı,
Mim - mətinin kimsə verməz sayını.
Lam - Lətifdi, heçan sevməz xayını,
Kaf - Kalamı, qurulubdu yay durur.

Qaf - Qədərini diləmişəm yazana,
Fey - Felimin halı düşsün düzənə.
Qayn-qalsın, gizli sirrim Subhana,
Ayn - Əyyan Zəmin-asman Fey-durur.

Zey - Ziyandı bu dünyanın cəfası,
Tey - Təriqə mümkün olan vədəsi,

Zey - Zata səy edər, qurtular bəhsi,
Şin - Şöykətim calallanıb, say durur.

Sin - Sinəmin dəfdərini açaram,
Zey - Zəhmətlə bu dünyadan köçərəm.
Rey - İstəsəm qanad açıb uçaram,
Zad - Zalındı, daldasında Xey-durur.

Mən Nəbiyəm, Hey hesabsız dərmənəm,
Cim - Canını San - savava vermənəm.
Tey - Tanrımdı, görünməzdi, görmənəm,
Bey - Bismillah, Əlif - Allah say durur.

KAMİLDİ QABİLİM

Əlif - Əvvəl ərz eyləyim, Bey-Kamildi Qabilim.
Tey - Tamamən seyr elədim, Sey - Kamildi qabilim.
Cim - Bu canım niyaz edər, Hey - Xəyalım ziyada,
Yar dedimu Yaradana, Xey - Kamildi qabilim.

Dal - Dahanda əzbər etdim, vacibəti yazılı.
Zal - Zamana, çarxı-asman, hər fənaya düzüldü.
Rey - fal açıb Rəml atdım, Zey - Zillətin bəyanı.
Sin - Sana talib oldum, tabısından üzülü.
Əmrində küllü cahan, Yey - Kamildi qabilim.

Sat - Sandım bu hurufatı, indi buldum qaçını.
Satı - Zətın kəraməti, Dal - Dilədim suçumu.
Zey - Zəhməti qəbul etdim, imtahana yolum var.
Əgər varsa xilaf edən, Ayn - Ara içini.
Qayn ki, - qafil olmam, Fey - Kamildi qabilim.

Əlif - Ayət, kaf-qadirdi, Kaf - Kamanın nişanı.
Lam - Əyyamım belə keçdi, Mim - Mət etdim bu şanı.
Ey Rəbbim, sən ki, qadir, Nun - Numutda, sinəm dəftər,
Daima sübhan deyər, Hey - kamildi qabilim.

Xəyalı Miskin Nəbinin, Vav-varıb gizlin bəyanı.
Fürqanda yüz min hərif, vəsf eyləyim sanını.
Gecə-gündüz xəyalımda, laməlif-la sanılı.
İsmi tutub göydən yeri, Yey-kamildi qabilim.

ƏLİF-LAM VƏ TƏRS ƏLİFBA

Əlif - Dərsim, bey-bəyandı,
Tey - Tanrıya əmanət.
Sey - Sərimin, Cim-Cəfası,
Hey-halıma, Xey-Xələt.

Tey - Təriqət, Zey-Ziyarət istəyən,
Ayn-ayda, Qayn-Qafı bəsləyən,
Fey - Fərmandı, Kaf-Kalamı pisləyən,
Qaf - Qaruna, Lam-Layixdi məsiyyət¹.

Dal - Davada, Zal-Rustam çalışdı,
Rey - Rəhman, Zey-Zəhminə qarışdı.
Sin - istədi, Şin-Şöhrətə yetişdi,
İyitlikdə məlum oldu Satu-Zat.

Mim - Mənimdi, Nun-"Kun"umun sahibi,
Hey - Haq Allah, özün verdin bu təbi,

VAV - Vaxtında, Yey-Yerində hesabı,
Nəbim deyər, Lam-Əlif-Lam bir izzət.

---

¹ Məsiyə – qaranlıqdır.

CIĞALI TƏCNİSLƏR

SARI HEY

Bu dərşimi həqiqətdən oxudum,
O nədir ki, yaşıl çıxar sarı hey?
Mən aşiqəm sarı hey,
Gül irəngin sarı hey.
Deş bağrımın yarasın,
Məlhəm qoyub sarı hey.
Bahar olu barıncılar barını,
Vədə yetər güldən nara sarı hey.

Bu sözlərim mənasında incəli,
Yeriş eylər dağ üstündə incəli.
Mən aşiqəm incəli,
Kaman qaşın incəli,
Eşqimə töhmət demə,

Ya sınar, yan incəli.
Nə mənzildə qərar tutub dincəli,
Könül uçar ovlağına sarı hey.

Şair Nəbi müştəq oldu bir ələ,
Səfalandı müştəq oldu bir ələ.
Mən aşiqəm bir ələ,
Ələnmişəm bir ələ.
Səyyad öz oylağında
Bərə kəsə bir ələ.
Ülfət qılıb əlin yetmə bir ələ,
Həsərət ilə qoy boynuna sarı hey.

SƏMTİNƏ

Binə qursan sarayların səmtinə,
Arif gətir, nəzər salsın səmtinə.
Mən aşiqəm səmtinə,
Oxu dərsin səmtinə.
Səyyad oldum bərədə,
Kaman qurdum səmtinə.

İzin verin qoşun çəkim səmtinə,
Əhdaz¹ qurum irasdına, səmtinə.

Ustadların dərsi bir ağ rəng olu,
Oxudum dərşimi birağ rəng olu.
Əzizim ağ rəng olu,
Qar yağar, ağ rəng olu.
Son mənzilə gedəndə
Libasım ağ rəng olu.

Dərya təlatumu bir ağ rəng olu,
Mənzilim uzaqdı səmti-səmtinə.

Şair Nəbi, niqab tutub üzünə,
Cərgəsində əllisi nə, yüzü nə,
Mən aşiqəm yüzü nə?
Qələm çəkib yüzünə,
Gözlərn atəşindən,
Şölə düşüb üzünə,
Dörd aynadı, üç xal düşüb üzünə,
Əcəb düzülübdü səmti-səmtinə.

---

¹ Əhdaz – pusqu, səngər

ÇƏKƏR

Hər kəs ki, tuş gəlsə dərd irahına,
Əridər canının yağını çəkər.
Əzzim yağını çəkər,
Yağı yağını çəkər.
Yadlara sir söyləmə,
Sirrin yağını çəkər.
Şəhindən şəhdini dada gətirir,
Zənbur çiçəklərin yağını çəkər.

Çağırın cərrahı yarası nədi,
Arasın, axtarsın yarası nədi.
Əzzim yarası nədi,
Yarın yarası nədi.
Bu hicran yarasının,
İllacı, çarası nədi?
Nə təsəlli tapır, nə də dincəlir,

Sinəsi hicranın dağını çəkər.

Şair Nəbi çarxı, cahanı deyər,
Cəhdlə çalxanar, cahanı deyər.
    Əzizim cahanı deyər,
    Canan cahanı deyər.
    Sidqinən dilək dilər,
    Qadir-Sübhanı deyər.
Gələndə zahirə insanı deyər,
Gedəndə xələtin ağını çəkər.

NECƏ XƏYALI

(dodaqdəyməz)

Səhər səyahətə dalan aşiqin,
Gələr xəyalına necə xəyalı.
    Necə xəyalı,
    Xeyir necə xəyalı,
    Yağdır, yaxındır,
    Necə xəyalı,
Cəhli-cahat eylər əhli nəzakət,
Açıldı tərsinə necə xəyalı?

Aylarla ah çəkər arada qasit,
Ahızar əhlidi arada qasit,
    Arada qasit,
    Arallar əxrəti,
    Arada qəsit,

Hicran zindanında,
darada qasid,
Kəşdeyi-kanarda qalsa qan ağlar,
Dalanda dərinə necə xəyalı?

Cəhdilə cahanda yandı çırağı,
Əzəl izzətinə yandı çırağı,
Yandı çırağı,
Allah nəzər saldı,
Yandı çırağı,
Alışdı cahanda,
Yandı çırağı,
Nəbinin şəninə yandı çırağı,
Səy edər sərinə necə xəyalı.

YARAM SAĞALMAZ

Sevdiyim yağıdır qədrimi bilməz,
Etibarı olmaz,
İlqara gəlməz.
Peykanı sinəmdə qurub nişanı,
Kipriyi almaz,
Yaram sağalmaz.

Geyinibdir hər qumaşdan alı var,
Züflərin cəngində qalmağalı var.
Özüm də bilmədim nə xəyalı var
Qızıl gül dəstəsində
Canım qəstində.
Gülündən gülgəz
Bu bağda bir göz.

Şair Nəbi dərsin bu dala düşdü,

Bülbül kəşd eylədi, bu dala düşdü
Yandırma oda,
Ya bari-Xuda
Edərəm iltimas,
Sən eylə xilas.

DİVANİLƏR

ÇOX ŞÜKÜR

Yazılanlar gəldi başa, qələminə çox şükür,
Cümləmizə muraz verən, kərəminə çox şükür.
Göydən dörd baş kitab endi, əzəl başdan İncili,
Biz götürdük ol Quranı, kəlamına çox şükür.

Şivəni-məhşər günüdü, yarəb, kim çəkir zillət?
İsrafil surun çaldı, gəldi nə ki, var millət.
İbtida əfv olundu gər ümməti-Məhəmməd,
Əl götürüb duva qılan, salamına çox şükür.

Gəl biçarə Şair Nəbi, sərini sövdəyə düşdü,
Çatıldı ol qıl körpü, neçə mömin qul keçdi.
Quruldu mizan tərəzi, yarəb, nə hikmət işdi,
Biz də gəldik bu divana, divanına çox şükür.

İBTİDA

Əzalarım zöhdə gəldi, lütfi-candan ibtida,
Yüz iyirmi dörd min nəbi, keçdi candan ibtida.
Yaradıbdı yernən göyü, çarxı-dövrən fırlanır,
Azrayıl sənət qıldı, vurdu candan ibtida.

Çün vardır kəraməti, mömini etməz mələl,
Yarışmayan damanına daima olur zəlil.
Otuz cüzv ayət təfsiri başdan-başa müttəsil
Dilək edib, mətləb allam o Sübhandan ibtida.

Mən Nəbiyəm, atəşinə yanmağa yoxdur halım,
Qıl körpü, nizam-tərəzi, orda gəzir xəyalım.
Üz görübən, rüşvət almaz həqiqətdi amalım,
Yaranmışam, xof edərəm, o divandan ibtida.

ALLAH

Oxudum kəlmeyi-tohidi yəqin bildim var Allah,
Cəmi cəhət ki səndədi taki ixtiyar, Allah!
Yetişərsə xoş nəzərin aləmi edərsən şad,
Məxluqata rizqi verən - yetir kəsbi-kar, Allah!

Həkir-minkir gələndə soracaqlar hesabım,
Özüm zəif, yerim zindan, nə olacaq cavabım?!
Əgər atsan cəhənnəmə ataşa yoxdu tabım,
Rəhmətin çox gözəldi, qəzəbindi nar, Allah!

Məhşərin hövlu şiddəti bir gün gələr başıma,
Bir günahkar bəndənəm mən yandırma ataşına.
Həcər-əsvət dedilər Kəbənin bir daşına,
Sığınmışam calalına sən olasan yar, Allah!

Şair Nəbi qüssə çəkər qərq olubdu qəminə,

Nəkrailin suvalına, Əzrailin zəhminə.
Vəzni-Qaf olsa günahım mövcuddurur rəhminə,
Bağışlarsan öz feyzinnən, etdim etibar, Allah!

ÜZÜMƏ

Gəl sənə divani deyim hərfini qan üzünə,
Həqiqətdən mətahım var açaram meydan üzünə.
Ümmanı gəşt edərəm çıxaram səhraya mən,
Kəndinə bəyan edərəm mərdi-mərdan üzünə.

Alimlərin dəftəridi ustadların sinəsi,
Qeybdən təb gətirir ona qadir Mövlası.
İlahim qərar vermiş şəmsü qəmər şöləsi,
Leylü nahar gərdiş eylər külli cahan üzünə.

Asi bəndə yola gəlməz üğbanı Sübhan bili,
Bais olar öz nəfsinə deyər bunu kim bili?!
Şair Nəbi inkar etməz sahibi-sultan bili,
Gizlin sirrin aşkar edər külli cahan üzünə.

BƏNG

Eşq əsəri coşa gələr, şirin canım oldu təng,
Bu sinəmdən dəniz axar, qərar verib Xudam bəng.
Qəzəblənib fitil atsan iz eləmöz ismimə,
Ətrafı səngi-tilisim, pozularmı boylə səng.

Mövlamın min bir adı o zaman düşər yada,
Sidq ürəkdən dərsim aldım imam peyğəmbərzada.
Əgər varsa bir müşgülüm yəqin yetər imdada,
Aciz qalmam qarşısında vuran olsa təbli-cəng.

Mən Nəbiyəm, əl üzümərəm əhli-mərifət dostdan,
İbtida xəbərdaram xəlvəti-ruzələsdan.
Hər igid öz qəlbində kəndini bilər aslan,
Düşünməz, güzərində yatır neçə min pələng.

ALƏMİ TUTUB ŞOXU

Zamanımda dövran etdim, gördüm azınan çoxu,
Kəlməsindən məlum olur, ustadların var-yoxu.
Şəmsü qəmər, mahı-taban göy üzünün naxşıdı,
Dolanır leylü nahar, aləmi tutur şoxu¹.

Çoxları havalanır, eşqindən minir atı,
Mənzilində məyus olur, köhlən olmasa zətı.
Bez gətirsən bazarlara ucuz olar qıymatı,
Əgər varsa daraqların zərilə zərbağ toxu.

Şair Nəbi bir mədəndi, yükü yükə dayanı,
Sərraf gəlsə sabit olur, həqiqətdə bəyanı.
Pəncə vursam bərbağ eylər tilisimli qayanı,
Çoxdu bağılı boxçalarım, tamam kamaldı, oxu.

---

¹ Şoxu – nuru, işığı

HƏKİM

Dərdimi dəftər etməyə yoxdu yazım, ya Həkim,
Gecə-gündüz zikr edərəm, var murazım, ya Həkim
İlahimsən, irəbbimsən qayıldı cümlə sənə,
Sığınmışam dərgahına, ver murazım, ya Həkim.

Ərkanından həya buldum, çün bülbüləm ayətnən,
Əl götürüb dua qıllam, mən mömini sifətnən.
Əyri yolu tərək eyləyib əyər getsəm isratnan,
Nəzərimdə pünhan deyim bu qərəzəm, ya Həkim.

Şair Nəbi, qafil olma, bu bağı fani bil sən,
Həqiqətdən bayanın var, vacibin minnət qıl sən.
Aləmdə laşəriksən, müşkülün pənahısan,
Dərdə dərman verən sənsən, ver niyazım, ya Həkim.

FAYDASI NƏ

Mənasız, münasibsiz sözü bilməyin faydası nə,
İziniz, təklifsiz yerə varmağın faydası nə?
Uzaq dolan hərcayidən, düşmə qəm girdabına,
Əql ucundan sonra peşman olmağın faydası nə?

Yarı gördüm bağ içində ötürdü bülbül kimi,
Bircə saat görməyəndə günüm keçir il kimi.
Bir könül ki, fərəhlənib açılmaya gül kimi,
Arsız-arsız el üzünə gülməyin faydası nə?

Şair Nəbi bu şərtinən edər nəiyn mətini,
Bir saat fikir verəsən sən bilərsən zatını.
İslam gərək yaxşı bilə şəriətin şərtini,
İbadəti riya üçün qılmağın faydası nə?

OLMAMIŞ

Könül, dolan bu dağları, zimistan, qar olmamış,
Gər dolansan əfsanədi sevgili-yar olmamış.
Axtarsan bəlli olar, əsli-zatı bəlləni,
Bivəfaya bel bağlama, əhdi-ilqar olmamış.

Ziynət verib zülflərinə tökülüb soldan sağa,
Göz yaşım qətrələne, buluddan leysan yağa.
Üz qoyub üzərinə vədəsiz girsən bağa,
Ağah ol ki, nəf etməzsən şəcərdə¹ bar olmamış.

Şair Nəbi, aç mətahın, sal vəsvini bəyana,
Rəftar elə, salam yetir hər gördüyün insana.
Dəftər et sözlərini, namın düşsün cahana,
Haçan bülbül səda verər, fəsli-bahar olmamış?

---

¹ Şəcər – ağac, budaq

GÖZLƏRİN

Heç bilmirəm nəyə bənzər, Sənəm, sənin gözlərin,
Oyçu görmüş oya bənzər, Sənəm, sənin gözlərin.
Atıldı parçasından, peykan oldu sinəmdə,
Bir qurulmuş yaya bənzər, Sənəm, sənin gözlərin.

Ehsan eylə o ləbindən tamarzı tamın dada,
Bad əsdi, pərişan oldu, zülfündən qalxdı ada.
Hər kəs sənə sahib olsa, müddahı yox dünyada,
Bir cəlallı bəyə bənzər, Sənəm, sənin gözlərin.

Gəl biçərə Şair Nəbi, dünya şəhdin diləmə,
Behişdin bir nemətdir, vəsvi gəlməz qələmə.
Yaranıbdır, şəmsü qəmər, şölə salır aləmə,
Ərş üzündə Aya bənzər, Sənəm sənin gözlərin.

YÜKÜM

Ərəbi-farsı duymuşam, üryanı-dildir yüküm,
Aylarla başa gəlməz, çox uzun ildir yüküm.
Əgər gəlsə halalzadə, qul ollam qulluğunda,
Əgər gəlsə haramzadə, bulaqlıq seldir yüküm.

Bir taqım təcnisim var, tamam iki qapılı,
Həqiqətdə münəzzəhdi, dürüst yoldan sapılı.
Bəzzazdan dükanım var, hər nə desən tapılı,
Nə qədri-qiyməti var, qumaşı-aldır yüküm.

Həqiqətdən boxça malı, saxlamışam yükümdə,
Sökəmişəm vəznı-qafə, cavahir-ləl hökmdə.
Bir dibsiz dənizəm ki, yox kimsədən pəkim də,
Ətrafı səngi-qaya, zülmətli yoldur yüküm.

Hər səhərdə abdəst alıb namazımı qılamam,
Hər nə ki mətlubum var Yarıdandan dilərəm.
Yetişmişəm bir şəfama ər-əryətin bilərəm,
İki mim heyə müddəsil xaliqu dildir yüküm.

Mən Nəbiyəm, eşq ucundan aləmi tutdu ahım,
Qadir Mövlam, sən bağışla, çoxdu mənim günahım.
Büilqara bənd olmuşam, vardır ümid-pənahım,
Kimsəyə sir vermərəm, açılmaz fəldir yüküm.

OLMASA

Hər enişin yoxuşu var, dibdəki kal olmasa,
Şah olsa nadan sayılar, əhli-əyal olmasa.
Əflatun xərrat misallı, kitaba timsal sözlü,
Deyərlər sən danışma, dövlətü mal olmasa.

Könlüm içi bir dənizdi, hesabı dolandadı,
Neçə murğu bir yuvada, kanı-qüdrət qalandadı.
Dirilik var, dilənçilik, asudəlik öləndədi,
Bu yandan da dar qəbirdə sorğu-sual olmasa.

Miskin Nəbi, hökm verir, hər dəmi-dövran özü,
Nə alışı, nə də sönür, sinəndə eşqin közü.
Sərraf olsa məclisimdə nizama çəkər sözü,
Çürük ceviz baha düşər, gövhəri-ləl olmasa.

NAZ EDƏR

Mən gördüyüm alı-qumaş, gəldi bazara, naz edər,
İlqarına xilaf oldu o qəlbi qara, naz edər.
Peykanı cəllad misallı, sinəmi qoydu nişan,
Zülflərin zindan edib, çəkildim dara, naz edər.

Əvvəldən aşiq oldum, Zey, Hey, Rey¹ Əlif qəddi xatına
Ayna alıb sinçi² salır, o gözəl sufatına.
Ədasından baş əyməyir göyün yeddi qatına,
Eşidibdi bəzirganam, gəlib bazara naz edər.

Bir bu qədər sitəm olmaz, bilmirəm ki, nə nazdı,
Eyyub kimi yaralıyam, yenə deyir bu azdı.
Açılıb köksün düyməsi, o qardan da bayazdı,
Şair Nəbi müştəq olub dağda qara naz edər.

---

¹ Zöhrə

² Sinci salmaq – öz-özünə baxmaq

PƏRVƏRDİGAR

Yarışmışam dərgahına yazıq mən, pərvərdigar,
İlahisən, irəbbimsən, kərəmsən sən, Pərvərdigar.
Cəlalina əhtacım¹ var, ya Xudam, nəsib eylə,
Bizə xoş gün əta eylə, adilsən sən Pərvərdigar.

Oxuyuban gecə-gündüz tamam etdim qaramı,
Əlim yetmədi loğmana, kim bağlasın yaramı?
Həm əmrin, həm nəhyin, bilməz halal-haramı,
Yəqindi ki, səndən qalıb, din, iman Pərvərdigar.

Şair Nəbi yaxşı bilir, ədəbində əyilməz,
Bu qəlbimdə qara nöqdə, paxır qəlbim silinməz.
Şainində agah olmaz, məlul qalıb bilinməz,
Məhşərdə kimdi qalan, məlul xan Pərvərdigar?

---

¹ Əhtac – ehtiyac mənasında

İNNƏN BELƏ

(Divani-müxəmməs)

Cəhalət başa varmaz, olmam nadan innən belə,
Dilək edib, kəsb edərəm, duadan innən belə.
Gələnlər ki, var, gedəcək sıradan innən belə,
Alimlərdən təriqət al, mərifətə mahir ol,
Keçibdi ol zamana, qaradan innən belə.

Firudin cəlalına münasib yaptı qala,
Nəmrud mənəm dedi, artırdı yüz min bala.
İsfəndiyar qal eylədi, neylədi Rüstəm Zala?
Eyləmə fitnə-fəsad, düşərsən qəhri yola,
Gəl götürək bu şeytanı aradan innən belə.

Abu-atəş, xaku-baddan mayasın buldu insan,

Yaxşı-yaman ömür keçdi, tarixlər oldu tamam.
Gərmiş etdi çərxi-dövrən, çoxları getdi nakam,
Dahi bəsdi insan oğlu, çəkdiyın zillət-sitam,
Köç eyləyək haq yerinə, buradan innən belə.

Gəl biçarə Şair Nəbi, haq dini, islamı gör,
Cəbrayıl nazil oldu, gətirdi Quranı gör.
Əvvəl Adəm, axır Xatəm, ədalət divanı gör,
Ruzu-şəb zikr eyləyib, ol qanı-sübhanı gör,
Bəlkə çala xeyir qələm, yaradan innən belə.

DEDİLƏR

Əfv et kəşfi-kəramətdən isminə Sübhan dedilər,
Təbimlə xabi-qəflətdən, sirrimi pünhan dedilər.
Bir dərin düryaya dalan bilərmi qeyrisini,
Bu dövrün sitəminə dayanmışan sən dedilər.

Aybaay, küllü qəmə qərq olmuşam gör ki mən,
Sözümün kövhər mədəni, sidqinə verir güman.
Unutma ki, qarşı çıxar, tutduğun yaxşı-yaman,
Əxrət günü azad olar, tab etməz can dedilər.

Şair Nəbi behişdəki dörd gülşenin bülbülü,
Badə eşqin sərdən aşıb, yolundu haqqın yolu.
Divanın dar ayağında çağırğınən ya Əli,
Zikr edəndə bu kalamı elmi-ərkan dedilər.

GÖZƏL

(divani-müsəddəs)

Əgər dönsəm ilqarımdan, el məni qınar, gözəl,
Sən gəc olma xəyalında, xatırım sınar gözəl.
Ziynət verib zülflərinə, tellərin sanar gözəl.
Pərvanəyəm atəşində, camialın fənar gözəl.
Suleyman kəkliyi kimi sədan düşüb dağlara,
Bir az gen dur, pünhan eylə, arıflər qanar gözəl.

Səyyad oldum ovlağında qarşı gəldi salatın,
Cismimə lərzə düşdü, necə dərya təlatum.
Görmüşəm xəb içində, oxumuşam baratın,
Mail oldu murği-tovuz, artırıbdı zinətin.
Məhəbbət məth eylədi, tamam etdim qiymətin,
Çün bilirəm hesabını, dinarbadınar, gözəl.

Bir qasidə ürcah oldum saqilər xocasına,
İsbatdan dərs açıldı, boylandım bacasına.
Dərs verdi talib oldum, xublarm ucasına,
Bəzəyib lələ-nərgiz köksünün küçəsinə,
Qorxuram ayrı düşək, dolanaq kənar gözəl.

Şair Nəbi müştəq olub, nəzər saldı işinə,
Kipriyindən ox atıldı, mən baxırdım qaşına.
Ləbləri yaqut-yəmən, inci-sədəf dişinə,
Cəvahir, xatəm bilərzik, altun düzüb döşünə,
Havalandı könlüm quşu, baş vurdu atəşinə,
Nə sönməz, nə alışmaz birdəm ki, yanar, gözəl.

AÇARDI BU

(divani-müsəddəs)

Cismü canda murğularım, səf çəkib uçardı, bu,
Xəyalım cavahirdən dürdanə seçərdi bu.
Könlüm gəzər gülşənləri, xar güldən köçərdi bu.
Zehnimin kəşkülünü atmışam dəryalara,
Əcayib qəvvas olub, dəryadan keçərdi bu.

Arayıban ərkanını hər kəslə gəlməz yola,
Əzrayıl hökmlə gəlsə, düşər cana vəlvələ.
Nəkrayıl sual edər, kəlmə gətirməz dilə,
Məqamı maru-əqrəb tamam qurşanar belə,
Çəkərlər bir mənzilə cadalar düşər sola,
O dəmdə ki, şəfa bulmaz, məhşərdə naçardı bu.

Şair Nəbi göz tikibdi, mim-Məhəmməd, nun-nura,
Şəninə endi Quran, yazıldı kitablara.
Sözlərindən nəf eylərəm irəhmət ustadlara,
Altı min altı yüz altmış ayət, yüz on dörd sura,
Lailaha-illalah, dedim, şəhadətdə ilqara,
Dəstimdə namə olur, behişdə açardı bu.

EYLƏMƏM

Bu dünyanın tirmə şalı, ala minnət eyləməm,
Kövsərdən qətrə bulsam, bala minnət eyləməm.
Pənahımdı pərvərdigar ilahım yar olursa,
Qəlbim yetsə damanına, ələ minnət eyləməm.

Həqiqətdən dərs oxuyub, mərifəti seçərəm,
Rey ilə aram yoxdu, zey-zəhmindən köçərəm.
Zey-ziyanim Qafa yetsə, mərdə cannan keçərəm,
Müxənnətə boyun əyib, dala minnət eyləməm.

Şair Nəbi, kainatı ilahım qıldı kərəm,
Sinəmi dəftər edib, xeyir-şərim yazaram.
Məhəmmədin ümmətiyəm, pənahımdı şah-aləm,
İblis fitnə-fəsadıyla, şərə minnət eyləməm.

ƏZƏL

(qıfılbənd)

Bir gün bir şəhrə vardım, cahardı, başdan əzəl,
Aləmindən xəbər verim hər biri üçdən əzəl.
Həqiqətdən bir söz deyim irəm at yet yerinə,
Kərəmindən oda yandı, kül oldu üçdən əzəl.

O kim idi bu dünyada cəmi qullardan ziyad,
Götürüb ol qələmin xəttinə vurdu savad.
Yetiştədi tam elminə, natamam qaldı ibadət,
Ruzi-şəbi, azad olmaz, qaldı illacdən əzəl?

O kim idi hidayətdə kəndi gəzər dəsdinən,
Arıfənsə dur meydanda, ver cavabım şəsdinən.
Şair Nəbi bu kəlamı sana deyir qəsdinən,

Aləmini mən bilirəm, de görüm qaçdan¹ əzəl?

---

¹ Qaçdan – neçədən

GÖY ÜZÜNDƏ ÇƏN KİMİ

(qıfılbənd)

Bu gün bir möcüzat gördüm, isgələsi xan kimi,
Altından dəniz gəlir, göy üzündən çən kimi.
Ayağında nəfəsi var, cəsətində canı yox,
Burnundan qızıl tökülür, damarından qan kimi.

Yekdi payı, birdi səri, barmaqları qırx iki,
Həm yeməz, həm yedirər, bir şeydən yoxdur pəki¹.
Dolu gedər, boş qayıdar, çiyində saxlar yükü,
Hər yana mətah yeridər, xotkar-bəzirgan kimi.

Şair Nəbi hikmətinə xeylicə qıldı nəzər,
Əcnası onda olu, qanadında vardı sər.

Ruyi-zəmin qafdan-qafa cümlə ona baş əyər,
Ağır yatar, yüngül qalxar, acımış aslan kimi.

---

¹ Pəki – qorxusu

Qeyd: Bu qıfılənddə dəyirman təsvir edilir.

NƏ GÜLƏNDİ, NƏ GÜLDÜRƏN

Bir əcayib cism deyim, nə qanandı, nə qandıran,
Aləmi şad eyləyər, nə güləndi, nə güldürən.
Şöhrətindən cümlə-cahan səcdəsinə yığışar,
Qovqa edər bu aləmdə nə öləndi, nə öldürən.

Kamalına nəzər salıb, mən yetmişəm işinə,
Hörməti var yer üzündə, hamı onnan aşına.
Səfa sürür, xanu-sultan cəm olubdu başına,
Məclislərdə söhbəti var, nə dinəndi, nə dindirən.

Şair Nəbi üz çevirib çağırsa ovadan gəli,
Diləsələr haq mətləbi min bir duvadan gəli.
Təşrif edib qədəm basmaz, o ki havadan gəli,

Sənlə bərabər oturur, nə biləndi, nə bildirən.

Qeyd. Qıfılbənd tərzində deyilmiş bu divanidə çörəyin hikməti tərif edilir.

ÜÇ

(qıfılbənd)

Bu gün bir şəhərə vardım, dahanda dilləri üç,
On iki cəsəti var, qanadı-qolları üç.
Üç yüz altmış altı çay gəlir onun cəsətindən,
Binəsi bir yazılıb, çeşməsi-gölləri üç.

Həm ikidi, həm dördü, on yeddidi qədəri,
Əzbər etdim başdan-başa, pəncə tərəf bazarı.
Səkkiz min yeddi yüz qırx səkkiz dəri,
O qarıya yazılmışdı üzündə xaları üç.

Beş ustadan dərs almışam əskik olmaz bircəsi,

Orasını mən demirəm, zarıncı çıxar səsi.
Gəl biçarə Şair Nəbi bu könlümün ölkəsi,
Bir məzhəbə qulluq eylər sərində yolları üç.

HEÇ

İslamı qəbul edən vacibin bilməzmi heç?
Əsli Adəm əmbiyanı yadına salmazmı heç?
Xof edib dam¹ odundan səcdeyi-xaka düşsər,
Ağlar cismin zəif edər fənəda gülməzsmi heç?

Sidqinən imtahan olsa zehnim ümməna çatar,
Dərs alıb kitab oxuyan elmi-fürqana çatar.
Ustası pir talib olsa gövhəri-kana çatar,
Beş sulidin əmri kamil sərinə dolmazmı heç?

Hövlü var cəhənnəmdə atası var, abı yox,
Şirin canım nəqabildi, əcəl gəlsə tabı yox.
Şair Nəbi elmi bilməz, lüğətin hesabı yox,

Dərdimi halbahal elər mətlubum bulmazmı heç?

---

¹ Dam – cəhənnəm

OF-OF

(Ağ heca)

Əhli həqiqətdən dərs alan könül,
Kəsb-elimindən eyləməmzi O-F?
Zatı dürüst olan tanrı xalığın,
Xof alıb qəlbində eyləməmzi O-F?
Hərdəm xəyalında xeyrə çalışı,
Gələndə ziyanı ay eylər OF-OF?

Səyyadam, tor qurdum dağ damanında¹,
Ahu məskənində, dağ damanında,
Ovçu bərəsində, dağ damanında,
Duyanda zəhmətin eyləməmzi O-F?

Çəkməsə qisməti çıxmaz bərədən,
Yetincə Əkbərə² ay eylər OF-OF.

Şair Nəbi, eşqin xakə yetişi,
Turaba qarışı, xaka yetişi.
Dönür dövranımız xaka yetişi,
Görəndə qəbrimi eyləməmzi O-F?
Minkir, nəkrayıllar sual edəndə,
Ruhun yetişincə, ay eylər OF-OF.

---

¹ Daman – ətək

² “Əkbər” – Allahın adlarından biridir. Mənası “böyük” deməkdir.

MÜXƏMMƏS VƏ MÜSƏDDƏSLƏR

CÜYÜR

(müxəmməs)

Qoşun çəkib ovlağına, almışam meydanı cüyür,
Hər yandan hasar eyləyib quraram divanı cüyür.
Sarf qayalar, sıx meşələr, gəzər biyabanı cüyür.
Səhər-səhər göy talalar, məsgəni, məkanı cüyür,
Səni sakin eyləyib, dağların gərdanı cüyür.

Mən istədim səni görə, qayalar kəsdi aramı,

Baxarsan bir şey görünməz, meşələr olub haramı.
Bir gözəl saldı çöllərə, biçarə yazıq Kərəmi.
İtirməyin sözlərimi, dəftərə yazın qaramı.
Yaradan töhfə yaradıb, ovçulara səni, cüyür.

Ahular dalda gəzər, görünməzlər bir insana,
Elə ki gördü halını, qaçarlar mərdi-mərdana.
Kamandar¹ çağırır Allahı, tufəngin alır nişana.
Dəyəndə acal gülləsi, boyanırsan sən al qana.
Şair Nəbi böylə görüb, maralı, ceyranı, cüyür.

---

¹ Kamandar – ox atan, kaman tutan, ovçu mənasında

SAMAVAR

(müsəddəs)

Məclisi şad eyləyər, gələndə hayın samavar,
Düzülüb istəkanın, verilir çayın, samavar.
Qaynara düşən vaxtı, çalınır toyun, samavar,
Doğrusu yox dünyada, mislin, tayın samavar.
Desələr halın necədi, şanın, şöhrətin ucadı.
Stola xub yaraşır, qısadı boyun samavar.

Əvvəlindən adət budu, toy babası süfrə sərə,
Gətirə şirin çayı, yanında balınan kərə.
Zər istəkan, gümüş qaşığı, naxış verə bölmələrə¹,
Şəhdini zən eləsən, sevdası vurur sərə².

İnsanı eşqə salar, neçə növ qayda çalar,
Gördüm ki, çoxdu bizə, bu haqqı sayın, samavar.

Cəm edib məxluqatı, baxın bunun divanına,
Kimsədən qorxusu yox, əgər gəlsə xan yanına,
Günbəgün şölə verir dəsmalı çəkin canına,
Yaqutdan çox rənglidi, bənzəyir xoruz qanına.
Yaşasın qayran ustalar, dirilər içən xəstələr,
Dərdliyə dərman olur, illədi, çayın, samavar.

Şair Nəbi səni görüb, gör necə gəldi həvəsə,
Afərin olsun sahiyə, diqqət yetirir hər kəsə.
Günortanın bozartması, pölvən düşəndə bəsə,
Yumurtaynan inək südü, bir özgə məlhəmdi səsə.
Şövqə gətirər aşığı, evlərin yaraşığı,
Əslindi mis mədəni, xəlisdə soyun samavar.

---

¹ Borçalıda nəlbəkiyə bölmə deyirlər.

² Sər - baş

GƏLƏNDƏ

(müsəddəs)

Xəstə könlüm şəfa tapdı, sevdiciyim, sən gələndə.
Tökülüb bulud zülfün, qamətinlə tən gələndə.
Gözlərim düşdü gözünə, mən oldum heyran gələndə.
Havalandı, könlüm quşu, huriyənin qılman gələndə.
Baharın tər bənövşəsi, ey bağı gülşən, gələndə.
Şikəst könlüm şəfa buldu, bir belə canan gələndə.

Çoxları ziynət verib, düşüb gözəllik bəhsinə,
Yaqutdan irəng alıb, o cəvahir düyməsinə.
Yaxasına zər işlənilib, qifillənib sinəsinə.

Xəbər aldım əhvalını, yetik oldum binəsinə.
Kəklik kimi qaqqıldayır, ovçu heyrandı səsinə.
Kiprikləri müjkan oxu, qaşları kaman gələndə.

Nəbinin adətidir, gəşd eliyər mahallara.
Xublarda qayda budur, naz ilə çıxar yollara.
Həvəslə sığal çəkər, əbrüşüm, siyah tellərə.
Mən deyim, siz eşidin, tərifi düşsün dillərə.
Şairlərin qaydasıdı, qiymət qoyar gözəllərə.
Ün düşər çöl-biyabana, ovlağa ceyran gələndə.

MARALIM

(müsəddəs)

Ağ üzündən bir busə ver, gəl eylə savab maralım.
Sağrı başmaq, şümşad ayaq, həmsə corab maralım.
Dağılıb təbim pozulub, çəkirəm əzab maralım.
Tökülüb çeşmim yaşı, olubdu selab, maralım.
Yandırdın ciyərimi, elədin kabab, maralım.
Bir bu qədər sitəm olmaz, hardadı insaf, maralım.

Süst edib məhəbbətin, əsərindən əriyərəm.
Gözləyirəm yol-bərəni, yelin dəysə sərinərəm.
İtirmərəm haqqı-sayı, dost bağında görünərəm.

Əl uzadıb meyvəsindən, barın dərib barınaram.
Yoxdu canımın tağəti, dizim üstə sürünərəm,
Rəhmə gəl, tut əlimdən, eyləmə qəzəb maralım.

Dayanmışam hüzurunda, yeniyetmə növcavanam.
İsmi ni əzbər etmişəm, gecə-gündüz mən ananam.
Mayılam qaş-gözü n e, yayı çəkilmış kamanam.
Dolanıram ətrafında, yandıran sən, mən yananam.
Sən baharın bənövşəsi, qiymətini mən qananam.
Şair Nəbi namə yazır, istəyir cavab, maralım.

BİRƏ

(müsəddəs)

Ay arıflər, var sinəmdə, bir qoşa dağı birənin,
Bülbülə tən eyləyən, gəzəndə bağı birənin.
Bunun üçün çətindirmi, ayaqdan çıxma dalına,
Ciyərinə yol eyləyə, daraşa əliynən-qoluna,
Yorulub yolda qalan, budu axsağı birənin.
Bir belə qydası var, yamandı dağı birənin.

Arığı canavardı, kökünün yalına baxma,
Qaçma, gəlsə qurtarmazsan, alçağa, hündürə çıxma.
Hər tərəf məskənidi, hündür eyvan, alçax daxma.

Gah dişlər, gah da didər, gah dişini çalar çaxma,
Körpüsüz, piləkansız, dolanan dağı birənin,
Yolunu qırağ eylə, olma qınağı birənin.

Səf-səf düzülüb hər yana, böyük-kişik qoşundadı,
Ağzından ağı tökülür, zəhmi, zoru dişindədi.
Qarası çox yamandı, cərgənin başındadı.
Qoşunun sərkərdəsi sarısı onun peşindədi.
Dava edər, qana batar, əli-ayağı birənin,
Yaz vaxtı nizam oynar, yay vaxtı çağı birənin.

Qırmızısı ləjəngidi, adamı işdən eyləyir,
Yatana yuxu vermir, yaxadan, döşdən eyləyir.
Dolanır bədəninə, kiprikdən, qaşdan eyləyir,
Qalmayır ağıl, kamal, aparır huşdan eyləyir,
Ay ağalar, var sinəmdə bir belə dağı birənin,
Dünyanı bərbad eylər, tanınsa ağı birənin.

O ki ala birədi, insafını əldən qoymaz,
Adamı candan eyləsə, dərşini təmiz soymaz.
Əgərki yaxandan tutsa, yalvarsan da əldən qoymaz,
Gecə-gündüz qanın sorar, nə dayanıb, nə də doymaz,
Top-topxana, nizam-düzən, canlara yağı birənin,
Nəbim deyər, var sinəmdə bir qoşa dağı birənin.

OLA

(Zəncirləmə müxəmməs)

Könül uça dost bağına, yetkin bağçası bar ola.
Ətirənbər tər, bənövşə, hər yanı lələzar ola.
Açıla köysünün bağı, təzəcə yağmış qar ola.
Baş verə sinəsindən, bir cüt qönçə nar ola.

Nar yetirib dərməlidir, qaşu-gözü sürməlidir.
Açıb üzün görməlidir, üzü lələ, ləbi qaymaq,
Mən gəzmişəm neçə oymaq,
Heç olurmu ondan doymaq?!
Kaş ki düşə qismətimə, bu misildə bir yar ola.

O yar məndən aralıdı, gül irəngim saralıdı.
Bağrım başı yaralıdı, Qaraxaçın maralıdı.
Bəzənə atlas, ipək, kətan köynəyi darala.
Qızıl bilərzik qoluna, Həna yaraşır əlinə.

Əlindən tutmalıdır, qolboyun yatmalıdır.
Nazu qəmzə satmalıdır, arada-beh-bazar ola.
Qulluğunda durar nöker, bazarında qəndi-şəkər,
Danışığı şirin-şəkər, çoxları həsrət çəkər,
Gecə-gündüz qan-yaş tökər, sevənləri qoydu bekar,

Sürməsinə qaşa çəkər, çalmasını başa çəkər,
Döşünün nübarını, hər kəs ki, dərəcə barını,
Şair Nəbinin axır sözü, budur ki, etibar ola.

RƏVAYƏT VƏ DEYİŞMƏLƏR

ŞAIR NƏBİ VƏ QORUQÇU

Yaylağın gözəl vaxtı olur. Şair Nəvinin də oddu-alovlu vaxtıydı. Qaraxax yayalağı deyilən yaylaxda Faxralı elinin öz dədə-baba yerləri vardı. Şair Nəvi qonşudan at alıf üz qoyur Başkeçidə tərəf. Faxralıların yaylağı Yırğançay kəndinnən Soyuxbulax kəndinin üstündə yerləşirdi. Həmən adnan həmən yurdlar, həmən yerlər gənə də Faxralı camaatının ixtiyarındadı. Faxralılar gənə də dədə-baba yurdlarında yaylağa çıxırlar.

Şair Nəvinin cavan vaxtı olur. Nə olacaq, yaylaxdan arana ismaric gəlir ki, ay Nəvi, inəyin biri itifdi, özü də göy inək. Deyəllər məqam o yerə gəldi ki, şair Nəvi qonşunun atını alıf,

yəhərliyif, dan qaranlığı Faxralıdan yola düşdü. Amma Faxralının yolu kəsədən çətin yollardı. Bu çətinliyə baxmıyif şair Nəvi uzun-rahat yolu qoyuf, çətin-kəsə yolnan kəndin üst tərəfi meşə yolunun gedəsi oldu. Qızıl qayadan, Becanazaranan, Çataxdan, dağ Candardan keçə-keçə üz qoydu Qaraxaçə. Altundakı khər at ciloy vura-vura meşələrnən, dağlarnan, dərələrnən şair Nəviyi yaylağa yaxınlaşdırırdı. At üz qoydu Lökün¹ başına, ordan Dardaş deyilən çökəyə endi. Ordan erməni kəndlərini keçdi, Yırğançaydan, Cücəkəndinnən keçif atın üzünü çöyürdü Qarannıx dəriyə. Qarannıx dərə deyilən yer Faxralı camahatının yaylax yerinin başlanğıcıydı. Məxləs, Şair Nəvi gəlif öz dəyələrinə çatdı. Bu da o vaxtıydı ki, mallar sağna gəlirdi. Gün bir çatı boyu qalxmışdı. Mal arxaca tökülən vaxtı, bir də gördülər ki, üç gün qabax itən inək budu malların baravar arxaca gəldi. Hamı bunu Şair Nəvinin ayağının sayalı olmasına yozdu.

Şair Nəvi dedi:

---

¹ Lök – dağ adıdır.

-Ayə, bə dersiniz göy inək itif. Bə bu göy inək döylümü? Dedilər, Şair, bu bir görənəckdi. Sənin gəlməyinnən inəyin də gəlməyi bir oldu.

Şair Nəvi atı yançıdar eliyif dəyələrin arasına buraxdı. Əl-üzünü yudu, bir qədər Allah verənnən yidi, bir az dincələnnən sonra dala qayıtmax fikrinə düşdü. Gün günortadan dönəndə atın çidarını açdı, yəhəri belinə qoyuf tənqiyini çəkdi. Atın qantarğasını əlinə alıf dəyələrdən uzaxlaşdı. Üz qoydu arana tərəf. Qarannıx dərədən keçənnən sonra Şair Nəvi ayağını üzəngiyə qoyuf atı mindi gənə də gəldiyi cıncıllı-kəsəkli çətin yolların üzünü aşağı getməyə davam elədi. Bir vaxt gəldi Lök Candara çatdı. Günün dağlardan enən vaxtıydı. Şair Nəvi gördü ki, yuxu ona aman vermir. Atın yerə enif atın mıxçasını torpağa sancdı, ayaxlarını da çıdarladı ki, mıxçanı çıxartsa

da uzağa gedə bilməsin. Doğurdan da Şair Nəvi bərk yorulmuşdu uzun yol gəlmişdi atın belində, özü də bir çimir almamışdı. Oydu ki, burda Şair Nəviyi möhkəm yuxu tutur. Özü söylüyürmüş ki, bilmirəm az yatdım, çox yatdım, bir də onda oyandım ki, kimsə aşağıdan aygınnan ayağıma vurdu. Der gördüm ki, bir sarı heykəlli kişidi, atın mıxçasını çıxardıf, ipini dəstələyif başımın üstünü kəsdirdi.

-Ayə, oğlan, bura haradı ki, belə rahat yatıfsan. Tez yerimmən qalxdım, - dedim:

-Əmi, yol adamıyam, yuxu tutdu yatdım, yaxşı ki, mənə vaxtında oyatdın.

Kişi dedi:

-Aya, bura haradı ki, sən belə əmin-arxayın atı da qoruğa buraxıf yatırsan, bilmirsənmi bura qoruxdu.

Dedim, əmi, başına dönüm, qərif qonağam, yol adamıyam, xata olmadı ki, atım bir az qoruğunuzu otduyuf.

Qoruxçu dedi:

-Hər gələn yol adamı gəlif atını qoruğa ötürsə buraların halı nə olar? Bu yerlər qolxozundu bala, hər glən buraları otarsa qolxoz sədrinə nə cavaf verəjəm?

Şair Nəvi qoruxçuyu çox dilə tutur, qoruxçu əl çəkmir ki, əl çəkmir. Der, elə şey yoxdu, atını da yedəyinə al, düş qabağıma gedək qolxoz sədrinin yanına. Şair Nəvi görür ki, qoruxçu əl çəkmir, elə hey deyir ki, düş qabağıma gedək qolxoz sədrinin yanına. Öz-özünə der, əyə, belində xançalın, çiyində beşaçılının, nə bu qorxucunun nazınnan oynuyursan, bu xəlvət yerdə bunun kəlləsinə bir güllə vur, çıx var yolunna get. Sora der, Allah şeytana nəhlət eləsin. Belə şeyin axırı yaxşı olmaz, bu da iş adamıdı, buraları da buna tafşırıflar. Kişi amanata xayanat eləmir. Bir də ki, Allah-tala mana gözəl təb verif, şairlik verif, sözüüm dura-dura mən silaha niyə əl atıram, bəlkə bunun bir çətən külfəti var, mən belə günahı nejə boynuma götürə bilərəm?! Əvəlcən bir söznən qandırım, qanar qanar, qanmaz ki, ala xancalnan, beşaçılannan bir təhər qorxudaram.

Oydu ki, Şair Nəvi qoruxçuya der ki, əmi, sən balalarımın canı, əylən sana bir neçə kəlmə sözüüm var, əyər səni razı salmasam, nə dersən o da olsun. Qoruxçu dedi, mən burda sənın sözlərinə qulaq asası deyiləm.

Şair Nəvi saz çala bilməsə də əlini saz əvəzi xancalın dəs-təsinə apardı (həməşə olduğı kimi) görək qoruxçuya nə dedi, siz nə eşidəcəksiniz. Götürdü “Sultanı” havasına, dedi, əmi, qulaq as:

QORUQÇU

Ay qoruxçu, at özgənin atıdı,
Yəsi istər, əldə qoyma sən məni.
Görən deyər qurtulubmuş sözləri,
Çox qınarlar, dildə qoyma sən məni.

Bu doğrudu hər kəs olsa darılar,
Çiçəklıkdən şəhd aparır arılar.
Məşə başı biyabandı bu yerlər
Duman gəlir, seldə qoyma sən məni.

Yönüm düşüb, bu tərəfdə var işim,
İncidirsən, həddən aşıb təftüşüm.
Bu sinnimdə qovğa görməyib başım,
Şərə salıb, çöldə qoyma sən məni.

Ağ buludlar ərş üzünə çəkili,
Çox qaralıb məlum olur şəkili.
Göy guruldar, abı-leysan töklü,
Boz-bulanlıq seldə qoyma sən məni.

Həm ustadam, həm ustada tabıyam,
Sərraf olsa cavahirin qabıyam.
Faxralı elində şair Nəviyəm,
Ver atımı, yolda qoyma sən məni.

"Faxralı elində Şair Nəviyəm,
Ver abımı dildə qoyma sən məni" -

deyəndə qoruxçu, peşman, peşman dedi, ayə, a bala, sən Şair Nəvisənmi, bə niyə bayaxdan bunu demirdin?

Təzdən nə olajax, qoruxçu Şair Nəvidən üzürxahlıq elədi, atını da, özünü də azad eliyif ayrıldı. Şair Nəvi üz qoydu arana sarı.

Söyləyəni: Aşiq Əhməd Sadaxlı

AŞIQ ƏLƏSGƏRİN QIFILBƏNDİNƏ CAVAB

Ələsgər:

Dünya altı gündə neçə don geydi,
Nə üstə əyləşdi, bərqərar oldu?
Əzəli kimiydi ərşin bənnası,
Ulduzlar nə təhər yerbəyer oldu?

Nəbi:

Dünya altı gündə dörd don geyindi,
Ab üstə əyləşdi bərqərar oldu.
Xey-xalığım, haxdı ərşin bənnası,
Ulduzun yeddisi səyahətkar oldu.

Ələsgər:

Nə qədərdir müğərrəbin mələyi?
Onların içində kim idi bəyi?
Canlıdı, cansızdı ərşin dirəyi,
Nə ilə çalındı, mötəbər oldu?

Nəbi:

Pənc-yek ayədi müqərrəbin mələyi,
Onların içində Cəbrayıl bəyi.
İsmi-əzəm cansızdı, ərşin dirəyi,
Çaldı lövhü-qələm mötəbər oldu.

Ələsgər:

Ələsgər əl üzmez etiqadından,
Yer də xəbər verir göy büsatınnan.
Haqqınan peyğəmbər əhvalatınnan,
İslamam deyənə nə xəbər oldu?

Nəbi:

Nəbi də əl üzmez etiqadınnan,
Xilqəti hafızdı göy busatınnan.
Haqqınan, peyğəmbər əhvalatınnan,
Mərifət islama o xəbər oldu.

AĞILLA EŞQİN DEYİŞMƏSİ

Ağıl:

Ağıl deyər: Doğruluğun kökü var,
Şəcərində neçə budaq yaxşıdı?
Sərrafı çağıra, dürdanə seçək,
Yamanı içindən ata, yaxşıdı.

Eşq:

Eşq deyər: Bəyənmedim sözünü,
Rəyasət elmini tapa, yaxşıdı.
Yanımda gərəkdi neçə növcavan,
Cəhd edib dünyanı çapaq, yaxşıdı.

Ağıl:

Ağıl deyər: Eşq, gəl həddini tanı,
Məhşər günü yaman üzler utanı.
Koroğlu, Rüstəm Zal, de görüm hanı,
Nə üçün günaha bataq, yaxşıdı!?

Eşq:

Eşq deyər: Nəfsimizdən söyləyək,
Pünhan-pünhan yara qaş-göz əyləyək.
Yol verməyək, gözəlləri əyləyək,
Üç-doqquz üzündən öpək, yaxşıdı.

Ağıl:

Axı, yoxdu şər işlərin binası,
Yaxın oldu ömürlərin sənəsi.
Həqiqətdən ləli-gövhər dənəsi,
Qədir bilənlərə sataq, yaxşıdı.

Eşq:

Altımda gərəkdi, narınc, bədoy at,
Haramdan qazanam, aləm qala mat.
Hər yanda yellənə malınan dövlət.
Qoyun-quzu, çəmbər köpək yaxşıdı.

Ağıl:

Ağıl deyər: Neyçün oda düşəlim,
İrya¹ üçün cəbəlləri aşalım.
Yaz olanda əyri kotan qoşalım,
Qış olanda əlvən otax yaxşıdı.

Eşq:

Mən istərəm bu dünyadan bac alam,
Bu doğrudur, qorxuram, ki qocalam.
Heç kimsə bilməyə qarnı ac olam,
Əlvən silah, qırım papax yaxşıdı.

Ağıl:

Nəbim deyər: Ağlar yazıq canımız,
Əzrayıl gələndə gedər qanımız.
Yenə rəhm eyləsin ol sübhanımız,
Mömin karvanına çataq, yaxşıdı.

---

¹ İrya – riyakarlıq

**ŞAIR NƏBİ İLƏ
HÜSEYN MAHMUDOĞLUNUN
DEYİŞMƏSİ**

Şair Nəbi:

Vaxtı-zamananın tuccarı sənsən,
Yaxşı başın çıxır sevdadan, Söyün.
Bilmədim nə oldu xeyir-zərərin,
Söylə qazancını faydadan, Söyün.

Hüseyn Mahmudoğlu:

Vaxt-zamananın şairi sənsən,
Düşünə döyməsin hər adam, Nəbi.
Çıxdım alimlərin cəhl-bəhsindən,

Bir ədəb götürdüm qaladan, Nəbi.

Şair Nəbi:

Kəndi kamil olan bu sözü anlar,
Ondan uzaq olmaz yaxşı insanlar.
Əhli-danəndələr, elmi-ürfanlar,
Onlar da köçdulər dünyadan, Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

-Adda çörəyi söylə, mərfətdə əli,
Aşığın yurdu olmaz, yoxdu əvvəli.
Tutaram mənzildə, deyərsən bəli,
Götür bu işləri aradan, Nəbi.

Şair Nəbi:

Bəd oldu əzəldən yoldaşın üçü,
Yükləndi barxana, sürüldü köçü.
Sizi bəndə saldı, Söynalının suçu,
Qeyri dava çəkmə mövladan Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

Çəkdim bu ağrını yoldaş ucundan,
Qanun zərbəsindən, divan gücündən.
Əgər dönməsəydim böyük sözündən,
Bu xata çıxmazdı aradan, Nəbi.

Şair Nəbi:

Nahaqdan çəkirsən bu ahı-zarı,
Bir yaxşı sənəti muraz et barı.
Doğrudu bilirəm, yeyibsən yarı,
Nə verdin urusa mayadan, Söyün?

Hüseyin Mahmudoğlu:

Xoşdu söylədiyin bu bir neçə bənd,

Zamanadan əksik olmaz müxənnət.
Verməkdən qalmadı məndə bərəkət,
Hesab da itibdi qaradan Nəbi.

Şair Nəbi:

Kəhlik qaydasıdı qayada ötmək,
Ovçu adətidi tor qurub tutmaq.
Ürəkdən istərəm görüşə getmək,
Heyif ki, uzaxdı buradan, Söyün.

Hüseyn Mahmudoğlu:

Qanunun hökmüdü qaçanı vurmaq,
İyitdə qaydadı qalada durmaq.
Dostun adətidi dostunu görmək,
Könül ki, istəsə haradan, Nəbi.

Şair Nəbi:

Saxlaram xətrini arxa dağısan,
Fəmil¹ böyüyəsən, üzüm tağısan.

---

¹ Qohum-əqrəba

Qandalın ki, yoxdu göz tusdağısan,
Dedilər qalmısan sıradan, Söyün.

Hüseyn Mahmudoğlu:

Gəl saxla özünü, düşmə dərinə,
Axır dözəmməzsən ahı-zarıma.
Məndən salam olsun dost diyarına,
Həmişə olsunlar abadan, Nəbi.

Şair Nəbi:

Çox olar yanında əhli-vəfadar,
Təberrük demişəm, qalsın yadigar.
Nəbim deyər: Şükür, işində nə var,

İbrət götürərsən qaladan, Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

Hüseynəm, heç vədə yemədim haram,
Dilimdə zikrimlə beş vaxtı varam.
Çox yatdım qalada, olmadı soran,
Axırda yar olu yaradan, Nəbi.

II DEYİŞMƏ

(divani üstündə)

Hüseyin Mahmudoğlu:

Qeyzinən girdim meydana, meydan mənimdi Nəbi,
Hökmnən qurdum divanı, pərişan halındı, Nəbi.
Hasar tutub hər yanına, almışam ovgahını,
Açılmaz zindanım var, bağlaram qolundu, Nəbi.

Şair Nəbi:

Bu sərimdə eşq əsəri gəlmişəm meydana Söyün,
Cərrah olsa əflatunam, mərdi-mərdana, Söyün.
Çox dolandım bu dünyada kəndimə xasım tapam,

Bənd olub qoşulmaram, kamalı nadana, Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

İndiyədək istəmədim, fanidə sənnən düşəm,
Azuqəni bol eylə ki, yəqin bil uzun qışam.
Çıxmısan ovgahıma, şıkar üçün tapmışam,
Vuraram qanın tökülü, alaram canındı, Nəbi.

Şair Nəbi:

O namərdin qaydasıdı, əzəl başdan yellənər,
Ağladaram çeşmin yaşı leysan olar, sellənər.
Düşmən gəlsə min tərəfdən əzalarım dillənər,
Gövhərəm dərya misallı, bənzərəm mədənə Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

Söyünəm mərd meydanda cəngi-zora girmişəm,
Zaloğlu Rüstəm zəhmində, pəhləvanam durmuşam.
1315 sənədə həvəs səni keçirmişəm,
İndi ki, keçirmərəm, gör hansı ilindi, Nəbi.

Şair Nəbi:

Miskin Nəbi gör ki, çəkir indi eşqin odunu,
1328-di bil tarixin adını.
Qövlüm də islam dini, gör deyim şahidini,
Dar gündə dada yetər, ədalət divandı, Söyün

III DEYİŞMƏ

Hüseyin Mahmudoğlu:

Göyərsin kökündən min budaq olsun,
İbadət elmindən ucalsın Nəbi.
Kəsbi-kamalını ziyada gördüm,
Güclü pəhlivandan güc alsın Nəbi.

Şair Nəbi:

Qərəzli söylədin bir neçə ayə,
Eylədin məclisdə ixtilat, Söyün.
Fərəhləndi könlüm zikri-sənayə,

Əlbətdə gözəldi, ibadət, Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

Qılıncın kəskin olsun düşməsin dara,
Diləyin yetişsin, Şahı-Heydara.
Heç yerdə verməsin dini dinara,
Cəhl meydanında bac alsın Nəbi.

Şair Nəbi:

Hələ görməmişəm belə davalar,
Aşırdın yoluma ağır qayalar.
Axırda söylədin xeyir dualar,
Göründü elmində səxavət, Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

Doğrusu heyranam imran dilinə,
Bəsləyən qıyarmı heç öz gülünə.
Əlin yetsin, Xudam kərəm əlinə,
Ziyarət əxz etsin, hac alsın Nəbi.

Şair Nəbi:

Sanma əfsanədi oruc-namazın,
Yetişsin asmana, xoşnud avazın.
Bu coşqun könlümü töhvəli sözün,
Dindirib eylədi fərağət, Söyün.

Hüseyin Mahmudoğlu:

Mərifət əhlisən bu etiqatda,
Hayıf ki, dolanmır dəsdi savatda.
Söyünəm, dilərəm halı-həyatda,
Behiştə məqamın ucalsın, Nəbi.

Şair Nəbi:

Aləmin xalığı sirri-Sübhanı,
Şəriət, Mustafa, Məhəmədkanı.

Nəbiyəm, çağırdım qadir Sübhani,
Edəsən cənnətdə səyahət, Söyün.

Qeyd: Əlimizdə Şair Nəbinin əmisi oğlu Hüseyn Mahmudoglu ilə doqquz deyişməsi vardır. Hüseyn, Nəbidən bir necə yaş böyük olsa da, bunların arasında həm qohum kimi böyük-küçük nəzakəti gözlənmiş, həm də sənətdən doğan qırılmaz bir dostluq olmuşdur. Deyişmələrin konkret tarixlər (1315, 1328-1897, 1910) və ilk qarşılaşma zamanı şairin iyirmi beş yaşının tamam olmadığı göstərilir ki, bununla da Ş.Nəbinin 1873-cü ildə anadan olduğunu qeyd etməyə imkan yaranır.

Nümunə üçün kitaba üç deyişmə daxil etdik.

ŞAIR NƏBİNİN İBRAHİM AĞAKIŞIOĞLU İLƏ DEYİŞMƏSİ

Şair Nəbi:

Mən uğradım eşq oduna, bir belə candan ötəri,
Müjganları sinəm üstə, dolaşır qandan ötəri.
Ey aqillər, əfsanədi, uymayın dünya malına,
Yanarlar eşqin oduna, şövkəti-şandan ötəri.

İbrahim Ağakışioğlu:

Ey könül çox havalanma, ol gülü-xardan ötəri,
Seyraqıb yollara çıxar, bəd nazardan ötəri.

Düşmə xam xəyallara, bir gün düşərsən zillətə,
Bəsləmə kəndini sən, marı-şahmardan öteri.

Şair Nəbi:

Əvvəlindən mən bilirəm, dünya Nuh tufanıdı,
Quran gəldi Məhəmmədə, haqdan din islamıdı.
Butpərəstlik sona yetdi, ol hökmi-Quranıdı,
Göydən endi Seyfullahı, Şahimərdadan öteri.

İbrahim Ağakışioğlu:

Qazandığın malı-mülkün axrı fanıdı, fani,
Əxrət üçün abad eylə, əməlinlə dünyanı.
Əbrüşim, malı-mahut, bəzənsin dört bir yanı,
Qurban eylə şirin canı, bir düz ilqardan öteri.

Şair Nəbi:

Gəl biçərə Şair Nəbi, tök mətahın bazara,
Özün haqsan, sözün haqdı, gəlməyəsən nəzərə.
Söz anlamaz, əxrət qanmaz, çıxan zaman güzərə,
Haq yolunda divan qurdun, əxrət-imandan öteri.

İbrahim Ağakışioğlu:

İbrahim, gəl uyma belə, bu eşqin sevdasına,
Bel bağlamaq həvəs işdi, gözəllər xülyasına.
Qat səsini bu dünyada, əhli-dillər səsinə,
Çox canına cəfa vermə yarı-şikardan-ötəri.

II DEYİŞMƏ

Şair Nəbi:

Gəl sana divanı deyim, hərfini qan üzünə,
Həqiqətdən mətahım var, açaram meydan üzünə.
Ümməni gəşd eylərəm çıxaram səhraya mən,
Kəndimi bəyan edim, mərdi-meydan üzünə.

İbrahim Ağakışioğlu:

Mən eşqdən qan ağlaram, tökərəm leysan üzünə,
Yasini əzbər eylərəm, kalamı-fürqan üzünə.
Cəbrayıl vəhy gətirdi, ol haqqın rəsuluna,

Rəsul bir gül eylədi, dəryayi-umman üzünə.

Şair Nəbi:

Bil alimlər dəftəridi, ustadların sinəsi,
Qeyibindən təb gətirir, ona qədir mövlası.
İlahi qərar vermiş, şəmsü qəmər şöləsi,
Leyli-nahar gərdiş eylər, küllü cahan üzünə.

İbrahim Ağakışioğlu:

Ərşdə bir mələkə var, qələm alıb əlinə,
Gəl baxma şeytan sözünə, uyma fitnə-felinə.
Məhəmməd getdi meraca, kəlmə gətirdi dilinə,
Gecə-gündüz zikr edərəm, deyərəm pünhan üzünə.

Şair Nəbi:

Hansı bəndə ola getməz, uqbanu sübhan bili,
Bayis olan ol nəfəsnə, deyər bunu kim bili.
Şair Nəbi inkar etməz sahibi-sübhan bili,
Gizli sirrini aşkar eylər, ədalət divan üzünə.

İbrahim Ağakışioğlu:

İbrahiməm oxumuşam, zəbərim var, zirim var,
Həqiqətdən götürmüşəm, gövhərim var, dürüm var.
Kim deyir ki, bu dünyada mənim gizli sirim var,
Qiyamətdə aşkar eylər, Şahimərdan üzünə.

AŞIQ ŞENNİKLƏ DEYİŞMƏ

Aşıq Şennik:

Aşığa rəhmin gəlsin, bir danışib gülsən yar,
Eşidib vəsvi-halım, cavabımı bilsən, yar.
Qəflətən gördüm səni, məsd oldu didəm nuru,
Bu ziyada qəmər olmaz elə bildim günsən, yar.

Şair Nəbi:

Şairə rəhmin gəlib bir danışib gülsən yar,
Çox çəkirəm həsrətini, xəyalımı bilsən, yar.
Boyun bənzər sürəhiyə, lalələr şəbnəmsən,

Seyr edək ol qamətə, qarşımızda qalsan, yar.

Aşıq Şennik:

Şox¹ tutub qiyğac baxışın az qalır əqlim ala,
Sızıldaşır əzalarım, vücudum gəlir dilə.
Yanar-yanar atəşinə, sonra da dönər külə,
Gecə-gündüz leylü nahar intizarım sənsən, yar.

Şair Nəbi:

Bu bağçanın bülbülyəm, göz dikmişəm bir gülə,
Dolandı çərxi-gərdiş, zəmanam keçdi belə.
Yanıram atəşinə, necə ki, Kərəm, Lələ,
Həsrətəm didarına, xəyalımı bilsən, yar.

Aşıq Şennik:

Sefil Şennik eşqə düşüb, yanında şərməndədi,
Könül xəstə, dil şikəsdə, eşq atəşi candadı.
Camalına bənd olmuşam, ixtiyarım səndədi,
Gecə-gündüz, leyli-nahar intizarım sənsən yar.

Şair Nəbi:

Şair Nəbi eşq ucundan sanki dönüb ummana,
Xilaf eylər xam xəyalım, bax sərimdə dumana.
Açılıb hüsnün şoxu bənzər hürü qılmana,
Gözüm görüb, könlüm sevib, haq yaradan qulsan, yar.

---

¹ Şox – şüa, nur

II DEYİŞMƏ

Aşıq Şennik:

Ta əzəldən qətrə ikən bəhri ümman olmuşam,
Heç tükənməz xəzinədən ləli-mərcan olmuşam.
Söylənər cümlə cahanda şanı-şöhrətim mənəm,
Aşıqlərin arasında natiq-lisan olmuşam.

Şair Nəbi:

Mey nuş etdim pır əlindən, meyi-məsdan olmuşam,

Gecə-gündüz nar içrəyəm, misli pərvan olmuşam.
Bax əzazil mənlik edir, indi qalar lal təki,
O səbəbdən aləm içrə xaki-yeksan olmuşam.

Aşıq Şennik:

Eşq içrə qəvvas olub, ya bəhrə, dalsam gərək,
Çarə budur aqibətin, sazını alsam gərək,
Çevirib hər tərəfə, qanadın yolsam gərək,
Sən kimi sərçə önündə misli-tərlan olmuşam.

Şair Nəbi:

Əgər ki, aşıq isən hərf oxu, imlanı gör,
Sən bir axar çeşmə ikən, mühiti-dəryanı gör.
Öz-özünü şahin sanma, zümrüdü-ənqanı gör,
Zərəcə verməm aman, mərdi-meydan olmuşam.

Şennik:

Şenniyəm, belə lafdan çəkərəm qovğaları,
Nə yerdə aşıq görsəm, edərəm sualları,
Çoxlarını mətəl etdim, sən kimi ustadları,
Düşməndən geri dönməz, mən bir aslan olmuşam.

Şair Nəbi:

Adımdı Şair Nəbi, sənətin binasıyam,
Sərraf olsa, bu məkanda aşıqların xasıyam.
Aşıq olub, el gəzmişəm, mən elin anasıyam,
Tutmuşam meydanını, dönməz pəhlivan olmuşam.

ŞAIR NƏBİ VƏ GÖYÇƏLİ DOST PİRMƏMMƏD

Dost Pirməmməd:

Səhər gül bağında yarı görmüşəm,
Götürdüm üstümə yarağı çin-çin.
Sevgi-sevgisinə sitəm eyləməz,
Çəkibsən sinəmə bu dağı çin-çin.

Şair Nəbi:

Səyyad oldum bir tərlanın yolunda,

Götürdüm üstümə darağı çin-çin.
Gözlədim sevgilim çıxma qarşıma,
Libası əbrişim, qırağı çin-çin.

Dost Pirməmməd:

Ustad odu sözü deyə dərinnən,
Cam içmişəm ərənlərin pirindən.
Kim götürdü Cəbrayılı yerindən,
Töküldü üstünə şeşpəri çin-çin.

Şair Nəbi:

Müşgül idim sığınmışam mövlaya,
O özü qadirdi, bu haqqı-saya.
Mah camalı şölə salıb dünyaya,
Gözləri piyala, çırağı çin-çin.

Dost Pirməmməd:

Pirməmməd də seçər ağı qaradan,
Haq sizi saxlasın minbir baladan,
Sən bilirsən yeri-göyü yaradan,
Oxudum kitabı, varağı çin-çin.

Şair Nəbi:

Şair Nəbi yetik oldu hərfinə,
Ağıl-mərfət, söz götürməz hər sinə.
Yarı gördüm zinət verir zülfünə,
Tutubdu dəsdində darağı çin-çin.

**ŞAIR NƏBİNİN “QƏRƏZ” RƏDİFLİ QOŞMASINA
TƏHLƏLİ NOVRUZUN CAVABI**

Şair Nəbi:

Həqiqət nəhrində gərmiş eyləyən,
Ayılar yenidən ha dala, qərəz.
İzin ilahidən yetişsə xaka,
Oyanar yerindən ha dala, qərəz.

Təhləli Novruz:

Həqiqət şəhrində hərəkət edən,
Silkinib dərində, ha dala qərəz.
Yazın ziyasından çəkər zəlzələ,
Şeydaəngiz¹ eylər, ha dala qərəz.

Şair Nəbi:

Halal nəhyi gəldi ayə yaxındı,
Günəş şöləsində aya yaxındı...
Sin içində sənə ayə, yaxındı,
Nəkrayıl sinənə ha dala qərəz.

Təhləli Novruz:

Nədən işıq çəkər ay-aya şərtənən,
Halal nəhy² yazıldı ay-aya şərtənən.
Sin içində yetər ay-aya şərtənən,
Nəkrayıl qəddinə ha dala qərəz.

Şair Nəbi:

Nəbim, şöləsindən ay işıqlandı,
Xilqəti aynadan ay işıqlandı.
Ay da aynalandı, ay işıqlandı,
Əli də haqqında ha dala qərəz.

Təhləli Novruz:

Novruz Şahi-mərdan ayın eşqinə,
Cahan ziyalandı ayın eşqinə.
Ay da qərar etdi ayın eşqinə,
Ayində əl atdı ha dala qərəz.

---

¹ Şeyda kimi

² İnkər etmək

ŞAIR NƏBİ İLƏ OĞLU NADİRİN DEYİŞMƏSİ

Şair Nəbi:

Nikolay dövründə, muzdur vaxtında,
Zəhmətli canımı, cəfalı gördüm.
Zalım ağaların tacı-taxtında,
O keçmiş dövrünü, o halı gördüm.

Nadir:

Yetik oldum, ata, dərdi-halına,
Mən özgə dövranı cəlalı gördüm.
Gözüm açdım bu dünyanın eşqinə,
Min dastan yaradan kamalı gördüm.

Şair Nəbi:

Qarışdı çaylara insanın qanı,
Yumruqlar altında əzildi canı.
Yun keçə üstündə çürüdü yanı,
Təbibsiz, dərmanlı bu halı gördüm.

Nadir:

Axmayıb nahaqdan insanın qanı,
Özü qurur bu xoş günü, dövranı,
Qızılgül içində uca eyvanı,
Təbibli dərmanlı, davalı gördüm.

Şair Nəbi:

Bəylər insanları mala qatardı,
Kimi alan idi, kimi satardı.
Qılnc oynadardı, tufəng atardı,
Talan eyləyərdi mahalı gördüm.

Nadir:

Qalmayıb ölkədə nə bəy, nə paşa,
Behişdi-rizvandı ta başdan-başa.
Qılncı, tufənglə düşmür talaşa,
Obamın qocası, cavanı gördüm.

Şair Nəbi:

Həsretin çəkirdik torpağın, suyun,
Gəlirdi başımıza olmazın oyun.
Yasa döndərərdi, bayramın, toyun,
Kəndxuda hökmündən zavalı, gördüm.

Nadir:

Düşdü səhralara səmti suyun da,

Çəmənler gül açdı günəş boyunda.
Elin bayramında,elin toyunda,
"Şur" salan zurnanı, qavalı gördüm.

Şair Nəbi:

Susuz səhralarda hey yana-yana,
Əkib biçən həsrət qalardı nana¹.
Övrət-uşaq gəlmiş idi amana,
Keçən dövrənləri davalı gördüm.

Nadir:

Dəyişibdi bu dünyanın havası,
Daha yoxdu bizdə çörək davası.
Qardaşımın şana, dırmıq, yavasası,
Nə kasıb xırmanı, nə vəli gördüm..

Şair Nəbi:

Aylarınan yer şumladığ tarlada.
Gəldi başımıza min qəza-qada.
Bir yetən olmadı ahu fəryada.
Nə dövlət qazandıq, nə varı gördüm.

Nadir:

Çoxdan keçib öküz-kotan vədəsi,
Bir nəğmədi traktorun sədası.
Cavanlarda Əsli, Kərəm sevdası,
Göylərə baş alan xəyalı gördüm.

---

¹ Nan – çörək

Şair Nəbi:

Qara çıraq qaranlığın zülməti,
Əsrlərlə kor elədi milləti.
Qaranlıq dünyanın zülmü-zilləti,
Artırdı insana zavalı gördüm.

Nadir:

Elektrik şölə salır hər yana,

Yer şumlayır, güc də verir kotana.
Əhsan bu qurluşa, belə dövrana,
Nə möhnəti, nə də mələli gördüm.

Şair Nəbi:

Oğul, sözlərinə mən də qayılam,
Bu xoş günə, bu dövrana mayılam.
Sən meyvəmsən, mən bağbanın sayılam,
Gülşənli bağları safalı gördüm.

Nadir:

Səhər-axşam düzüləndə yollara,
Qız-gəlinlər ziynət verir çöllərə.
Tarlalarda o pərişan tellərə,
Xub yaraşan qoşa o xalı gördüm.

Şair Nəbi:

Qız-gəlinlər geyinib işdən çıxanda,
Ağıl heyran olub başdan çıxanda.
Sarı buğda əriyib daşdan çıxanda,
Xoş arzu , xoş dilək, xoş halı gördüm.

Nadir:

Bir aslandır hər birisi işində,
Uca boylum zərnişanı döşündə.
Düz ilqarlı gözəllərin içində,
Ala gözlüm o pur kamalı gördüm.

Şair Nəbi:

İndi ağ sürülər, almaz yataqlar,
Çiçəkli bağçalar, əlvən otaqlar,
Meyvənin zorundan sınır budaqlar,
Hər yanda bu dövlət, bu malı gördüm.

Nadir:

Görüm abad olsun belə dövləti,
Artır gündən-günə malı, sərvəti.
Sorsan ölkəmizin gücü, qüdrəti,
Tükənməz dəryalar misalı gördüm.

Şair Nəbi:

Nəbim heyran olub belə dövrana,
Haqqın adı işıq salır hər yana.
El yolunda mərd oğullar pərvana,
Hər zaman xalqına vəfalı gördüm.

Nadir:

Nadirəm, girmərəm sənin bəhsinə,
Yuvadan səs verrəm ötən səsinə.
Qocaman bülbülsən gül həvəsinə,
Dediyin sözləri mənalı gördüm.

ŞAIR NƏBİ VƏ ŞAGİRDİ ŞABAN

Şair Şaban:

Ərənlər əlindən badə içmişən,
Alimlər özünə tay çəkər, əmi.
Hər kəs ki, səninlə cəhlü bəhs etsə
Üstündən atəşli yay çəkər, əmi.

Şair Nəbi:

Elin adətidi əvvəl binadan,
Bəzəyər məclisi təzə şairlər.
Süzülər çeşmədən dərin göl olu,
Gündən-günə düşər üzə şairlər.

Şair Şaban:

Dərya boyun əyməz axar çaylara,
Haqqın qüdrətindən düşməzsən dara.
Kim girsə meydana sənə aşkara,
Qurtarmaz əlindən, vay çəkər əmi.

Şair Nəbi:

Mərifət yolunda göstərsən inad,
Görünməz gözünə nə qohum, nə yad.
Mayası olanlar açar qol, qanad,
Mənbir bəzək verər sözə şairlər.

Şair Şaban:

Sərrafsan, seçərsən yaxşı-yamanı,
Ustadlar-ustadı, gövhərin-kanı.
Təxsirim varsa da bağışla məni,
Sən öyüd versən də soy çəkər əmi.

Şair Nəbi:

Kəndindən söz qoşur bir neçə cavan,
Sərinde cəm olur tərifi-dastan.
Səxavət əhlidi Alıynan, Şaban,
İnşallah çatarlar bizə şairlər.

Şair Şaban:

Qaynaq çeşmə kimi doludu sərin,
Şabana güc verir bu xoş sözlərin.
Sən bir çiçəkli bağ, bizik ac arın,
Diləyimiz səndən pay çəkər, əmi.

Şair Nəbi:

Nəbiyəm doymaram eşqin bəhsindən,
Bülbül nalə çəkər gül həvəsdindən.
Hər biri gövhərin dür danəsindən,
Dilərəm artsınlar yüzə şairlər.

ŞAIR NƏBİ İLƏ ŞAIR ABDULLANIN DEYİŞMƏSİ

Günlərin bir günü Şair Nəbi bir neçə həmyerlisi ilə bərabər mal almaq məqsədilə Qazağa, ordan da Astafaya getməli olur. Bazarı dolanıb geri qayıtdıqları zaman o, yoldaşlarına susadığını bildirir. Su sorağı ilə bazarın girəcəyinə gəlirlər. Burada divarın dibində qabağına xeyli nar yığmış, əlli beş, altmış

yaşında şəxsə təsadüf edirlər. Şair Nəbi nar satana yaxınlaşıb qiymət soruşmadan, iziniz, təklifsiz bir nar götürür, əvəzində isə nar satanın qabağına bir abbası pul atıb getmək istəyir. Nəbinin belə sorğu-sualsız hərəkəti nar satana xoş gəlmir. Onu geri çağırıb, “Sən nə üçün qiymət soruşmadan narı götürdün və əvəzində isə birə-beş qiymətini verdin, məgər mən Allah yoluna qalmışam?! Görünür sən məni yaxşı tanımırısan, qulaq as gör mən kiməm - deyə özünü şeirlə təqdim edir və beləliklə də deyişmə başlayır:

Şair Abdulla:

Sərrafıyam, mən insanı tanıram,
Əyləşibən bir cavabın al indi.
Muştəq oldum bu şanına söz deyim
Bağışladım, peşkəşindi nar indi.

Şair Nəbi:

Mədəniyəm, tuccar bağlar yükümü,
Hər irəngdən var bağçamda nar indi.
Mən bilirəm qaç qəpikdi qiyməti,
Siftə verdim bir abbası, al indi.

Şair Abdulla:

Adam var ki, qonuşması bir aval,
Adam var ki, beyni dolu pür-kamal.
Bir şəxsi-salehsən, yetişməz zaval,
Diləmişəm, mövlam olsun yar indi.

Şair Nəbi:

Duş oldu güzarım səninlə belə,
De görüm, təbini dərindən söylə.
Yetir cavabını müxtəsər eylə,
Nabələdəm, qorxuludu yol indi.

Şair Abdulla:

Abdullayam, bir sözümdən qanaram,
Alışiban eşq oduna yanaram.
Hər görəni söylədibən sınaram,
Bucuğazdı qazandığım kar indi.

Şair Nəbi:

Mən Nəbiyəm, bu cahanın bülbülü,
Otuz min şairə yetirrəm dili.
Borçalı mahalı, Faxralı eli,
İnad olsa eşqim daşar sel indi.

Söz tamama yetir, Abdulla Nəbinin şairlik təbindən xoşu
gəldiyini bildirir. Yenidən başlayırlar deyişməyə:

Şair Abdulla:

Səndən xəbər alım, ay Şair Nəbi,
Sifdə dünyaya kim Süleyman oldu?
Kim idi qasidi, kimdi hərəmi,
Övladı özünə ta düşman oldu?

Şair Nəbi:

Çünki sual verdin, al cavabımı,
Pirimiz dünyaya Süleyman oldu.
Qasidi Cəbrayıl, hərəmi Havva,
Övladı özünə ta düşman oldu.

Şair Abdulla:

O kimdi atlara bənzəməz atı,
O kimdi qüdrətdən gəlir baratı?
De kimlər törətdi fitnə-fəsadı,
Düşdü bu dünyada nahaq qan oldu?

Şair Nəbi:

Əlinin atlara bənzəməz atı,
Qüdrətdən xaliqin gəldi baratı.
Qabil saldı ortalığa fəsadı,

Öldürdü Habili, nahaq qan oldu.

Şair Abdulla:

Abdullanın sözünə kim oldu mail,
O nədi tükənməz dəryaya qail?
O kimdi dolandı dünyada sail?
Axırı nə yerdə xoş məkan oldu?

Şair Nəbi:

Şair Nəbi sözünə olmadı mail,
Elmdir tükənməz dəryaya qail.
Xızır bu dünyada dolandı sail,
Məkanı behişdi-irizvan oldu.

Şair Nəbi sözünü bitirib geğmək istərkən, Abdulla onu dayandırdı, “Oğul, bir az yenə səbr elə, mən sənin kim olduğunu, haralı olduğunu və qabiliyyətini bildim, ancaq suallarına cavab ver görüm, nə məqsədlə gəlmisən?”

Şair Abdulla:

İstədim ki, soram vəsvi halını,
Söylə görüm nə muraza gəlmisən?
Vaqə gördüm şir kəsibdi yolunu,
Bu dərdini yaza-yaza gəlmisən.

Şair Nəbi:

Çünki xəbər aldın vəsvi-halımı,
Bu meydandan bac almağa gəlmişəm.
Hiddətindən şir kəsərsə yolunu,
Zərb-zorundan öc almağa gəlmisən.

Şair Abdulla:

Əvvəlindən yetik oldum halına,
Namın çoxdu, fil qoşaram kalına.
Qüssə verrəm o böyük mahalına,

Bu əlimnən ehtizaza gəlmisən.

Şair Nəbi:

Bu doğrudu ürcah oldum yamana,
Çoxları əlimdən gəlib amana.
Boranım var, səni sallam dumana,
Qüvətlişən, güc almağa gəlmişəm.

Şair Abdulla:

Abdullayam, gəl eyliyə çalışaq,
Əsərindən eşq oduna alışaq.
Əsnafımsan, qardaş olaq, barışaq,
Həm qəribsən, həm də təzə gəlibsən.

Şair Nəbi:

Mən Nəbiyəm, pənahımdı ol Subhan,
Rubəru cavabın verrəm hər zaman.
Dostuma dost ollam, düşmana düşman,
Şöhrətim var, ucalmağa gəlmişəm.

Söz tamam oldu, Şair Nəbi ilə Şair Abdulla halal-hümmət eliyib ayrıldılar.

ŞAIR NƏBİ VƏ AŞIQ İSMAYIL

Bu görüş barədə şair Nəbi özü sonralar məclislərdə belə bir maraqlı əhvalat danışdı: O, on dörd, on beş yaşlarında olanda Borçalı mahalının Quşçu kəndində varlı bir kəndliyə nökrə imiş. Uşaq olmasına baxmayaraq, üzü yolalıqı, xasiyyətinin mülayimliyi ilə yanaşı, həm də hazırcavablığı və bədahətən

şeyrlər qoşmasına görə nöqərlər və ev sahibləri onun xətrini saxlayırmış. Ona görə də fürsət düşəndə onun toy məclislərinə, mağara getməsinə mane olmazmışlar.

Borçalı kəndlərində keçmişdə toylar payızın son ayından başlamış, üç ay qışı davam edərdi.

Quşçu kəndində belə toyların birində mahalın sayılan aşığılarından hesab edilən Aşiq İsmayıl məclisə dəvət olunubmuş.

Məclisarası taxta ilə ikiyə bölünmüş uzun bir tövlədə keçirilir. İş elə gətirir ki, bu məclisdə yeniyetmə cavanların və nöqərlərin də iştirak etməsinə imkan yaranır. Aşığın söhbətinin şirin yerində kəndin dəliqanlılarından bir nəfər aşığa işarə verir ki, "aşiq İsmayıl, ehtiyatlı ol, məclisdə şair var". Aşiq İsmayıl ətrafda oturanları gözdən keçirir, cərgə ilə yerdən oturanların arasında ona tanış olmayan adam gözünə dəymir. Kimsə onunla zarafat etdiyini güman edir, söhbətini davam etdirmək istəyir. Həmin şəxs yenə də aşığın sözünü kəsir, "siz mənə inanmırsınız" - deyər, məclisin ayaq tərəfində, aşığa maraqla qulaq asan yeniyetməni göstərir: "bu Faxralı balasından yəqin aqlın bir şey kəsmir" sözlərini əlavə edir.

Bu sözlər aşığa bərk toxunur. Kinayəli bir tərzdə utan-dırmaq üçün əda ilə qəhqəhə çəkib gülür. Bu hal hələ on dörd yaş yenicə tamam olmuş "rəqibinə" – Nəbiyə təsir edir. Bir tərəfdən aşığın rişxəndli baxışına, digər tərəfdən yoldaşlarının ciddi təkidinə dözməyib meydana çıxır. Beləliklə gərgin şəraitdə deyişmə başlayır:

Aşiq İsmayıl:

Gəl ustad yolundan uzaq dolan sən,
Yazıqsan, əlimdən qaça bilməzsən.
Olmasa qismətin çərxi-gərdişdən,
Mən içən badədən içə bilməzsən.

Şair Nəbi:

Hərçəndi kəndini ustad sanırsan,
Bir ovuc darını seçə bilməzsən.

Gəmisiz düşübsən dərin dəryaya,
Qalarsan tərkində, keçə bilməzsən.

Aşıq İsmayıl:

Alim olan tarix yazar yaşına,
Sən yetik deyilsən dünya işinə.
Arif gərək sözlərimi düşünə,
Çətindi mənası, açə bilməzsən.

Şair Nəbi:

Söhbət üçün mən də gəldim yanına,
Yetik oldum, hesabına, sanına.
Qəsd eyləyib bir ox vurram canına,
Qanadın qırıqlar, uça bilməzsən.

Aşıq İsmayıl:

İsmayılam, belə düşdü güzarım,
Sözlərini dəftərimə yazaram.
Hər mətahdan işlədərəm bazarım,
Sərhədsiz zəmiyəm, bicə bilməzsən.

Şair Nəbi:

Bəs budurmu sözləriyin olanı,
Qorxum yoxdu, gəl söyləmə yalanı.
Çox aşıqlar özgəsindən dolanı,
İlməksiz düyünəm, açə bilməzsən.

Hər ikisi hərbə-zorba ilə sözlərini tamama yetirirlər. Hamı Nəbini alqışlayır, bacarığına heyran qalır. Bu əsnada məclis üzvlərinə və aşığa çay gətirilir. Üstü qırmızı güllü-bəzəkli çay-nik və samavar Nəbinin diqətini çəkir. Deyişmə yenidən başlayır, bu dəfə Nəbi qabağa düşür:

Bizdən salam olsun, ustad olana,
O necə şeydir ki, yanı qırmızı.

Sahib kamal görsə ondan dərş alar,
Cansız cəsəd gördüm, qanı qırmızı.

Növbə Aşiq İsmayıl gəlir, o cavab vermək əvəzinə üzünü camaata tutur: “Camaat, görün bu boyda da yalan olarmı?”; “Cansız cəsət gördüm, qanı qırmızı” - necə ola bilər ki, həm cansız ola, həm də qırmız qanı ola? Bu uşaq bizi məsğərəyə qoyub, görünür siz də inanırsınız. Beləliklə Aşiq İsmayıl cavb verə bilmir, Şair Nəbi sözünə davam edir:

O da bir xandı ki, yoxdu baratı,
Yanar atəş ilə çoxdu möhnəti.
Ali məclislərin şanı, şöhrəti,
Neylə şikar eylər yanı qırmızı.

Mən Nəbiyəm, söz deyərəm qanana,
Baş qoşmaram hər deyilən hədyana.
Tilsimdən donu var, gələr meydana,
Görən olmaz onun dəni qırmızı.

Söz tamama yetir. Aşiq İsmayıl incik halda camaata deyir, bu uşaq yenə yalan danışır. Təklif olunur ki, sözlərin mənasını Şair Nəbi özü açsın, cavab inandırıcı olsa camaatın qarşısında aşiq məğlub edilmiş sayılsın və el qaydası üzrə sazını Nəbiyə versin. Şərt qəbul edilir, Nəbi yenə də başlayır:

Sataram mətahım öz şəhərimdə,
Açan olmaz bu qəndanı qırmızı.
Özü kamandardı bu sözü deyən,
Üstünün yarağı, yanı qırmızı.

Mən eşqə düşmüşəm saz olmaq üçün,
Aşkara söyləyim söz almaq üçün.
Deyim müxtəsərin az olmaq üçün,
Nəynən şikar edər payı qırmızı.

Nəbim, sözlərnə ayna çəkərdi,
Özü sərrafıdı, mənə çəkərdi.
Biri samavardı, biri şəkərdi,
Əcəb safalıdı çayı qırmızı.

Aşıq İsmayıl sazı çiyindənən çıxarıb Nəbiyə verir. Nəbi sazı sahibinə qaytarır və bildirir ki, aşıq bundan sonra bir daha tanımadığı və mərifətinə bələd olmadığı adamlarla nəzakətli olsun, onlara gülməsin.

ŞAIR NƏBİNİN CƏNUBİ AZƏRBAYCAN AŞIĞI HEYLİ İLƏ TİFLİSDƏ DEYİŞMƏSİ

Şair Nəbi müxtəlif səviyyəli aşıqlarla qarşılaşdığı kimi, Tiflis şəhərində Heyli adlı bir aşıqla da deyişmişdi. Şair özü bu əhvalatı belə nəql edərdi: “Novruz bayramı qabağı idi. Bir

neçə nəfərlə Tiflisə bayram ərmağanı almağa getmişdik. Qışın son günləri olduğuna görə havalar sərt keçirdi. Soyuq bizi əldən salmışdı. Şəhərə çatan kimi özümüzü Şeytanbazardakı çayxanaya saldıq. Çayxana ağzına qədər dolu idi. Ortada geniş meydan açılmışdı... Uca boylu, enli kürəkli, gümrah bir adam, hərdən əlini uzun bığlarına çəkərək Koroğlusayağı meydanda var-gəl edir və gur səslə oxuyurdu. Elə oxuduğu da Koroğludan idi. Görünür ona görə də özünü Koroğlusayağı aparırdı.

Bundan əlavə çayxananın bir divarında iki saz asılmışdı. Birtəhər oturmaq üçün özümüze yer elədik. Əlüstü çay sifariş etdik. Görünür, çayçı vəziyyətimizi anladı, dərhal bir çaynıq çay gətirdi. Yenicə hərəməz bir stəkan çay içmişdik ki, aşiq da sözünü tamamlayıb çay içməyə əyləşdi. Bu vaxt bizim gözləmədiyimiz bir hadisə baş verdi. Bizdən bir neçə stol aralı, məclisin başına əyləşmiş, başı qırım papaqlı, belində gümüş kəməre yaraşiq verən minalı xəncərli bir kişi üzünü mənə tutub, a bala, sən mənə tanış gəlirsən, Faxralı Şair Nəbi deyilsənmi? - deyə soruşdu. Dərhal ayağa qalxdım, bəli - deyə kamalı-ədəblə cavb verdim. Mən də onu tanıdım. Qızılhacılıda toyda görmüşdüm. Borçalının adlı-sanlı bəylərindən idi - Oğul, mən sənın qabiliyyətinə bələdəm, gəlsənə bu Aşiq Heyliyə bir özünü göstərəsən. Aşiq Heyli bizim iki aşiqimizin dilini-ağzını bağlayıb, sazlarını da əllərindən alıb, göz dağı kimi divardan asıb, biz borçalılar qeyrətimizə necə sığırdıraq?

Doğrusu, bəyin bu sözü məni də tutdu, necə yəni aşiq Heyli gedib İranda, Turanda məclislərdə car çəksin ki, - “getdim aşiq Qəribin vətəninə, ancaq bir nəfər də olsun sinədəftər, dili söz tutan aşığa, şairə rast gəlmədim. İki nəfərin də sazını aldım, gətirdim”. Onu da deyim ki, bütün oturanların nəzəri mənə tikilmişdi. Hiss etdim ki, məndən ümid gözləyirlər. Razılığımı bildirib, dərhal da ayağa qalxdım. Bu vaxt aşiq Heyli kinayəli baxışlarla məni təpədən dırnağa süzüb dedi: “Cavan oğlan, səndən əvəlki aşıqları bağladım, sazlarını aldım, sözlərimə cavab verə bilməsən sənın nəyini alacağam, sazın da yoxdur”, - “Usta, mən kəndçi babayam, bazarlığa gəlmişəm, qorxma,

Allahın kəramətindən bir sazın pulunu verə bilərəm”, - deyə cavb verdim.

Mənim bu cavabımdan sonra Aşıq Heyli yenə saymazıya, sənmi qabağa düşürsən, mənmi - dedi. Yöl ustadındı - dedim. O himə bədimiş kimi sazı sinəsinə alıb, “Divani” havası üstə hərbe-zorbaya başladı:

Aşıq Heyli:

Yəqin gəldin bu meydana, ustadını biləsən,
Gecə-gündüz qəm içində, bilməm haçan güləsən.
Daha yoxdu bir mümkünün, düşmüşsən aslan əlinə,
Sənin üçün əcəb olar, bir taqsırın diləsən.

Şair Nəbi:

Bahara bənzətmə məni, bir boranlı qardasan,
Şah yanında şadlıq olmaz, ağla ahı-zardasan.
Yolsuz, izsiz cəbəllərin kəsmişəm damanını,
Hasarımdan keçmək olmaz, sanki atəş nardasan.

Aşıq Heyli:

Həm uşaqsan, həm cavansan mən ustadam, qıymaram,
Həqiqətdən dərs almışam, bir saata qoymaram.
Hərzə-hədyan sözlərin var, səni insan saymaram,
Kəsmişəm ətrafını, cəsəti-zindandasan.

Şair Nəbi:

Səni kimi çarpanlar çuxurlara atmışam,
Hərfin bilməz, söz anlamaz, qul eləyib satmışam.
Neçə qatar karvanım var, ovsarımdan tutmuşm,
Əlin yetməz, ünün çatmaz, yəqin bil ki, girdəsən.

Aşıq Heyli:

Öz-özünə şair olub, tərif, dastan düzübsən,
Sərt yolların çiləkəndi, düz cığırdan azıbsan.
Ustadından nakamilsən, biyabanda gəzibsən,
İstəsəm qərğ edərəm, el görər nə haldasan.

Şair Nəbi:

Tarixləri cəm eyləyib, bu sinəmdə gəzmişəm,
Bağlayıb bəndərgah edib, əhdi-halı düzmüşəm.
Əbcətdən açarım var, çox xasımlar pozmuşam,
Cimi versən sənə sarı, reyi-versən dardasan.

Aşıq Heyli:

Şahmara yaxın getmə, zəhərindən dadarsan,
Hicrindən məşq eyləyib, şərbət bilib udarsan.
Bu sövdada karın yoxdu, çox zaralnan gedərsən,
İnanmıram bir də daha sən Tiflisə gələsən.

Şair Nəbi:

Bir zamanlar qılınc çaldın, qara baxdın dönübdü,
İdrakından işıq gəlmir, eşq əsərin sönübdü.
Əcəl qüşü pərvaz edib, gülahına qonubdu,
Nə ölüsən, nə dirisən, bir zülmət yerdəsən.

Aşıq Heyli:

Zənnin-zehnin əflatundu, həqiqətdə yolun var,
Nə qədər cəhd eyləsəm, cavab verən dilin var.
Neyləsin ki, aşıq Heyli, köməyində elin var,
Mən çıxıram bu meydandan, sən meydanda qalasan.

Şair Nəbi:

Mən Nəbiyəm gahdan-gaha dəryalara bataram,
Cəsətimdə cəngəlim var, çox xasımlar tutaram.
Neçə qədəm qəm içində burulğana ataram,
Səsin çıxmaz, sədən gəlməz, bilən olmaz hardasan.

Söz tamama yetən kimi, aşıq Heyli sazı çiyindən endirib, təslim olduğunu bildirir. Sazını Şair Nəbiyə vermək istəyir, Nəbi isə sazı götürmür. Heylinin aldığı sazları sahiblərinə qaytarır. O da məclis əhlindən halal-hümbət edib ayrılır.

UZUNBAŞOĞLUNUN TOYUNUN TƏRİFİ

(Söhbət mərhum Aşıq Hüseyn Saraclının dilindən 1983-cü ildə yazılıb)

- Hər zamanın özünün addı-sannı qəhrəmanları, vuruf-tutan, haqqı-nahaqqa verməyən iyitləri oluf. Belə iyit kişilərdən biri də həmişə sufrası dost üzünə açıx olan, ürəyinən əməli düz gələn Uzunbaşoğlu Məmmədiydi. Uzunbaşoğlu özü bizim bu aşağı Arıxlı kəndinnəniydi. Həmin kənd Bolnisi rayonun ərazisində yerləşir, eyni adlı kənd Dumanisi rayonunun (keçmiş Başkeçid rayonu) ərazisində də var (E.M.). Amma onu deyim ki, ad-sanı, hörməti, izzəti bir yanı Gəncəbasar, Tovuz, Qazax, biryanı Göyçə, Ağbaba, Calaloğluna (indiki Stepanavan şəhəri) kimi yayılmışdı. Günlərin bir günü bu Uzunbaşoğlu Məhəmməd öz qardaşı Nəsibə toy eləyir. Bu toyun səs-sorağı, şən-şöhrətinnən bu gün də hələ danışılır; köhnə kişilərin heç dilindən tüşmür bu toy. Məclisi idarə eliyən şair Nəviyən, Faxralı aşix Hasan olur. Bu toy haqqında çox eşitmişəm, irəhmətdik Şair Nəvi də danışırf mana. Çünki mən ona 3-4 il saz tutmuşam; həmişə hər məclisdən sonra onnan bir dəyərri şey öyrənməmiş ayrılmazdım. Uzunbaşoğlunun toy əhvalatını da məclislərdə söylüyəndə yadımda saxlamışam. İndi həməən toy neyə keçif, bu toyda kimlər iştiak eliyif, Şair Nəvi toya necə tərif qoşuf - mən nağıl eliyim siz də halı olun:

- Niqolay vaxdıymış, hələ bu təzə hökmət qurulmuyufmuş. Uzunbaşoğlu kiçik qardaşı Nəsivə toy eliyir: mağarrar qurulur, erkəklər, tuncular kəsilir, aşvaz qazanları işə tüşür. Deyəllər bu həndəvərdə belə bir toy heç dastannarda da görünmüyüf.

Məclis yeddi gün, yeddi gejë çəkir. Məclisin yeddinci günü aşix Hasan Şair Nəvidən soruşur ku:

- Aya, a Nəvi, sən-sənin Allahın ömründə belə calallı toy görmüşdünmü?

Şair Nəvi cavab verir ki:

- Aşix Hasan, düzü görməmişəm.

Aşix Hasan der:

- Bə allah götürərmı, belə bir toya heç olmasa bir tərif qoşmuyasan?!

Şair Nəvi qayıdır ki:

- Düzü, bu toyun cah-cələli elə bil məni oysunnuyuf, ha fikrimi cəmləyirəm ki, bir yaxşı tərif qoşum, bir şey hasıl olmur ki, olmur. Nejë çətinliyə tuşsəm də gərək allahın köməyinən bu məclisə yaraşan bir duaqqapma ərsiyə gətirəm.

Aşix Hasan der:

- Mən bilmirəm, sən ki, bu məclisə bir layıxlı tərif qoşmasan mənən səninki tutmuyajax. Özün bil, ya mən deyəni yaradajasan, ya da bu günnən sənin şairriyinə də inamım itəjək. Bunnan sonra get özünə ayrı saz tutan tap.

Aşix Hasanın sözü Şair Nəviyə yaman yer eliyir. Rəhməttik bu haxda belə danışdı:

- Həmən gejë hamı yatdı, mən yatammadım. Ha əlləşdim, ha vuruşdum heş yerə bir şey çıxara bilmədim. Fikirləşdim ki, bə nə qayırım? Gördüm sübhün açılmağına az qalır, camahat yuxudan durmamış tez yerimnən qalxdım, iki rükət ayat namazı qıldım. Gənə geyincəkli yerimə uzandım. Öz-özümə fikirrəşdim: "aya, ortuya bir şey çıxmadı, bə aşix Hasana nə cavaf verəcəm?"

Beləjë fikirrəşə-fikirrəşə gözümə yuxu getdi... Təzəjë gözümə yuxu getmişdi ki, bir də gördüm, özüdü, uşaxlıxda yuxuma gəlif mana üç bənd söz öyrədən dərvişdi, gənə də gəldi, durdu başımın üstündə.

Sözün birin qoyub o birinə keçim: Şair Nəviyə uşax vaxtı vergi verilmişdi. Bir dəfə özü danışdı, derdi ki:

- Mana vergi verilməyi belə oluf, oğul; bir dəfə payız vaxtı cüt ulağıni alaflyırdım. Özüm də çox uşağıydım. Gejë xoruz banına az qalmışdı. Mal damında bir vəlimiz varıydı. Vəlin üstünə yıxılıf uzandım, gözümə yuxu getdi. Yuxuda gördüm kü bir dərviş qarşımda durdu, məni yerimnən qaldırdı, saçıma sığal çəkdi. Dedi: "Sana üç bənd söz öyrədəjəm" - öyrətdi. Həmən o üç bənd sözün indi də nə əvvəli tükənir nə də sonu.

Bu dəfə də köməyimə gəlmişdi həmən dərviş. Əlini çiynimə qodu. Dedi: "oğul, işin nə yaman çətinə tüşüf, niyə belə darılırsan, bala? Toyun tərifini bu sözdərnən başda, qorxma dalı gələjək". Dərviş bu sözü dedi də gözdən itdi.

Birdən ayıldım, bu yuxu da döyül, gerçək də döyül, bə bu hancarı şeydi? Başdadım o deyən sözləri öz-özümə zümhümə eləməyə. Bir də onda gördüm, düz yeddi bənd müxəmməs yarandı Amma bu müxəmməs qavaxlar qoşduxlarıma oxşamırdı. Bu müxəmməsin birinci bəndi on altı, o biriləri gah on səkkiz, iyirmi, gah da iyirmi dörd alınmışdı. Fikirləşdim ki, həlvət bu da dərvişin hökmünən belə oluf.

Bəli, savax tamam açıldı. Aşix Hasan da, o birilər də qalxdılar. Aşix Hasan məni bir qırağa çəkif dedi:

- Dadaş, de görüm bir şey hasil elədinmi, yoxsa üzümüzü qaramı eliyəjəksən?

Dedim:

- Dadaş, başıma belə bir iş gəldi.. Nejə olmuşdu ona da eləjə danışdım.

Bir azdan samavarrar qaynara tüşdü, beçələr qırıldı; balnan kərə bir yanda, əmlək kavavı bir yanda, bir söznən, elə bil cənnət guşəsindəsen. Qonaxlar hərə bir tərəfdə oturdular, "bismilah" eliyif sufruya əl uzatdılar. Bu vaxt aşix Hasan üzünü Uzunbaşoğluna tutuf dedi:

- Bəyim, Şair Nəvi Sizin bu calallı toyunuza layix bir tərif qoşuf, izin verin, oxusun.

Uzunbaşoğlu əlini qoltux civinə apardı, civinnən Niqolayın bir qızıl yüzdüyünü çıxartdı. Şair Nəvinin çuxasının vəznəsinə sancdı. Dedi:

- İndi söz sənindi, Şair.

Bəli, aşiq Hasan sazı "Müxəmməs"ə köhlədi, Şair Nəvi götürdü görək Uzunbaşoğlunun toyunu nejə tərif elədi, onnara irəhmət, sizdərə cansağlığı, inşallah.

Məhəmməd bir oda yapdırıb,

Sədası hər yana düşər.

Səltənəti başdan-başa,

Tərifi dastana düşər.

Gecə-gündüz açıq süfrə,

Tamamən ehsana düşər.

Gündə gəlsə yüz qonağı,
Çəkinməz, mərdana düşər.
Zillilər zinyət verir,
Naxşı Bədəxşana düşər.
Dillərdə dastan olub,
Rəsmi "Bustan"¹ düşər.
Deyilən söz yerdə qalmaz,
Küllü Dağıstana düşər.
Dağıstanı dövr eliyib
Bəlkə Hindistana düşər.

Sidqini haqqa bağlayıb.
Qışda bar verir budağı
Gecə-gündüz əysiy olmur
Hər yandan gəlir qonağı.
Hər çeşiddən nizam gəlir,
Döşənir qumaş yatağı.
Nökərlər bəhsə düşür,
Pişvaz edəndə qonağı.
Mehtərlər dəstə tutur,
Nizamdı gümüş yarağı,
Düyüsünü biləmmədim,
Özündən işləndi yağı.
Bir həftə erkək qırıldı,
Sönmədi aşbaz ocağı.
Qırmızı çay axar kimi,
Məclisdə gəzirdi sağı,

---

¹ "Bustan" – Sədinin məşhur əsəri

Səhrada görməmişəm
Şəhri-İsvahana düşər.

Sözünə yaxşı baxır,
Sağ olsun qardaşları.
Bənzəyirlər bəyzadəyə,

Hər babatdan hünərləri.
Baxçanın qızıl gülü,
Mustafadı dil əzbəri.
Dəstəni tamam edib,
Üstündə var haq nəzəri.
Xərcindən qorxusu yox,
Aşıb-daşır xəznələri.
Hərəsi bir tərəfdən
Artırırlar dövlət-varı.
Halal olsun bu dolanmaq,
Qismət olsun mülkü-malı.
Səxavətdə Hatəm taydı,
Əsirgəmir kəsbi-karı.
Beş min manat pul yığıldı,
Xoş hal etdi sənətkarı.
Mən bir desəm, siz beş deyin,
Belə ad cahana düşər.

Bu toya yığıldılar
Arıxlığın cümlətanı.
Duz-çörəkdə şöhrəti var,
Bəllədim yoxdu düşmanı.
Dilicanın¹ sanı yoxdu,
On gün dolandı obanı.
İki firqon² cehiz gəldi,
Yüklədilər zər-zibanı.

---

¹ Dilican – fayton

² Firqon – araba

Qız evindən oğlan evinə
Kəsdilər yeddi qurbanı.
Sandım ki, beş yüz manat,
Əldə dağıtdı ehsanı.
Pəhlivanlar güləş tutdu,

Gen açdılar o meydanı.
Yolçu kişiyyə mən bələdəm,
İyitlikdə tayı hanı?
Paşa ağaynan, Molla Qara,
Onlar kəsirdi divanı.
Sözünə yaxşı baxır,
Arıxılının cəhəl-cavanı.
Məmmədəli bəy, Qurban ağa,
Onlarda var xan nişanı.
Hər tərəfə əmir verir,
Tüfəngi nişana düşər.

Hər şənlikdən adam gəldi,
Kəpənəkçiynən, Faxralı.
Molla Hacı əvvəlindən,
Dolanıbdı qeyrət yolu.
Dəli Nəsib, Molla İsə,
Rəyis idi Təhməzqulu.
Hatəmi dövrən verdilər,
Xəzələ saydılar pulu.
Haqverdiynən, Saraclı Qurban,
Ayvazınan, İsmayılı.
Mahmudnan, Molla Namaz,
Münasibdi İmirzalı.
İsə kişiynən, Rustam ağa.
Astannan, Bayramalı,
Hansı məclisə girəndə,
Ciblərinə düşməndi əli.
Hər şair bir söz deyər,
Tərifi dastana düşər.

Qızılhacılı Almaz ağa,
Yanında Cöyüroğlu Qara.
Haqq özü kərəmindən,
Xoş nəzər salıb onlara.

Aslan ağa sərrafıdı,
Qiymət qoyur ləl-gövhərə.
İsrafil ağanın murazı,
Qılinc ağası Heydara.
Süleyman ağanı sevmişəm,
Təhlədən Məşədi Əsgər,
Nişan saldı bu diyara.
Diləmişəm o kimsədən,
Məhşərdə yanmasın nara.
O vergidə insan olmaz,
Qulaq verir mahallara.
Səxavətdə qəhrəmandı,
Cənnəti-Rizvana düşər.

Uzunbaşoğlu bir toy elədi,
Siz bilin xublar əlası.
Görənlər mətəl qaldılar,
Verildi xeyir-duvası.
Doğruluqda belə xərcə,
Dayanmaz Qarsın qalası.
Yağılıcda yatağı var,
Sürüdaşda mal binəsi.
Yaxınlara vəsv elədim,
Uzaxlara çatsın səsi.
İstambula xəbər getsin,
Eşitsin İran ölkəsi.
Məclisin mətənəti,
Moyroy Quludu yeznəsi,
Bəylərdə Səməd ağa,
Onun var açıq süfrəsi,
Sədrəddin layiq olub,
Bir mahalın qlavası.
Çəkisində ağır gəldi,
Muğanlı Hüseyn kirvəsi.
Şair Nəbi, yaxşı deyir,

Aşıq Hasan müxəmməsi.
Sığalda naxışkardı,
O gövhəri-kana düşər.

Söz tamama yetdi, hərə bir tərəfdən “əhsən”, “əfərim” dedilər. Uzunbaşoğlu uşaxlara əmr elədi, dedi:

- Gedin töylədən atdarımın yaxşısının dördünü seçin gətirin. Nökərrər gedif töylədən dörd yaxşı at gətirdilər. Uzunbaşoğlu dedi:

- Şair, tək bir at çıxarsaydım, fikirləşərdin ki, bəlkə pisini çıxartmışam. İndi bu dörd atdan ürəyinə yatanın birin seç, sənin xələtindi.

- Atın ürəyimə yatanını, bir ceyran kimi kəhəri seçdim. Uzunbaşoğlu yenə də gösdəriş verdi, bir qafqay yəhər, bir də bir qafqay yüyən gətirif atı yəhərləyif-yüyənniyif bir səmtə bağladılar. Dalınnan da iki dənə tuncu cöngələr gətirif onları da bir səmtə qısnıyif boyunnarının bağladılar. Uzunbaşoğlu dedi:

- Şair, bu cöngələrin də hərənizə biridi, aparın, halal xoşunuz olsun, kəsin, yiyin.

Dedim:

- Ay Məhəmməd, sən bizə çox böyük xəjələtdik verdin. Mən də cöngənin o birini də aşix Hasana verirəm. Bu toyun tərifi mənnən neçə gündü o tələb eləmişdi.

Bəli, Uzunbaşoğlunun toyu belə bir cah-calalnan başa çatdı. Uzunbaşoğlunan, Arıxlı camaatınan, hamıynan halallaşif ayrıldıx.

Toydan beş-on gün keçmişdi. Uzunbaşoğlu Şair Nəvinin qarısına həmən bu tərifə görə təzədən əlli baş qoyun, nə qədər də pul göndərir.

DASTAN

MEHDİ BƏYİN DASTANI

(Aşıq Hüseyn Saraclının dilindən yazılıb)

Bəli, keçmiş ustaddara rəhmət. Ustaddar söhbətdən qavax bir neçə nəsihətlər deyir, onnan sonra dastanı başlayır. Bizim xeyrimiz-bəhrəmiz də ustaddara rəhmət dedirtməhdi. Bəli, görəh ustad burada nə deyif:

Doğrudan, yalannan dərs verdin bizə,
İşdərin çıxmadı bir yana, dünya.
Nə mənzilin bəlli, nə də məkanın,
Cadalar tüşüfdü hər yana, dünya.

Gələnnər gəlincə bir səni bildi,
Çoxunda ağladı, azında güldü;
Nə gedənnər gəldi, nə gələn qaldı,
Budu etivarın insana, dünya.

Bir gün olar əsər məhşər yelləri,
Göyərdirsən, çürüdürsən gülləri.
Pünhan olur murğuların dilləri,
Sultan Süleymanın bu yana, dünya.

Əzəli görəndə eylədin rəftar,
Binəsif¹ olmadı yapıdığın tufar,
De görüm nejdoldu verdiyin ilqar,
Onnardan bizə bir nişana, dünya.

Ağır səltənətdi, təxdi-divannar,
Övliya², əmbiya³, dini-imannar,

---

¹ Binəsif - münasib

² Övliya - müqəddəs pirlər.

³ Əmbiya - qara camaat, xalq kütləsi.

Turaba¹ qarışdı neçə min cannar,
Xakə bülənd oldu yeksana, dünya.

Rüzquda bəllidi fəsildə yaylar.
Ömrümüzədən keçir günnərnən aylar,

Gəlir xəyalıma əlvən saraylar,
Dönüfsən qızıla, mərcana, dünya.

Murazı mətləbdə tərtibi-atdı,
Axır körpülərin qıldan siratdı,
Qılıncın qınsızdı, qolun qüvvətədi,
Baxmadın qojuya, cavana, dünya.

Şair Nəvi cəhd eylədi cəfana,
Ömür keçdi sarınmadı safana,
İnnən belə inanmaram bafana,
Sıdıqınan sığınmam sübhana, dünya.

Bəli, ustaddar bir demir, iki deyir. Biz də dəək² iki olsun,
namərdin də ömrü gül tək solsun.

İnsan oğlu yetişəndə həddinə,
Cavannıx bir işdi qönçə-gül oldu.
Eləsi var xoş nişanı Xudadan,
Eləsi var başı keçəl-gil olu.

Eləsi var ibadətədi zikiri,
Eləsi var biddihdədi fikiri.
Eləsi var dildən qoymaz şükürü,
Yavan çörəh dəhanında bal olu.

Eləsi var onnan olur bədnəzər,
Eləsi var oxuyuf dərsin yazar.

---

¹ Turab - torpaq.

² dəək – deyək

Eləsi var çəhi-çöürə dözər,
İşi-güjü qazma, külüng, bel olu.

Eləsi var el içində öyünü,

Eləsi var bəd xavara söyünü,
Eləsi var uca görüf boyunu,
Pəhlivantək qol-qolada fil oldu.

Eləsi var el içində söyülər¹,
Eləsi var öz-özünə öyülər,
Eləsi var baltasını bülöylər,
Fəryad çəkən ormannarda kol olu.

Eləsi var töylədən çəkər atı,
Eləsi var nura bənzər sufatı.
Eləsi var cəhd edər getməz baxtı,
Vurar baxtı qara dövlət sel olu.

...Eləsi var yer üzünün astanı,
Eləsi var işə getməz, pastanı.
Şair Nəvi tamam etdi dastanı,
Görün adamlıxda necə yol olu.

Bəli, ustaddar üçətən deyif. Birini də deyim olsun üç, namərdin də ömrü qoy olsun puç.

Ağılınan eşq hər adamda var, çünki ağıl insanı düz yola çəkir, eşq həmişə uçuruma aparır.

Bir gün eşq ağıla dedi:

- Ağıl, daha mən sənin sözünə baxmıram, çünki mana zaral elliyr. Ağıl dedi:

- Bə, neyliyəh?

Eşq dedi:

---

¹ Söyülər – sevilər

- Deyişərik - əyər sən bağlasan, mən sana tabe olaram, mən bağlasam, sən mana.

Ağılınan eşq meydana girdilər. Ağıl dedi:

- Bə bizim sözüümüzü kim təsdiq edəcəyək?

Eşq dedi ki, gə bir şair çağırax, o təsdiq elləsin.

Ağıl dedi:

- Yaxşı, Eşq, de görüm firsant sənindimi, mənimdimi?

Eşq dedi:

- Biz firsantı tüşməyə verrik.

Aldı Ağıl:

Ağıl dedi, doğru sözün kökü var,

Şəcarında¹ necə pudax yaxşıdı?

Sərrafı çağırax, dürdana seçək,

Yamanı içinnən atax, yaxşıdı.

Aldı Eşq:

Eşq dedi ki, bəyənmədim sözünü,

Rəyasət elmini tapax, yaxşıdı.

Yanımda gərəkdi neçə növcavan,

Cəhd edif dünyəni çapax, yaxşıdı.

Aldı Ağıl:

Ağıl dedi, eşq, gəl həddini tanı,

Məhşər günü yaman üzərdə utanı.

Koroğlu, Rüstəm-Zal qəhrəman hanı?

Nə üçün günaha batax yaxşıdı?!

Aldı Eşq:

Eşq dedi, nəfsimizdən söylüyək,

Pünhan-pünhan yara qaş-göz eyliyək.

Yol vermiyək, gözəlləri əyliyək,

Üç-doqquz üzünən öpək yaxşıdı.

---

¹ Səcər – ağac

Aldı Ağıl:

Axı, yoxdü, bu işdərin binəsi,

Yaxşı oldu ömürdərin sənəsi.

Həqiqətdən ləli-gövhər dənəsi,

Qədir bilənlərə satax yaxşıdı.

Aldı Eşq:

Altımda gərəkdi narınc, bədöy at,
Haramnan qazanam, aləm qala mat;
Yellənə qarımda malınan döylət,
Qoyun, quzu, çənbər köpək yaxşıdı.

Aldı Ağıl:

Ağıl dedi, niyə oda düşəlim?
Riya üçün cəbəlləri¹ aşalım.
Yaz olanda əyri kotan qoşalım,
Qış olanda əlvən otax yaxşıdı.

Aldı Eşq:

Mən istərəm bu dünyədən bac alam,
Bu doğrudu, qorxum budu qoşalam.
Heç kəs də bilmiyə qarnı ac olam,
Əlvən silah, qırım pəpax yaxşıdı.

Aldı Ağıl:

Ağıl dedi, ağlar yazıx canımız,
Azreil gələndə gedər qanımız.
Rəhm elliyər gənə ol sübhanımız,
Mövlam karvanına çatax yaxşıdı!

Şair Nəbi:

Şair Nəvi, var bu sözün bir əsili;
Tarix yetər, ruh bədənnən kəsili.

---

¹ Cəbəl - dağ

Saxla təharəti¹ unutma qüslü,
Oruc tutax, namaz qılax yaxşıdı!

Xoşbaxt olun, ustaddara da min rəhmət.

İndi sizə "Mehdi bəyin dastanı"nı çatdıracam.

Bəli, sizə hardan xavar verim - Qalaça şəhərinnən. Qalaça şəhərində Nejd Məmməd adlı bir xan varıydı. Həmə xanın baş taciri Söyün adlı bir kişiydi. Söyünün öylad sarıdan varı-yoxu Mehdi bəy addı oğluydu. Tacir ölənə yaxın oğlunu yanına çağırtdırır dedi:

- Oğul, dünyada nə qədər istəsən döylətim var. Özünə də bəsdı, nəticənə də. Özün də mədrəsəyi qurtarıfsan. Bircə mura-zım qalır ki, səni öyləndirməmişəm. İndi vəsiyyətim budu ki, sən də xanın yanında mənim kimi etibarrı baş tacir olasan. Oğul, onsuz da öylənəssən, amma siftə yoxluyursan, əslinəcabətdi yerdən qız alarsan ki, adımıza-sanımıza yaraşasın. Bir də cümədən cüməyə qavırımın üstündə quran oxuyarsan. Yadında saxla ki, bir alverə, bir də oyçuluğa qoşulan adam ge-j qojalar. Oğul, mən dünyadan köçürəm, axırını bir vəsiyyətim də budu ki, anıyın sözüne qulaq as, çünki sənin əziyyətinə mənən çox o çəkif.

Bəli, tacir ömrünü sizə bağışladı. Onu urvattı götürdülər, dəfn ellədilər. Oğlu da hər cümə axşamı onun qavırı üstündə Quran oxudu. Aradan bir il keçdi. Oğlan iyirmi iki-iyirmi üç yaşa çatdı. Bir gün anasına dedi:

- Ana, atamın vəsiyyəti, baş tacir ola bilməsəm də, heç olmasa balaca tacir olum. İndi mən səfərə çıxmalıyam. Anası dedi:

- Oğul, o ki, belədi, onda de görüm hası vilayətə getmək istiyirsən?

Mehdi bəy dedi:

---

¹ Təharət - təmizlik

- Ana, bu gün karvansarıya getmişdim, drxaxtımda¹ Gürcüstan tacirləri varıydı. Oraları elə gözəl söylədilər. Gürcüstana səfər elliyərdim.

- Ay bala, doğrudu, Gürcüstanı elə tərifiyillər, amma oranın bir ayrı işi də var.

- Nə olajax, ana?

- Oğul, eşitdiyimə görə oralar gözəllər məskənidi. Nə ki, burdan gedən oluf hamı orda əylənif qalıf. Gözümün ağı-qarası bir oğlumsan, səni nejə buraxım orya?!

- Ana, and içirəm, Qurana ki, bir ilə gedif qayıdajam.

Oğlu çox dedi, ancaq anası razılıq vermədi. Axırı oğlunun xətrini qırmaq istəmədi. Dedi:

- Oğul, and iç ki, bir ilə gedif gələjəhsən.

Bəli, oğlan bir ilə qayıdajağına and içif, qəflə-qatır hazırratdırdı. Tirməyi şaldan, aldan-yaşıldan, qəvli-qortdan, Hindistan yaqutundan yeddi dəvə yühlətdi. Anasının halal-hümmət elliyyəf, qəflə-qatırnan yola tüşdü. O zaman aynan, ilnən, indi müxtəsər dilnən tüşərgələr keçdilər, gəlif Gəncə şəhərinə yaxınnaşdılar. Baxdılar ki, bağlı-bağatdı bir gözəl şəhərdi. Bir sərın bulağın üstündə sarvannara əmr ellədi ki, dayanın, qəflə-qatır bir az dincəlsin. Yeməh hazırrıyın, savax burda nahar elliyyək. İndi dincəlin, mən atdanıf gedim, görüm, bu nejə şəhərdi. Bəlkə bir az mal-mətah satax. Mehdi bəy atdanıf, gəldi şəərə. Baxdı ki, bir oğlan bağ bejərir. Dönüf salam verdi:

- Qardaş, allah quat versin! Salamını əlyek aldı.

- Bu hası şəhərdi belə, qardaş?

- Qardaş, bura Gəncədi, dəəsən qarıv adamsan, özün də tacirə oxşuyursan?

- Bəli, tacirəm, mal-mətahım var. Burda elə dam-daş olarmı mal-mətahımı yerrəşdirəm. Nejə bilirsən - burda sata bilərəmmi? Bu şəhər yaman xoşuma gəldi.

- Hə, eləmi satarsan, lap yaxşı.

- Bə, dam-daş məsələsi nejə olar?

---

¹ drxaxdın – çayxana

- Çoxdumu, qardaş, malın-mətahın?

- Yeddi dəvə yüküdü.

- Düzü, mənim dam-daşım var, amma bir özgəsinə vermışəm. Elə yüz manat peşman pulu verərsən, sana verrəm.

- Baş üstə, adını bağışda?

- Adım Məhəmmədəlidir. Sizin adınız nədir?

- Mana da tacir Mehdi bəy deyillər.

- Di, buyurun gedəh.

Gedif dama-daşa baxdılar. Şəhərin içi Mehdi bəyin daha çox xoşuna gəlmişdi. Çıxardif yüz manat peşman pulu verdi. Atını sürüf, qayıtdı geri. Sarvannara əmr edif dedi ki, qəflə-qatırı çəkin gedəh, yer-yurd tapmışam. Gətirif malı-mətahı boşalt-dılar satmağa. Parçanın arşını o şəhərdə bir abbasiya satılır-dısa, bunnar iki şaya satırdılar. Məhəmmədəli tacirin çox xoşuna gəlmişdi və onnan soruşdu:

- Qardaş, sənin qardaşın-zadın varmı?

- Xeyr, təkəm.

- Elə, mən də təkəm, gəlsən qardaş olax?

- Yaxşı olax.

- Amma gərəh bir molla çağırasan ki, siğə qardaşı olax.

- Baş üstə, bu saat molla Cabbarı çağırram. Bəli, molla Cabbar gəlmişdi, siğə oxudu. Bunnar da şəhadət barmağımı qana-dıf, bir-birinin qanını sordular. Beləjə siğə qardaşı oldular. Başdadı tükənnəri çağbacağ işdəməyə. Şəhərdə bütün tükən-nər dayanmışdı, bircə bunnarınkı işdiyirdi.

Mehdi bəy burda alverindəydi. Məhəmmədəli bazara çıx-mışdı. Baxdı ki, bəylərdən bir neçəsi danışır ki, əyə, İrannın bir tatı gəlsin bizim tükənnəri bağlatsın? Ona bir tələ qurmax lazımdı.

Məhəmmədəli bunu eşidən kimi özünü Mehdi bəyin yanına saldı:

- Əyə, qardaş, iş yaman ayrı cürdü.

- Əyə, nə təhər, qardaş, nə oluf?

- Ə, ağaların, bəylərin tükənnəri bağlanıf, xavarın varmı? Sana tələ qurmax isdiyillər.

- Bə, nağayrax, nə təhər eliyəh?

- Qardaş, çörəh kəsmiyəni, qılinc kəsməz. Gəl belə eliyəh. Gündə beş bəy, üç ağa çağırax, qonaxlıyax, bunnarnan dostdux elliyəh, bəlkə işimiz yaxşı ola, yoxsa səni xaraf eliyəllər.

- Baş üstə, qardaş, xarc mənnən, çağırmax sənnən.

Elə də başladılar, gündə bəylərdən, ağalardan beş-bir, üç-bir çağırif, yedirdif-içirdif dostdux elləməyə. Bir gün Məhəmmədəli gəlif dedi ki, savağa on dörd ağa, bəy qonax çağırımısam.

- Çox yaxşı, tezdən əmr ver, xörəh-mörəh hazırransın. Mən də hamama gedif gələjəm. Çünki savax cümə günüdür.

Savax tezdən Mehdi bəy hamama getdi. Gedəndə nə görsə yaxşıdı - hamamnan bir dünya gözəli çıxıf, faytona doğru gəlirdi, yanında da kənizi. Amma qız deyirəm, qızdırma demirəm, ağız püstə, burun findıx, göz piyalə kimi yanır. Qədəminən yer xof çəkir. Elə bil ki, qəfil qızın iki qaşının arasınnan bir ox çatıldı, Mehdi bəyin sinəsindən dəydi, ürəyinin başında düyün bağladı. Yeri də başladı dolama kimi zoqquldamağa. Elə bu vaxt oğlanın da qaşınnan bir ox çıxdı düz qızın iki məməsinin arasına dəydi. Sizə məmə deyirəm - Gəncənin narı, baxçanın barı, cavannarın ilqarı. Yalan deyən də öyü yıxılısın, inanmayanın da. Baharın çiçək-çəmənlər bir-birini çağırax vaxtıydı, bülbül öz gülünü tərif edən vaxtıydı. Qız da Mehdi bəyə bir könuldan min konula aşıq olmuşdu. Əlində bir dəstə gül vardı. Barmağından üzüyünü çıxarıdıf həmənlər gülün birinə sancdı, faytona minəndə oğlana tulladı. Fayton getdi. Elə bil ki, oğlanın ürəyi də onnan baravar getdi. Ağıl başdan çıxdı. Xeyli donuf qaldı. Birdən əlindəki gülə baxdı, üzüyün qaşını oxudu ki, "Nazdı xanım" yazılıf. Daa hamama da getməyif, qayıtdı geri.

Hər şey hazırıydı, bəylər də gəlmişdi. Amma Məhəmmədəli baxdı ki, Mehdi bəyin rəngi dəyişif.

- Ə, qardaş, rəngin niyə belə oluf, özün də tez gəldin hamamnan, bu nətəər işdi, xeyir ola?

- Qardaş, dəjəm, amma hələ falımı açma. Qoy bəylərlənlər görüşüm, gəlirəm. İçəri girif bəylərlənlər təmannaşif çıxdı.

- Aya, bir de görün nə oluf, qardaş, ürəyim yerinə gəlsin.
- Qardaş, məni yaman vurdular.
- Əyə, nejə?

Çıxartdı üzüyü göstərdi. Deməzsənmi bir qız faytona mindi, bu gülü də mana atdı, üstündə də üzüh, adı da yazılıf, amma bilmirəm kimin qızıdı.

- Qardaş, qorxma, qardaşın ölmüyüf. İçəri girəjəm, bəylərin içində dəəjəm. Əyər qızın atası bunnarın içindədisə, elə burda elçiliyəh. Yoxdusa, bu on dörd ağadan, bəydən xaiş elliyəjəm, özüm də başda, kimin qızı olduğun biləh, elçi düşəh.

Məhəmmədəli içəri girif başdadı söyləməyə.

- Əziz bəylər, Mehdi bəyin başına bir iş gəlif. Bu qız kimin qızı olar, adı da “Nazlı xanım”.

Biri dedi Alının qızıdı, biri dedi Vəlinin qızıdı, biri dedi Pırqulunun qızıdı, tapa bilmədilər. Amma əyaxlıxda bir qoja pirani oturmuşdu, ağa-zad da döyüldü, qonuşdan gəlmişdi. Dedi: - Tapa bilmədiniz, o Qara xanın qızıdı, Gəncə xanının.

- Əyə, doğrumu deyirsən? Dedi:

- Bəli.

Ağalardan, bəylərdən xaiş elədi ki, durun elçi gedəh. Hamısı bir yerdə elçi getdilər.

Qara xan qonaxları xoş-beşnən qavıl ellədi. Nə yaxşı bəylər gəlif, buyurun deyif xoş üz görkəzdi. Oturdular, çay-çörəh tökdülər.

Qara xan dedi:

- Di buyurun.

- Xeyir, yemiyəjjiyih.

- Niyə?

- Biz mətləvə gəlmişik, düzəldərsən, çörəyini kəsərih.

- Xoş gəlifsiniz, məndə tapılan şeydimi?

- Bəli, söizdə tapılan şeydi.

- Onda elə bilin ki, civinizdədi.

O saat bəylər dedi: - Əyə, aldix, buyurun. Başdadılar yeməyə. Amma bu söz Qara xanın ürəyini dəlirdi. Öz-özünə dedi:

- Bunlar nəyə gəlmiş olar. Hamısı varlı adamlardı. Vara gəlməz, pula gəlməz, nəyə gəlmiş olallar? Qızıma gəlirlərsə, bunnarın yeddisinin də öylənəsi oğlu yoxdu, qalan yeddisi-ninki də öylənif. Qara xan üzünü onnara tutuf dedi:

- Əyə, bəyax söz sizin qarınıızı dəlirdi, indi də mənim qarınıımı dəlir, deyın görüm nə işə gəlifsiniz, təmənnanız nədi?

- Allahın əmrinnən, peyğəmbərin şəriətinnən qızın Nazdı xanımı, tacir Mehdi bəyə diləyirih.

- Əyə, o İrannı Mehdi bəyəmi?

- Bəli, bəli o Mehdi bəyə.

Fikirrəşdi ki, indi qızımı buradan İrannı tacirəmi verim. Gəl elə bir şey istə ki, onu başarmasın.

- Noolar - dedi: - Çox gözəl, mənim qızımın bir kəlmə sözü yüz tümən qızıl puldu. Əyər cürdəyi çıxardırsa, yaxın gəlsin.

Deyəndə, bəylər başını aşağı saldı ki, bu qədər haqq-hesavın qavağında durmaq olmaz. Amma Məhəmmədəli işin içindən halıydı, bildirdi ki, bunu Mehdi bəy başaarar. Oydu ki, dedi:

- Xan sağ olsun, mana yarım saat möhlət verərsənmi, cavaf gətirim?

Dedi:

- İki saat möhlət verrəm.

Məhəmmədəli özünü yetirdi Mehdi bəyə ki, əyə, qardaş, əhvalat belədi. Amma Mehdi bəyin bir kalça dərisi ləli-cavahiratı vardı. Bir hambal çağırif belinə yıxdı, dedi, apar. Yox olsun yoxsulluğu - var olsun kərəm əli, yox olsun vərəm əli. Məhəmmədəli hambalı qavaxlıyif gətirdi kalça dərisi dolu cavahiratı Qara xanın öyünə. Saya bilərsən, - dedi. Xan görən kimi gözü tərəsinə çıxdı. Götürdü ayrı otağa apardırdı. Açırdı, baxdı ki, hamısı ləli-cavahiratdı. Tez ağzını bağlıyif, bəylərin yanına gəldi. Amma Məhəmmədəli bəylərə göz ellədi ki, gətirmişəm. Bəylərin irəngi açıldı. Qara xan içəri girdi, dedi:

- Əyə, mən zarafatnan bir söz dedim, siz də inanıf o qədər haqq-hesaf gətirifsiniz.

- Xan sağ olsun, sənin bir sözün iki olmaz ki, gətirməliydim.
- Onda, nişanı da onun içindədi, toyu da. Bunnan qurtardıx.

Nişan ellədilər, toya da vaxt qoydular. Amma gəl gör ki, Mehdi bəy fikrə düşüf nagüman olmuşdu: “Ayə, olmuya bu işi pozalar, xəzinə də gedə, qız da. Burda da elə bir arxam yoxdu”. Hər savax qalxanda Qara xanın bağına tərəf baxır. Hər-dən qızı orada görürdü. Bir savax Mehdi bəy gördü ki, Nazdı xanım yeddi qələmnən özünə sığal verif saçını darıyır. Savax yeli də yavaş-yavaş qoğalıyır. Məhəmmədəliyi çağırdı:

- Əyə, Məhəmmədəli, burya gəl. Amma yeddi telli bir tavar sazi da vardı. Hərdən otağında çalırdı.
- Əyə, qardaş, bir qələm, kağız götür. Mən dəəjəm, sən yaz.
- Əyə, de görüm nə görüfəsən?
- Qulaq as deyim. Aldı Mehdi görəh nə dedi:

Bağ tərəfdən qəfləm istər nigarın,
Gözdərəm yolların amandı, aman.
Badi-səba mənim üçün yağıldı,
Dağıdar tellərin, amandı, aman.

O boy ki, səndədi, səlmim¹, amandı,
Tərk eylə yerışı, öldüm, amandı;
Zülfünü tez dara, başa dolandır,
İncidər bellərin amandı, aman.

Söyda Mehdi sənnən qaldı begüman,
Kətan köynək belin qucar hər zaman.
İnnabı yanağın, mirvari məmən,
Əməllər ləblərin, amandı, aman.

---

¹ Sərvim – sərv boylu mənasındadır.

Kağızı yazıf, Nazdı xanıma göndərirdi. Nazdı xanım oxuyuf çox qəmgin oldu. Dedi ki, dəəsən bu işin pozulmasınan

qorxur. Götürüf on dörd siyah teldən birini çəkdi, nar məmən-
nin üstünə. Sonra kəninə dedi:

- Ağız, qələm hazırla, mən dəəjəm, sən yaz.
- Götürüf nə dedi:

Başına döndüyüm, vəfalı yarım,
Ah çəkmə, ay oğlan, səninəm, sənin.
Seyrəqiflər pozmaz, vardı ilqarım,
Ah çəkmə, ay oğlan, səninəm, sən!

İnanma ki, namusumu ataram,
Beilqar tək özgəsini tutaram;
İnşallah ki, mətləbimə çataram,
Ah çəkmə, ay oğlan, səninəm sən!

Nazdı xanım deyər, ilahi haqdı,
Atam hökmdardı, varı da çoxdu.
Demə mühacirəm, kimsəm də yoxdu,
Ah çəkmə, ay oğlan səninəm, sən.

Bəli, bu namiyi alannan sonra Mehdi bəyin ürəyi dincəldi. Toy hazırlığı görüldü. Təmtəraxnan toy eliyif gəlini gətirdilər. Nolajax, oğlan cavan, qız cavan, var-hal da ki, çox; beləyə anası yaddan çıxdı.

Deyillər üç il tamam olmağa bir on-on bir gün qalmışdı. Bir geçə yuxusunda anasını gördü. Baxdı ki, anası deyir: “Oğul, Qurana and içdin, andı pozdun, Qurani əyəxlədin, adam ilqara xilaf çıxarmı? Bə o dünyədə mana nə cavaf verəssən?”

- Ana, ağlama, ana, ağlama, - dəə-dəə Mehdi bəy höyləki yuxudan oyandı. Nazdı xanım özünü yetirif soruşdu:

- Mehdi bəy, Mehdi bəy, sana nə oldu?
- Nazdı xanım, mən buraya gələli neçə vaxtdı?

- Nə bilim, toyumuzu elliyəndə dedin yeddi aydı İrannan gəlmişəm. Toydan bəriyi də hesafıladılar. Baxdılar ki, üç il tamam olmağa on bir gün var. Dedi:

- Xanım, öyümü yıxmışam.

- Nə tər?

- Qulaq as deyim. Mehdi bəy höykürüf ağladı, dedi:

Nə müddətdi bu qürbətə düşmüşəm,
Əziz anam yada düşüf, ağlaram.
Bir ilə and içif yola düşmüşəm,
Əziz anam yada düşüf, ağlaram.
Varıydı atamın cahı-calalı,
Dağılmaz qalası, döyləti, malı.
Neçə ildi bu diyarda qalalı,
Əziz anam yada düşüf, ağlaram.

Mehdi bəyəm, bu qürbətdə qalmışam,
Qohumnan, qardaşdan, eldən olmuşam.
Saralıbam, yarpaq kimi solmuşam,
Əziz anam yada düşüf ağlaram.

Nazdı xanım dedi:

- Mehdi bəy, olmuya elə fikirləşirsən ki, xan qızıdı, mənnən getməz. Arvad dediyin kişinin dəvəsi, oysarınnan tutuf harya desən, aparar.

- Nazdı xanım, bə indi neyniyək?

- Gedəh, atamnan icazə alax. İcazə versə də gedəjəm, verməsə də. Amma deməh yaxşıdı.

Oydu ki, Mehdi bəy fayton çağırdı. Layıxlı töhfəynən Qara xana qonax getdilər. Qız əhvalatı belə danışdı:

- Ateyi-mehriban, Mehdi bəyin bircə anası var, icazə ver gedəh onu yoxluyax.

Qara xan gördü ki, daha Mehdi bəy qalası döy. Onnarı layıxlı yola saldı, xeyir-dua dilədi.

Nazdı xanımnan Mehdi bəy İrana yola düşdülər. Gəlif Qalaça şəhərinə yaxınnaşdılar. Qəflə-qatır gəlməhdə olsun, Mehdi bəy atdanıf Nazdı xanımnan irəlilədi. Anasına müjdə getdi ki, oğlun gəlir. Anası yeddi cöngə kəsdirif, oğluyun gəlinini onların arasından keçirdi. Cəmi - həsrətdər bir-birinə

yetişsin. Oğul-ana bir-birinə qoyuşdu və yeddi gün, yeddi gejdə toy vuruldu. Mehdi bəy anasına üzürxahlıx ellədi, anası da günahınnan keçdi. Ancaq daa Mehdi bəyi qırax eldə tacirlik elləməyə buraxmadı... O da çox gəzmiş, görmüş adam olduğundan öydə darıxırdı. Axırı anasına dedi:

- Ana, məni qırağa, tacirriyə getməyə qoymursan, bə mən neyniyim ki, darıxmıyım.

- Oğul, atayın məsləhəti yadımdadı mı?

- Ana, vallah, dəsən yadımdadı çıxıf.

- Atan deyərki ki, oyculux adamı qojaltmaz.

- Doğru deyirsən, ana, rəhmətdik atam onu mana demişdi. Oydu ki, Mehdi bəy bir tarlan quş, bir yay-oxu, iki dənə də tazı aldı, yaxlanıf-yasaxlanıf oya çıxıdı. Gündüzlər gedif oyluyıf, quşduyur, axşamlar öyə qayıdırdı. Həmişə də Nazdı xanım külənfirəkdə duruf onun yolunu gözdüyüdü. Mehdi bəy darvazaya yaxınlaşanda, nöker-naifdən qavax özü düşüf onu qarşılıyır, qol-boyun imarətə girirdilər. Bir neçə vaxt bu ədəbnən, bu şirinnihən dolanmaxda olsunlar, sizə kimdən xavar verim, şəhərin xanı - Nejdə Məmməddən. O da öz vəzirinnən səyahətdən gəlirdi. Belə baxanda Mehdi bəyin imarətində bir dünya gözəli gördü, elə bil ki, on dörd gejdə aydı, buluddan çıxmışdı. Xudavəndi-aləmin boş vaxtına düşüf, bircə bunun qəddi-qamətinə qələm çəkif.

- Vəzir, öyün yıxılsın, bu kimdi belə, məni yay-oxuyun vurdu?

- Xan sağ olsun, tacir Söyün bəyin oğlu Mehdi bəyin Gənəcədən gətirdiyi dünya gözəlidi.

Kirimiş gəldidər divanxanıya. Xan dedi:

- Vəzir!

- Bəli.

- Anasını satdığım, bu işə bir dava elədin - elədin, eləmədin - dərini davanından çıxardajam.

Vəzir düşdü azara. Fikirrəşdi: - Nağayırım? Özünü qazı-nın yanına yetirdi.

- Qazı, aman günüdü, başım cəlladdadı, bu işə bir çara qıl, xannan da böyük ənamın var.

- Qazı çox yaşamış, dünya görmüş bir qarı tafdı, dedi:

- Nənə, bir belə əhvalat var, əlinnən nə gəlir?

- Ziyankarlıxdan savayı əlimnən heç nə gəlməz. Gündə yeddi öy yıxıram, heç birini də tikəmmərəm. Amma sənin baxtınnan üç gündü tova demişəm. Vəzir qazıya lazımı qədər qızıl vermişdi. Oydu ki, genə bir ovuc qızılı qarının oycuna basdı. Qarının gözü qırkillik qəssaf pişiyinin gözünə döndü. Dedi:

- Üç gündü tova demişdim, onnan keçməy olar, amma haja gedəjəm, bə onu neyliyəh?

Qazı bir oyuc da qızıl verdi.

- Bu da haj pulun. Qarı dedi:

- Əşşi, mən ölmürəm, haj köçmür; bu il olmaz, yenidə gedərəm. İndi de görüm - o kimdi?

- Gərəh tacir Söyün bəyin oğlu Mehdi bəyin arvadı Nazdı xanımı Nejdı Məmməd xana düzəldəsən.

- Hə, elə işdər, - dedi, - mənim oycumun içində. Mana Tülfənsə qarı dəəllər, bir qazana çalası töksəm, qırxı uyu-şar, oyusnnanif bir küpüyə girsem, qırxı onun dalınnan göyə çıxar. Arxeyin ol - deyif işə başdadı. Qarı qulançar qoması kimi - yüz dənə çuvux kəsdi. Bir sini gətirif, səbzəvad doldurdu. Bir qoma çuvuğu da onun içinə qoydu. Bir küpə oysunnadı, özü də sininin içinə mindi, Mehdi bəyin qarısına girdi. Orda düşüf, sinini aldı başına. Nazdı xanım eyvandaydı, Mehdi bəyi yenijə yola salmışdı. Baxdı bir qarı "Nazdı xanım" - deyə başında da bir sini töhfə qışqırır. Kənilərdən soruşdu:

- O kimdi məni çağırın?

Kənilər baxdı ki, bir qarıdı.

- Nə buyurursan, ay nənə?

- Kor olsun nənəyin gözü, Nazdı xanım hardadı, a bala, onu istiyirəm.

Kənil qayıtdı ki, Nazdı xanım, bir qarıdı, səni soruşur. Dedi:

- Buraxın, gəlsin. Qarı özünü yetirdi. Nazdı xanımın yanına, töhvüyü verdi kənizdərə ki, yuxarı çıxartsınlar. Qarı Nazdı xanımı qucaqladı:

- Nənən ölsün, ay bala, gəldiyini yenijə eşitmişəm.

Nazdı xanım qarıyı öz otağına çıxartdı. Qarı nənə baş-dadı ağlamağa ki, ay bala, bilirsənmi mən kiməm? Qara xanın mamasıyam¹. O vaxtdan burya düşmüşəm. Mana dedilər ki, gələn Qara xanın qızıdı. Qara xan da ölmüş qardaşımın oğludu. O, etivarsız heç gəlib məni yoxlamır. Xannıx da belədi dana, ay bala, baş qarışır, yaddan çıxırır.

Kənizdər nahar gətirdi. Qarı dilinin altında bir surə oxudu. Fırsat tapıf Nazdı xanımın çaynıa üfürdü. Qarı çayı içən kimi başdadı ağlamağa.

- Nənə, niyə ağlıyorsan?

- Səni ağlıyırım.

- Məni niyə ağlıyorsan, ay nənə?

- Kor olaydı gözlərim, səni görmüyəydim.

- Niyə?

- Nejə ağlamıyım, Qara xan kimi bir xanın qızı bir quş qoyluyana ərə gəlif. Sən padşaha, xana layıxsan, gözəlsən. Deyəsən, oysunnu su öz işini görmüşdü. Qız dedi:

- Nağayrım, ay nənə, məni ona yazanın qələmi qırılıydı. Qız da başdadı ağlamağa.

- Ağlama, qızım, ağlama. Nənən ölmüyüf.

- Nənə, bə mən neyniyim, bu işə nə çara qılırsan?

- Nə çara olajax, gənə deyirəm, nənən ölmüyüf, səni şəhərin xanına verəjəm.

- Bə nağayrım, burdan nejə çıxım?

---

¹ mama – bibi

- Yolunu öyrədəjəm, burda yüz çuvux var. Bunun birini çıxardıf qoyajam bu sininin üstünə. Mehdi bəy gələndə qarşısına çıxmazsan, qara bulud kimi oturarsan. Çuvuğu alıf səni qurdalıyajax ki, dur, o saat dinməz-söyləməz düz məscidin

qavağına gəl, səni orda gözdüyəjəm. Mehdi bəy o günü nəyə axşamüstü gəlif çıxdı. Eyvana baxdı ki, Nazdı xanım görürmür. Öz-özünə dedi: Görəsən nə işdi, büyüün eyvana çıx-mıyif. Tez atdan tüşüf yuxarı çıxdı. Nazdı xanım fikirrəşdi ki, ay allah, kor oluydu gözlərim, Mehdi bəyi görmüyüdü. Mehdi bəy içəri girdi, baxdı ki, Nazdı xanım bahar buludu kimi elə doluf ki, deyirsən bu saat yağajax.

- Qadan alım, Nazdı xanım, sana nooluf, olmuya naxoş-duyufsan. İstədi üzünən bir busə alsın, Nazdı xanım onu itələyif, üzünü o tərəfə çöördü. Mehdi bəy belə baxdı ki, bir sini, içində bir bağlama çuvux var; Çuvuxnan Nazdı xanımı qurdaladı ki. – “Əşi, sana nooluf, niyə dərdini mana demir-sən?” Nazdı xanım fıral qalxıf qapıdan çıxdı. Düz gəldi qarı dediyi yerə. Mehdi bəy fikirrəşdi ki, yağın mənən küsüf. Elə bildi o biri otağa keçdi. Qarı da qızı götürüf qazının yanna apardı.

- Qazı əfəndi, - dedi, - bu mənim qohumumun qızıdı. Əri ağzına söyüf, yüz dənə də çuvux vuruf. Bu şərəitdə varmı?

Dedi:

- Yox, kim ellif onu?

- Tacir Söyün bəyin oğlu Mehdi bəy.

Qazı o saat işi başa tüşdü, iki fərraş çağırif göndərdi ki, gedin Mehdi bəyi gətirin. Mehdi bəyi gətirdilər qazının yanna. Qıznan qarı da pərdənin dalına girdi. Mehdi bəy gəlif salam verdi: Qazı əfəndi, - dedi, - buyurun, məni qulluğunuza niyə çağırıfsınız?

- Oğul, eşitdiyimə görə quranı oxumuş oğlansan.

- Bəli, oxumuşam.

- Şəriətdən halısanmı?

- Bəli, qazı əfəndi, halıyam.

- Çox gözəl, oğlum, arvadı bir dönüşə yüz çuvuxnan döyüf, ağzına söysən, onun kəbini boşdu, ya dolu?

- Əlbəttə, qazı əfəndi, boşdu.

- Onda, oğul, öz əlinnən burya yaz ki, arvadı yüz çuvuxnan döyüf, ağzına söysən, onun kəbini boşdu.

Mehdi bəy bunnarı yazıf, qol çəkdi.

- Qazı əfəndi, kim olar o adam?

- Mən?

- Bəli, sən.

- Mən elə iş elləməmişəm, bu nə sözdü?

- Az, a bala, burya gəl.

Nazdı xanım pərdənin dalınnan çıxdı.

- Bala, əhvalat nejə oluf?

Qız başladı söyləmyə.

- Qazı əfəndi, bu məni yüz çuvuxnan döydü, ağzıma da söydü. İnanmırsansa, çuvuxlar öydədi, fərraşı göndər, gətirsin.

Qazı fərraşı göndərif çuvuxları gətirtirdi. Mehdi bəy qaldı mat-mətəl. Qazı onun kəbinini geri oxuyuf dedi:

- Gedə bilərsən.

Mehdi bəy kor-peşman düz anasının yanına qayıtdı. Anası gördü ki, heç özündə döylü. Soruşdu:

- Oğul, nooluf?

- Ana, öyün yıxılsın, hanı gəlinin?

- Oğul, otağında, nədi ki?

- Gəlinin, odu, qazının yanında. Buralara gələn-gedən olufmu?

- Mənim xavarım yoxdu. Kənizdərdən soruşdular. Kənizdər dedi ki, bir qarı gəlmişdi. Mehdi bəy bildi ki, elə o qarı yıxıf bunnarın öyünü. Dərinnən bir ah çəkif, aldı görəh nə dedi:

Ah çəkmədən ahım dala yetişdi,
Nejə tav gətirim bu ah-vaya mən?
Hövsəliynən hərcayinin yolunda,
Ömrümü vermişəm xub fənaya mən.

Bu gün oldu halım yaman pərişan,
Yarəbb, özün eylə, dərdimə dərman.
Mən dönərəm, könül dönməz canannan,
Mat qalmışam indi bu söydaya mən.

Bəd gəldi bu günüm, çəkirəm fəriyad,
Qəmli konlum olmaz hicrannan azad.
Mən Mehdiyəm, kimsədən yoxdu bir imdad,
Üz tutub yalvardım ol Xudaya mən.

Savax açıldı, vəzir gəlif, qızı apardı Nejdli Məmmədخانının hüzuruna. Qazı da, qarı da öz ənamını almışdı. Xan başdadı cah-cəlalan toy elləməyə. Hər yerə səs yayıldı ki, xan təzə arvadnan toy elliyr. Bu xavarı Mehdi bəy də eşitdi. Dedi:

- Ana, bu işə bir çara? Divanxanalarda heç qohum-əqrəbam varmı? Bə burda qohumlarım kimdi?

- Oğul, burda bir əmin vardı, o da öldü. Üç nəfər yetim əmin oğlanları var. Onnar da hələ uşaxdılar. Onnardan sana nə köməh?

- Bə hası divanxanıya gedim, kimnən imdad istiyim?

- Oğul, bir qohumun da var, amma uzaxdadı. Əşi, neynirsən bu işin dalına tüşüf, sana onnan da yaxşı qız alajam.

- Yox, ana. Hası divanxanada qohumum varsa de.

- Oğul, Tehrandada Mustafa vəzir mənim ana qardaşımdı. Nə bilim o köməy elliyə-elləmiyə.

- Ana, nə qədər yol olar burdan Tehrana?

- Oğul, yəəx¹ bir aylıx yoldu, atnan on-on beş günnüh.

- Ana, mən getməliyəm Tehrana.

Mehdi bəyin Tehrana getmək xavarı əmiuşaxlarına da çatdı. Onnar da ağlaşif yalvardılar ki, getmə uzax yoldu, - noolar, noolmaz. Mehdi bəy dedi:

- Əmiuşaxları, getməliyəm, amma Nazdı xanıma bir qarğış verəjəm. Siz “amin” deyin, salavat çöörün. Çünki siz yetim-

---

¹ Yəəx – piyadə

siniz, yetimin duası tez qavıl olur. Götürüf Mehdi bəy burda nə dedi:

Bihəya arvadı bu günnən belə,
Konlumdakı qəməfxara tafşırdım.
Şədidi-cədidə qıldım halımı,

Şahlar şahı hökmdara tafşırdım.

Tavalı bələdan həsrət gətirən,
Həcəri vəsfinə namə yetirən,
Cəbrayıl şanına vəhy gətirən,
Üç yüz on dörd peyğəmbərə tafşırdım.

Qərq oldum dəryaya, qərq oldum selə,
Bülbülüydüm, həsrət qaldım mən gülə.
Həzrəti Eyyuba yetirən bala,
Mənsuru zar edən dara tafşırdım.

Mehdi bəy, şanına düşərmi zulüm,
Xudam versin ona sərvəsər ölüm.
Yarəbbi, yanında günahkar qulam,
Aşıqlərə yetən pırə tafşırdım.

Yetimlər “amin” deyif, salavat çöördülər. Mehdi bəy bun-narnan halal-hümbət elliyif, yola tüşdü. O zaman aynan, ilnən indi aşıxların müxtəsəri dilənnən gedif çatdı Tehrana, dayı-sının hüzuruna. Amma dayısı onu tanımadı. Çünki dayısı onu iki yaşında qoyuf getmişdi. Həm də gedənə kimi dərddən Mehdi bəyin irəngi saralmışdı, başının tükü ağarmışdı. Dayısı soruşdu:

- Oğul, sən kimsən?
- Dayı mehriban, bə məni tanıyırsanmı? Tacir Söyün bəyin oğlu döyləmmi?
- Əyə, olmaya Pürzə xanımın oğlusan?
- Bəli, dayı.
- Əyə, bə niyə belə olufsan, a bala, özün cavan oğlansan, amma irəngin solğun, başıyın tükü də dümağ?
- Dayı mehriban, qulaq as deyim:

Üzü qara, iki dilli hərcayı,
Keçən günü heç yadına salmazmı?

Fərzəndə ayrılıx olsa da müqər,
Adam öz yarını xavar almazmı?

- Ayə, nooluf, bir açıx de görüm?

Dedi, qulaq as deyim:

Günü-gündən məni dərdə salarsan,
Gündə bir dərdimi artıx qılsan.
Əbəs əhvalımı xavar alarsan,
Hicran çəkən saralıban-solmazmı?
Mehdi bəyəm, ulusumnan avara,
Baş götürüb gəldim qürvət diyara.
Öz əlimnən yarı verdim əğyara,
Bə qocalıf başa küllər olmazmı?

Mehdi bəy əhvalatı danışdı. Dayısı bütün söhbəti dinləyənlərin sonradan dedi:

- Oğul, daa burdan bir yana tərpnəmə. Mən şahın yanına gedif, əmr götürüb qayıdajam. Gərəh onun başına bir od əliyəm ki, qıyamata qədər yadınnan çıxmıya.

Dayısı birbaşa getdi şahın yanna. Amma Mehdi bəy dözə bilmədi. Baş götürüb geri, Qalaçıya qayıtdı. Gənə də Nazdı xanımlan ürəiy dönürdü. O, gəlməhdə olsun, sizə xavar verim Nazdı xanımlan. Nejdə Məmməd xan tələsik toy ellədi. Gəlini gərdəy otağına apardılar. Elə bu vaxt gəlinin göydəsində yara əmələ gəldi, qurt tüşdü. Gejə oldu, Nejdə Məmməd gərdəy otağına qədəm basdı. İçəri girəndə nə görsə yaxşıdı. Baxdı ki, qızın halı hal döylü. Göydəsini yara bürüyüf, iy verir. Əmr elədi ki, həkim, loğman, cərrah gəlsin. Amma bunnarın xeyri olmadı, günü-günnən yara çoxaldı. Gəlinin yeddi qədəm həndəvərinə hərənməh olmurdu. Axırı əmr verdi ki, götürün atın küçüyə. Mehdi bəyin əmisi uşaxları, əhvalatı onun anasına xavar verdilər. Mehdi bəyin anası Pürzə xanımlan namısına sığışdırmayıf, qul-qaravaşa tafşırıldı ki, Nazdı xanımlanı öyə gətirin, Nazdı xanımlanı gətirif bir bağçıya qoydurdu. İki kəniyə əmr verdi ki, ona yaxşı baxsın. Amma Nazdı xanımlan gejə-gündüz

ağlıya-ağıya Mehdi bəyi diliyirdi. Nazdı xanım beləjə burda qalmaxda olsun, sizə xavar verim Mehdi bəydən. Mehdi bəy Qalaça bağlarının arasınnan gələndə Nazdı xanım yadına düşdü: Ah çəkdi, götürüf dərdli-dərdli nə dedi:

Bir qasid yox, yar yanına göndərəm,
Əlim yar əlinnən üzüldü, haray.
Nə əl çəkə billəm, nə üz döndərə,
Bağrım qəm əlinnən əzildi, haray.

Dan yelləri sinəm üstə əsəndə,
Dal qılınclar başım üstün kəsəndə,
Nazdı dilbər bizə qədəm basanda,
Çuğullar arıya düzüldü, haray.

Mehdi bəyəm, bezar oldum canımnan,
Cəsədim boyanıf əlvən qanımmnan.
O zaman ki, Nazdı getdi yanımmnan,
Gör nejə növrağım pozuldu, haray.

Mehdi bəyin bu nalası Nazdı xanıma ayan oldu. Kənizdəri çağırdı ki, Mehdi bəyin səsinə eşitdim. Onnar inanmadı ki, belə şey olmaz. Nazdı xanım birtəhər dirsəhlənif aldı görəh nə dedi:

Bir səda yetişdi mənəim guşuma,
Gedin, baxın, Mehdidimi bu gələn?!
Öz əlimnən zəhər qatdım aşıma,
Gedin, baxın, Mehdidimi bu gələn?!

Əzəlinnən qarı gəldi yanıma,
Bir söz dedi, tufan düşdü canıma,
Nejə çıxım mən yarımın önünə,
Gedin, baxın, Mehdidimi bu gələn?!

Mən Nazdıyam azdırmışam yolumu,

Fələk qırdı qanadımı, qolumu.
Yar yanında gödək etdi dilimi,
Gedin, baxın, Mehdidimi bu gələn?!

Uşaxlar, yanı, həməən yetimlər yüyürüf, Tehran yoluna çıx-
dılar. Baxdılar ki, doğurdan da Mehdi bəy atnan gəlir. Mehdiy-
nən qucaqlaşif öpüşdülər və dedilər: gözün aydın olsun, dua-
mız qavıl oluf. Nazdı xanım bir haldadı ki, yeddi qədəm hən-
dəvərinə hərrənmər olmur. Əhvalatı olduğu kimi Mehdi bəyə
danışdılar. Mehdi bəy söyünüf dedi:

- Uşaxlar, Allaha şükür olsun, heç olmasa, nəfəsi varmı?

- Nəfəsi olmaxnan heç yanna yaxın getməy olmur. Öyə
çatmamış əvvəl draxdına getdilər. Camaat tökülüf, gəldi. Bax-
dılar ki, Mehdi bəyin irəngi saralıf, saçdarı da dümağ. Mehdi
bəy ah çəkif dilləndi:

- Niyə məni qınıyırısmız, qulaq asın, deyim:

Ey arıflər, niyə məni qınarsız,
Nə zamandı mən o yarı görmərəm.
Eşqə düşənnəri mən də qınardım,
Eşq əhлиндə indi karı görmərəm.

Al-yaşıl geyinif seyrə çıxasan,
Baxannarı yandırıban yaxasan.
Kor ol gözüm, özgəsinə baxasan,
Tarlan duran yerdə sarı görmərəm.

Mehdiyəm, ürəkdə qaldı bu zədə,
Haq bilir ki, gözüm yoxdu kimsədə.
Dili məndə oldu, qəlbi özgədə,
O səbəbdən biilqarı görmərəm.

Çünki ona da ayan olmuşdu ki, Nazdı xanım gejë-gündüz
Mehdi deyif, Mehdi eşidir.

Bəli, oydu ki, yetimlərin biri öyə muştulux apardı ki, Mehdi
bəy gəldi. Nazdı xanım adam göndərif dedi ki, Allahı istiyirsə

yanıma gəlsin, bircə yanıma gəlsin, bircə dəfə üzünü görüm,
daa heç nə istəmirəm.

Mehdi bəyi gətirdilər Nazdı xanımın qarşısına. Nazdı xanım
kənizlərə dedi ki, sizi and verrəm allaha, məni bir az qaldırım.
Ağlaya-ağlaya götürüf Mehdi bəyə nə dedi, Mehdi bəy ona
cavab verdi. Özü də "Kərəmi" üstə. Tərəfindən ərz eliyim,
xoşbəxt olun:

Ey ariflər, bu gün məhşər günüdür,
Nə müddətdi əlim yardan üzgündü.
Gündə beş yol dindirdiyim cananı,
Görəmmirəm xeyli vaxtdı – yüz gündü.

Nazdı xanımın ağlamağına Mehдинin ürəyi yandı. Nazdı
xanım da fikirləşdi ki, ay allah, gören ürəyi mənədən təmiz
dönüfmü? Götürüf burda Mehdi bəy nə dedi:

Qan ağlaram qara baxtın əlinnən,
Mən bülbüləm gülşanımnan olmuşam.
Bir gülüydü, tüşdü nadan əlinə,
Ayrılıx mədəni kannan olmuşam.

Nazdı xanım:

Düz deyillər, heç əyri qəlb düz olmaz,
İblis tova qılsa gəlif düz olmaz,
Sözü qavıl olmaz, mətləv düz olmaz,
Namərd qapısında qalif yüz gündü.

Mehdi bəy:

Varmı mənim kimi qəmlər paşalı,
Əli dəstə güllü, tər bənövşəli,
Nazdı dilbər, səndən ayrı düşəli,
Vallah, tamam din-imannan olmuşam.

Nazdı xanım:

Eh, Nazdıyam, susamışam dərdə mən,
Gör ki, şəfa bulmamışam dərdə mən.

Eyyub kimi tuş olmuşam dərdə mən,
Heç deyən yox, Mehdi gəlif, üzgündü.

Mehdi bəy:

Mehdiyəm, rast gəldim müşkül bir işə,
Fələk yaman çaldı, qayıya, daşa.
Qorxuram bu söyda gəlməsin başa,
Heyva kimi saralıban solmuşam.

Söz tamama yetdi, deyillər, Nazdı xanımı hamama apar-
dılar. İsti suynan çimizdirdilər, yaxşı kisə çəkdilər. Bir həftə-
nin içində anadangəlmə oldu. Gözəlliyi yeddiydisə, indi doq-
quz oldu. Xavar çıxdı ki, Mehdi bəyin dayısı Mustafa vəzir
doqquz yüz sarvaznan Qalaçanın dörd yanını kəsif. Nejd
Məmmədxan, vəzir-vəkili qaça bilmir. Mustafa vəzir hökm-
ranlığı ədə alif, çarmıx qurudurdu. Mehdi bəyi çağırtdırdı.
Nejd Məmmədxanı, vəzirini, qazı əfəndiyi, Türfənsə qarını
də gətizdirdi.

Nejd Məmmədxanı çarmıxa çəkdirif tafşırtdı ki, gündə bun-
nan bir tikə ət kəsin. Vəzirən, qazı əfəndiyi də gərgiyə verdi.
Dedi, bunnarın əyəxlərinnən soyun. Gündə Nejd Məmməd-
xannan kəsdiyiniz ət boyda soyun. Qaldı qarı, yeddi illik bir
xam qatır gətizdirdi. Qarını da qatırın quyruğuna bağlatdı ki,
bunun havasını da qatır çəksin.

Mustafa vəzir bəjisinnən görüşdü, Mehdi bəyə təzədən qırx
gün, qırx geję toy çaldırdı. Xanın, vəzirin əti, gönü qurtaran
vaxt Mehdi bəyin toyu da qurtardı.

Mustafa vəzir camaatı yığif, Mehdi bəyi xan qoydu. Amma
o vaxtıydı ki, bu tərəfdən Qara xan arvadiynan, o tərəfdən
qardaşı da Məhəmmədəli Gəncədən gəlirdilər. Mehdi bəy
qardaşı Məhəmmədəliyi özünə vəzir qoydu. Əmisi uşaxlarını
da kəmərbəstə. Məhəmmədəli Gəncədən burya köçdü. Bir
aşix tafdılar, bir də məclis qurdular. Aşix bun-narın toyunu
belə tutdu:

Xəstə konlum səhət buldu,

Sevdijiyim, sən gələndə.
Açılıf bulut zülflərin,
Qamətinə tən gələndə.
Gözdərim düşdü gözünə,
Mən oldum heyran gələndə.
Havalandı konlum quşu,
Hürüynən-qılman gələndə.
Baharın tər bənöyşəsi,
Ey bağı gülşən gələndə.
Şikəst konlum şafa buldu,
Bir belə cavan gələndə.

Çoxları ziynət verif,
Tüşüf gözəllik bəhsinə.
Yaqutdan irəng alıf,
O cəvahir düyməsinə.
Yaxasınnan zər işdənif,
Qıfillanıf sinəsinə.
Xavar aldım əhvalını,
Yetik oldum binəsinə.
Dil-dil ötən kəhliyidin,
Oyçular duruf səsində.
Kırpikləri müjgan oxu,
Qaşdarı kaman gələndə.

Nəvinin oylağıdı,
Əzm edər mahallara.
Xubların qaydasıdı,
Karvanı çıxar yollara.
Sərində sığal verər,
Əbrişim-siyah tellərə.
Durna kimi qatarranıf,
Sonalar üzür göllərə.
Tərifinə dastan dedim,
Tüşsün dillərdən-dillərə.

Şairlərin qaydasıdı,
Tərif deyər gözəllərə.
Ün tüşər biyavana,
Cütünnən ceyran gələndə.

ŞAİR NƏBİ İLƏ BAĞLI MƏNBƏLƏR

1. Məmmədov Hüseynqulu. Şair Nəbi (Misgin), “Sovet Gürcüstanı” qəzeti, № 116 (4222), 1 oktyabr 1963

2. Məmmədov Hüseynqulu. Şair Nəbi (Misgin), “Ədəbiyyat və incəsənət” qəzeti, № 42 (1243), 19 oktyabr 1963.
3. A.Bayramov. “Ədəbi irsimizdən”. Şair Nəbi. “Sovet Gürcüstanı”, 25 iyun 1971-ci il, № 80.
4. Z.Borçalı. “Zabit” təxəllüslü bir şair haqqında. Bakı: Çayıoğlu, 1999.
5. Borçalı: dünən, bu gün və sabah. Bakı: Adiloğlu, 2009, s.22.
6. Borçalı xəritəsi. “Bakı-Təbriz” jurnalı, 2008, № 24.
7. Ə.Əliyev. Gürcüstan azərbaycanlılarının mənəvi mədəniyyəti. Bakı: Elm, 1995, s.12.
8. A.Əmrahoğlu. Epik sözün bədii gücü. Bakı: Elm, 200, s. 105.
9. Faxralı tək ağır elim var mənim. Bakı: Nurlan, 2000, s. 29-31.
10. V.Hacılar. Folklorumuzun üfüqləri. Bakı: Azərnəşr, 1991, s.29.
11. V.Hacılar. Qarşılıqlı təsniflər. Aşıq Şenlik. “Sovet Gürcüstanı”, № 26, may 1989.
12. T.İsabalı qızı. Borçalı aşıq mühiti. Bakı: Elm, 1999, s. 45-46.
13. A.Kirəçli. Borçalı şairləri haqqında. “Borçalı” jurnalı, 1993, № 1, s. 38-41.
14. M.Qasımlı. Aşıq sənəti. Bakı: Ozan, 1986, s. 166.
15. Ş.Məmmədli. Borçalı ədəbi mühiti qaynaqları, təkamüllü inkişafı. (1920-ci ilə qədər). Bakı: Elm, 2000, s. 24.
16. B.Mehdi. Şair Nəbi Miskin. “Sovet Gürcüstanı”, № 37, 26 mart 1977.
17. Ş.Məmmədli. Kəlamına min şükür. “Əhli-beyt”, № 1. 2004, s.26.
18. P.Mahmudov. Şair Nəbi haqqında xatirələrim. Əhli-beyt”, 2005, № 5, s. 40-41.
19. İ.Öməröğlu, M.Çobanlı. Borçalı aşıqları. Bakı: Təhsil, 1997, s.8.

20. Ə.Saraçlı. Yazılanlar gəldi başa. “Ədəbiyyat” qəzeti. 14 fevral 1992, № 7.
21. Ə.Saraçlı. Borçalı ədəbi mühiti. “Ədəbiyyat” qəzeti. 14 fevral 1992, № 7.
22. Telli saz ustaları. Bakı, Azərnəşr, 1964, s.13.
23. Y.Yusifli. Miskin Nəbi. “Meydan” jurnalı. 2006, № 1, s.33.
24. Z.Yaqublu. Biz bir eşqin butasıyıq. Bakı: Yazıçı, 1989, s. 5.
25. Z.Yaqublu. Səsimə səs vermədilər... “Sətirlər” qəzeti. 2004, № 16.
26. www.Borcali.net saytı. N.Məmmədli. Şair Nəbinin ziyarətində. s.3
27. Aşığı Pəri məclisi. Aşıqlar, el şairləri toplusu. Tərtib etdi: Z.Yaqub. Bakı: Elm, 1991, s. 151-154.
28. “Dan ulduzu”, 1976, № 4.
29. E.Məmmədli. Borçalı şair Nəbi. Yazılanlar gəldi başa. Bakı: Yazıçı, 1991.
30. E.Məmmədli. Borçalı şair Nəbi. Eləsi var. Bakı: Ağrıdağ, 2003.
31. E.Məmmədli. Şair Nəbinin həyat və yaradıcılığı. Diplom işi. 1971.
32. Ə.Məmmədov. Faxralıda görüş. Sovet Gürcüstanı. 6 may 1976, № 26.
33. Arzu Bayramlı. “Borçalı poeziyasının ustadı. Elmi axtarışlar. № 2, 2008
34. Arzu Bayramlı. Borçalı el şairi Nəbi Faxralı və folklor yaddaşı. Dədə Qorqud, № 4, 2009.
35. Arzu Bayramlı. Borçalı şair Nəbi yaradıcılığının yeni tapılmış örnəkləri. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər. № 28, 2009.
36. Arzu Bayramlı. Şair Nəbi Borçalının yaradıcılığında ənənə və novatorluq. Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatına dair tədqiqlər, № 33, 2010.

37. Arzu Bayramlı. Borçalı el şair Nəbi Faxralının şeiriyyat dünyası. Dədə Qorqud. №3, 2010.

38. Arzu Bayramlı. El sənətkarları: Şair Nəbi. Azərbaycan ədəbi bədii jurnal. № 11, 2011.

39. Arzu Bayramlı. Şair Nəbi və Borçalı folklor mühiti. Kültür evreni. № 6, 2010.

40. Arzu Bayramlı. Azərbaycanın qüdrətli el şairi Nəbi Faxralının həyat və yaradıcılığına baxış. YOM Türk dünyası kültür dergisi № 22 2011.

41. Arzu Bayramlı. Azərbaycanın el şairi Nəbi Faxralının dastan yaradıcılığı. Qarapapaqlar Elmi kütləvi dərgi №2 2011

KİTABIN İÇİNDƏKİLƏR

Redaktordan (Fəxrəddin Salim).....	3
Şair Nəbi Borçalının həyatı, şeirlərinin toplanılma təşəbbüsü və öyrənilməsi (Elxan Məmmədli).....	7

GƏRAYLILAR

Gəldim	19
Yoxdu	19
Gözəl.....	20

QOŞMALAR

Dünya.....	21
Eləsi var.....	23
Tısbəğa.....	27
Qocalıq	28
Saxlasın.....	29
Qərəz.....	30
Sevdiyim gözəl.....	31
Yar gəldi keçdi.....	32
Neylədin.....	33
Bu sözləri düzənlər	34
Bir zaman	35
Yatmışdım qəflətdə.....	36
Var mənim.....	37
Bax.....	38
Duadan səni	39
Qurbanın.....	40
Sarıclı elinə.....	41
Mənim olaydı	42
Altı nişan	43
Var bunun	44
Yaş da dayanmaz	45
Gözəl	46
Tuş oldum	47
Qardaş	48
Gül ondan ağla	49
Biri bilmədi	50
Əla zülflərin	51
Gözəl	52

Göz, gözəl	53
Yollar	54
İstərəm	55
Balanın içində	56
Var sözümün əsili	57
Bu dərddə	58
Gözəlin	59
Gözəl gözələ	60
Bu yerlər	61
Qar gəlir	62
Dağlar	63
Dağlar	64
İstərəm	65
Ya bir olaq, ya iki	66
Gülə dönübdü	67
İndi	68
Mehman olmadım	69
Qınallar yenə	70
Əl çəkəm	71
Öz binəsidə	72
Yetişdi	73
Zöhrə	74
Qar kimi	75
Gözləri düşər	76
Bu yandadı	77
Xoş gəldin	78
Gördüm	79
Dilimdən mənəm	80
Cuda düşmə elindən	81
Yazı yazanı	82
Güllü	83
Pəri	84
Gözəl gözlərin	85
Tap	86
Sən eylə divan	87
Talib oldum	88
Qarşıma gəlsin	89
Kərim	90

Yolları gözlər	91
Namərd arsız olar	92
Sayırsır	93
Dünyanın işi	94
Könül	95
Şenlik	96
Tuş	97
Bənzətmə nanəcib gədaya məni	98
Qış gəldi	99
Addım-addım	100
Söyləyək	101
Boş	102
Gündü ağ	103
Yollara doğru	104
Təzə	105
Dürüslər olsun	106
Heç	107
Qalar	108
Bənzərsən.....	109
Kölgəsiz.....	110
Qiyməti olmaz	111
Öyübdü, öyüb	112
Şöləsi kimi	113
Dörd	114
Dörd bazarı var	115
Beşa-beş	116
Altı	117
İstərəm	118
Yatmış idim xabi qəflət içində	119
Qoruqçu	120
Bircə yol	121
Lami-xey	122
Xərabə	123
Mənə baxmır.....	124
ƏLİF-LAMLAR	
Bənzər	125
Əlif əvvəl	126
Hey durur	127

Kamildi qabilim.....	128
Əlif-lam və tərs əlifba	129
<i>CİĞALİ TƏCNİSLƏR</i>	
Sarı hey	130
Səmtinə	131
Çəkər	132
Necə xəyalı	133
Yaram sağalmaz	134
<i>DİVANİLƏR</i>	
Çox şükür	135
İbtida	136
Allah	137
Üzümə	138
Bəng	139
Aləmi tutub şoxu	140
Həkim	141
Faydası nə	142
Olmamış	143
Gözlərin	144
Yüküm	145
Olmasa	146
Naz edər	147
Pərvərdigar	148
İnnən belə	149
Dedilər	150
Gözəl	151
Açardı bu	152
Eyləməm	153
Əzəl	154
Göy üzündə çən kimi	155
Nə güləndi, nə güldürən	156
Üç	157
Heç	158
Of-of	159
MÜXƏMMƏSLƏR VƏ MÜSƏDDƏSLƏR	
Cüyür.....	160
Samavar	161
Gələndə	162

Maralım	163
Birə	164
Ola	166
RƏVAYƏT VƏ DEYİŞMƏLƏR	
Şair Nəbi və Qoruqçu	167
Aşıq Ələsgərin qıfıləndinə cavab	171
Ağılla Eşqin deyişməsi	172
Şair Nəbi ilə Hüseyn Mahmudoglundun deyişməsi	174
II deyişmə	177
III deyişmə	178
Şair Nəbinin və İbrahim Ağakışioğlu ilə deyişməsi	180
II deyişmə	181
Aşix Şenniklə deyişmə	182
II deyişmə	183
Şair Nəbi və Göyçəli Dost Pirməmməd	184
Şair Nəbinin “Qərəz” rədifli qoşmasına Təhləli Novruzun cavabı	185
Şair Nəbi ilə oğlu Nadirin deyişməsi	186
Şair Nəbi və şagirdi Şaban	190
Şair Nəbi ilə Şair Abdullanın deyişməsi	192
Şair Nəbi və Aşıq İsmayıl	196
Şair Nəbinin Cənubi Azərbaycan aşığı Heyli ilə Tiflisdə deyiş- məsi	200
Uzunbaşoglundun toyunun tərifı	204
DASTAN. Mehdi bəyin dastanı	212
Şair Nəbi ilə bağlı mənbələr	240
Kitabın içindəkilər	243

Şair Nəbi Borçalı.
SİĞİNDİM MÖVLAYA
Bakı, “Çıraq” nəşriyyatı, 2013.

Nəşriyyatın direktoru:
Kompüterdə yığanı və korrektoru:

Əliğa Cəfərov
Vüsal Abiyev

Kağız formatı: 60x84 $\frac{1}{32}$ f.ç.v.
Mətbəə kağızı: Ofset kağızı.
Həcmi: 15,5 ç.v.
Tirajı: 300

Kitab “UniPrint” mətbəəsində hazır diapozitivlərdən
ofset üsulu ilə çap olunub.